

VAASAN YLIOPISTO

Filosofinen tiedekunta

Viestinnän monialainen maisteriohjelma

Mari Rantamäki

Pitkä ja kivinen tie sote-mammutin kyydissä

Sote-uudistus maakuntalehtien pääkirjoituksissa

Organisaatioiden viestinnän pro gradu -tutkielma

Vaasa 2016

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	5
1 JOHDANTO	7
1.1 Tavoite	8
1.2 Aineisto	9
1.3 Menetelmä	10
2 SOTE-UUDISTUS MUUTOKSENA	12
2.1 Suomen muuttuvat sosiaali- ja terveystalvet	12
2.2 Sote-uudistuksen taustaa	14
2.3 Muutoksen suunnittelu	16
2.3.1 Hallinta	17
2.3.2 Valvonta	17
2.4 Vaiheet	18
2.4.1 Muutoksen alku	19
2.4.2 Käytännön toteutus	21
2.4.3 Institutionalisoituminen	23
2.5 Tulevaisuus	25
3 KANTAAOTTAVA MAAKUNTAMEDIA	28
3.1 Journalismin valta	28
3.2 Maakuntalehtien muodostama alueidentiteetti	29
3.3 Pääkirjoitusten rooli kannanottajana	31
3.3.1 Pääkirjoitusten erilaiset tehtävät	32
3.3.2 Pääkirjoitusten kohderyhmä	33
3.4 Tutkimuksen maakuntalehdet	33

4 KRIITTISEN DISKURSSIANALYYSIN LÄHTÖKOHTIA	35
4.1 Kriittisen diskurssianalyysin piirteet	35
4.1.1 Ideologioiden rakentuminen	36
4.1.2 Valta ja valtasuhteet	37
4.2 Kriittisen diskurssianalyysin tyypit	39
4.3 Viestintätilanteiden kriittinen diskurssianalyysi	40
4.3.1 Teksti	41
4.3.2 Diskurssikäytäntö	42
4.3.3 Sosiokulttuurinen käytäntö	43
4.4 Kriittisen diskurssianalyysin soveltaminen tässä tutkimuksessa	43
5 PÄÄKIRJOITUSTEN KANNANOTOT SOTE-UUDISTUKSEEN	46
5.1 Sote-aiheisten pääkirjoitusten jakautuminen	47
5.1.1 Pääkirjoitusten lukumäärät	47
5.1.2 Teemat alueittain	50
5.1.3 Positiiviset ja negatiiviset kannanotot	51
5.1.4 Ajallinen jakautuminen	53
5.2 Valtakunnallisen tason diskurssit	56
5.2.1 Päätöksenteon diskurssit	56
5.2.2 Lainsäädännön diskurssit	64
5.3 Valtakunnallis-paikallisen tason diskurssit	68
5.3.1 Alueiden diskurssit	68
5.3.2 Sote-uudistuksen etenemisen diskurssit	73
5.4 Paikallisen tason diskurssit	79
5.4.1 Palveluiden diskurssit	80
5.4.2 Rahoituksen diskurssit	84

5.5 Poliittisen puheen diskurssi	86
5.6 Yhteenveto	90
6 PÄÄTÄNTÖ	94
LÄHTEET	98
LIITTEET	
Liite 1. Hallituskausien sote-päätökset	106
Liite 2. Pääkirjoitusten teemojen vuosittainen jakautuminen aluetasoinen	107
KUVAT JA KUVIOT	
Kuva 1. Sote- ja aluehallintouudistuksen valmisteluorganisaatio	26
Kuvio 1. Muutoksen voimakkuus ja laajuus suhteessa odotettuihin vaikutuksiin	15
Kuvio 2. Kriittisen diskurssianalyysin kolmijakoinen malli	41
Kuvio 3. Kolmijakoinen analyysimalli tässä tutkimuksessa	44
Kuvio 4. Pääkirjoitusten kanta sote-uudistuksen aiheisiin eri aluetasoilla	52
Kuvio 5. Sote-pääkirjoitusten määrät lehdittäin ajalla 2011–5/2015	54
TAULUKOT	
Taulukko 1. Soten työryhmät ja toimenpiteet tiivistetysti	22
Taulukko 2. Tutkimuksen maakuntalehtien perustiedot	34
Taulukko 3. Analyysissä käytetyt lyhenteet	46
Taulukko 4. Pääkirjoitusten määrä lehdittäin ja jakaumat aluetasojen mukaan	48
Taulukko 5. Teemoista kirjoittaminen eri aluetasoilla	50
Taulukko 6. Sote-pääkirjoituksissa käsitellyt aihealueet ajalla 2011–5/2015	55
Taulukko 7. Päätöksenteon diskurssit pääkirjoituksissa	57
Taulukko 8. Lainsäädännön diskurssien päähuomiot	64
Taulukko 9. Alueiden diskurssien päähuomiot	68
Taulukko 10. Sote-uudistuksen etenemisen diskurssit	74
Taulukko 11. Palveluiden diskurssit	80
Taulukko 12. Rahoituksen diskurssien päähuomiot	84
Taulukko 13. Poliittisten mielipiteiden diskurssi	87

VAASAN YLIOPISTO**Filosofinen tiedekunta****Tekijä:**

Mari Rantamäki

Pro gradu -tutkielma:Pitkä ja kivinen tie sote-mammutin kyydissä.
Sote-uudistus maakuntalehtien pääkirjoituksissa.**Tutkinto:**

Filosofian maisteri

Koulutusohjelma:

Viestinnän monialainen maisteriohjelma

Suuntautumisvaihtoehto:

Organisaatioiden viestintä

Valmistumisvuosi:

2016

Työn ohjaaja:Merja Koskela

TIIVISTELMÄ:

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millä tavoin maakuntalehdet ottavat kantaa sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistukseen eli sote-uudistukseen pääkirjoituksissaan alueellisesti. Tutkimukseni tavoite koostuu kolmesta tutkimuskysymyksestä: Miten paljon ja milloin sote-aiheisia pääkirjoituksia on julkaistu? Mitä tekijöitä pääkirjoituksissa esitetään uudistuksen kannalta keskeisiksi? Millaisen kannan pääkirjoitukset ottavat sote-uudistukseen ja miten se ilmenee pääkirjoituksissa?

Analyysi on kaksivaiheinen. Tutkimukseni ensimmäisen, sisällönanalyttisen, vaiheen aineisto koostuu viiden maakuntalehden, eli Ilkan, Karjalaisen, Lapin Kansan, Pohjalaisen ja Satakunnan Kansan 149 sote-aiheisen pääkirjoituksen kvantitatiivisesta ja sisällöllisestä analyysistä. Pääkirjoitukset ja niissä esiintyvät keskeiset aiheet jaetaan sisällön perusteella valtakunnalliseen, valtakunnallis-paikalliseen ja alueelliseen tasoon. Analyysin toisessa, kriittisen diskurssianalyysin vaiheessa eri aluetasoilta valituista 30 pääkirjoituksesta tutkitaan, miten pääkirjoitukset ottavat kantaa sote-uudistukseen ja millaisia vuorovaikutussuhteita eri tekijöiden välille esitetään.

Aineiston analyysi osoitti, että maakuntalehtien pääkirjoituksissa sote-uudistuksen kommentointi kohdistuu aihealueiltaan päätöksentekoon, lainsäädäntöön, alueisiin, uudistuksen etenemiseen, palveluihin, rahoitukseen sekä poliittiseen puheeseen. Aihealueista löytyneet diskurssit keskittyivät pääasiassa ottamaan kantaa erilaisiin valta-asemiin ja niiden epätasa-arvoisuuteen sote-uudistuksessa. Pääkirjoituksissa pyritään vaikuttamaan myös muihin kuin valtaa pitäviin tahoihin ideologisuuden kautta.

Tulosteni perusteella voidaan päätellä, että sote-uudistusta käsittelevien pääkirjoitusten määrä maakuntalehdissä on sidoksissa valtakunnallisen päätöksenteon vilkkauteen ja alueellisten vaikuttajien määrään. Kannanotot ja alueen oikeuksien puolustaminen halutaan näin ollen pitää ajantasaisena. Sote-uudistusta käsittelevien diskurssien perusteella voidaan päätellä, että maakuntalehdissä yhteiskunnalliseen muutokseen liittyvä tasa-arvo on tärkeää, sillä epätasa-arvoisiin valtasuhteisiin pyritään puuttumaan aktiivisesti. Pääkirjoitukset korostavat myös maakuntalehtien omia arvoja sekä ideologioita kannanotoissaan.

AVAINSANAT: Sote-uudistus, maakuntalehdet, pääkirjoitukset, muutos, kriittinen diskurssianalyysi

1 JOHDANTO

Suomen julkisten palveluiden rakenne elää muutosten keskellä. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutos, josta tässä tutkimuksessa käytän lyhennettyä muotoa sote-uudistus, on ollut vireillä jo vuodesta 2011 lähtien (Yle 2015, Sosiaali- ja terveysministeriö 2015c). Uudistuksella pyritään luomaan uudenlainen palvelurakenne julkiselle sosiaali- ja terveydenhuollolle ja takaamaan sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakaslähtöisyys, yhdenvertaisuus ja laadukkuus koko maassa. Syynä sote-uudistuksen tarpeelle on se, ettei nykyinen malli takaa tulevaisuudessa tasa-arvoisia ja kattavia sosiaali- ja terveysalan palveluita väestön ikääntymisen ja työkäisten vähenemisen vuoksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015a.) Uudistus koskee laajasti julkisen sektorin palveluita, ja se vaikuttaa jokaisen suomalaisen elämään. Palvelurakenteen uudistuksen eteneminen on ollut ongelmallista ja valmistelujen tiellä on ollut useita haasteita. Uudistuksen seuraavia siirtoja odotellaan, ja varsinaisen uudistuksen on arvioitu tulevan voimaan vuoden 2019 alussa.

Sote-uudistuksen piirteet, katkonainen eteneminen ja uusien palvelurakenteiden muodostaminen suomalaiseen yhteiskuntaan aiheuttavat kansalaisissa monenlaisia kysymyksiä, joihin he pyrkivät jatkuvasti etsimään vastauksia eri lähteistä. Esimerkiksi maakunnallisen median tehtäviin kuuluu etsiä ja esitellä vastauksia ihmisten arjessaan kohtaamiin ongelmiin (Hujanen 2000: 255). Tähän vakiintuneeseen käytäntöön todennäköisesti luotetaan myös päivittäisessä tiedonhaussa. Viestintäalan tutkimussäätiö (2014) kertoo Reuters Institute Digital News Report -hankkeen Suomen maaraportissa, että Suomessa painetuista lehdistä maakuntalehtiä seurataan kolmanneksi eniten ja verkkouutisista maakuntalehtiä seurataan kuudenneksi eniten. Tutkimuksessa selvitettiin myös, että kotimaan uutisia pidetään lähtökohtaisesti uutisista kaikkein tärkeimpinä. Toimittajiin luotetaan tiedon välittäjinä ja heidän tarjoamansa informaatiokokonaisuudet koetaan tärkeiksi. (Emt.)

Kun tiedonkeruu Internetistä lisääntyy jatkuvasti, se kannustaa journalisteja käyttämään muitakin kuin perinteiseksi koettua objektiivista lähestymistapaa. Toimittajia vaaditaan kertomaan avoimemmin omista sidoksistaan ja yhteiskunnallisista näkemyksistään.

(Viestintäalan tutkimussäätiö 2014: 26.) Esimerkiksi sanomalehtien pääkirjoitukset ovat tällaisia tulkittamisen väyliä, joissa lopullinen päätelmien teko tekstin merkityksestä jää kuitenkin lukijalle (Heikkinen 1999: 12). Pääkirjoituksissa kommentoitavaan asiaan valitaan tietynlainen kanta, joka voi olla esimerkiksi toteava tai yleiseen totuuteen viittaava, arvioiva, arvottava tai asioiden välisiä suhteita vertaileva (Heikkinen 1999: 216–217). Pääkirjoituksilla pyritään myös vaikuttamaan erilaisten lukijaryhmien toimintaan (Salovaara-Moring 2004: 115). Pääkirjoitukset tarjoavat käsiteltäviin asioihin hyvin monenlaisia näkökulmia, joilla on muokkaava vaikutus lukijoiden tietoihin ja uskomuksiin aiheesta. Lukijoiden keskuudessa sote-uudistuksesta voi syntyä hyvin monipuolisia tulkintoja, mikä saattaa vaikeuttaa tilanteen jäsentämistä ja kokonaisuuden ymmärtämistä sekä aiheuttaa väärinymmärryksiä tai muutosvastarintaa.

1.1 Tavoite

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, millä tavoin maakuntalehdet ottavat kantaa sote-uudistukseen alueellisesti. Sote-uudistus on monimutkainen ja Suomen sosiaali- ja terveyspalveluiden rakennetta laajasti muuttava prosessi, jolla pyritään säilyttämään hyvinvointivaltion palveluiden tasa-arvoisuus muuttuvassa ja kustannustehokkuuteen pyrkivässä yhteiskunnassa. Uudistus on jatkunut jo useita vuosia ja muuttunut myös paljon rakenteeltaan vuosien mittaan. Uudistuksen vaiheita on todennäköisesti kommentoitu runsaasti myös maakuntalehdissä ja niiden pääkirjoituksissa. Koska Suomessa on vaihtelevuutta jo pelkästään maantieteellisesti, nähdään sote-uudistuskin todennäköisesti eri näkökulmista eri alueilla. Alueellisten näkökulmien kannalta on tärkeää selvittää, miten maakuntalehtien pääkirjoitukset kommentoivat sote-uudistusta alueensa kannanottajina ja puolustajina, eli mihin asioihin esimerkiksi pääkirjoituksissa olevat kannanotot kohdistuvat ja miten epäkohdat tai hyviksi koetut asiat tuodaan esille. Tutkimukseni tavoite on näin ollen jaettavissa seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Miten paljon ja missä uudistuksen vaiheissa sote-aiheisia pääkirjoituksia on julkaistu maakuntalehdissä?
2. Mitä tekijöitä pääkirjoituksissa esitetään sote-uudistuksen kannalta keskeisiksi?

3. Millaisen kannan pääkirjoitukset ottavat sote-uudistukseen ja miten se näkyy pääkirjoituksissa?

Tutkimukseni on osa sote-uudistukseen liittyvää keskustelua. Sote-uudistuksen selvittämisen tarpeeseen on pyritty vastaamaan valtakunnallisella tasolla, sillä esimerkiksi Helsingin yliopiston sosiaalipolitiikan professori Heikki Hiilamo (2015) käy teoksessaan *Hyvinvoinnin vakuutusyhtiö. Mistä sote-uudistuksessa on kysymys?* läpi sote-uudistuksen vaiheita ja pohtii myös uudistuksen tulevaisuuden näkymiä. Teos on julkaistu vuoden 2015 alussa, joten ajankohtaisimpiin sote-uudistuksen ongelmiin teoksessa ei oteta kantaa. Tuoreempaa tietoa sote-ratkaisuista tarjotaan Kinnulan, Malmin ja Vauramon (2015) Kunnallisalan kehittämissätiölle tekemässä tutkimuksessa *Miten sote-uudistus toteutetaan?* Sotea koskevia väärinkäsityksiä on pyritty oikomaan myös Kelan tutkimusosaston (2012) kustantamassa teoksessa *Kansallista vai paikallista? Puheenvuoroja sosiaali- ja terveydenhuollosta*. Teoksessa tuodaan julki Kelan tutkijoiden tietoa ja näkemyksiä sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämiseen liittyen.

Suomessa sote-uudistus ja sen vaiheet ovat näyttäneet kansalaisille epäselvinä jo pitkään. Luomalan (2008: 10) mukaan pitkään jatkunut epävarmuus muutostilanteessa voi rasittaa. Sote-uudistus on esimerkki laajasta, koko suomalaista yhteiskuntaa koskevasta, muutoksesta, joka on saattanut maakunnat suuren muutospaineen alle. Uudistus näyttää erilaisena eri puolilla Suomea, joten valtakunnanmedian lisäksi myös alueelliset mielipiteet ja kannanotot on tärkeää huomioida uudistuksen valmistelussa. Sen vuoksi on tärkeää tutkia, millä tavoin aiheeseen otetaan kantaa alueellisesti.

1.2 Aineisto

Tutkimukseni aineistona käytän viiden suomalaisen maakuntalehden sote-uudistusta käsittelevien pääkirjoitusten leipätekstejä. Haluan aineistoni olevan maantieteellisesti kattava, ja sen vuoksi olen valinnut aineistooni maakuntalehtiä eri puolilta Suomea. Tarkasteltavat lehdet ovat maakunnista, joissa ei ole suuria yliopistollisia sairaaloita. Tällaiset alueet ovat suuren sote-uudistuksessa muutospaineen alla, sillä esimerkiksi

pienen väestöpohjan alueet eivät pysty vastaamaan vaativien hoitoketjujen kaikista vaiheista, joten alueiden palvelurakenteille on kehitettävä uusia ratkaisuja (Hiilamo 2015: 39). Valitsemani viisi maakuntalehteä ovat Ilkka, Karjalainen, Lapin Kansa, Pohjalainen ja Satakunnan Kansa. Lehdet ovat Etelä-Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Lapin, Pohjanmaan ja Satakunnan maakunnista.

Sote-uudistus on ollut käynnissä Suomessa vuodesta 2011 lähtien, ja sen käsittely jatkuu yhä vuonna 2016. Aineistonkeruussani olen huomionut valitsemieni maakuntalehtien pääkirjoitukset vuodesta 2011 vuoden 2015 toukokuuhun. Aineisto on kerätty vuoden 2015 kesä–heinäkuussa, mikä sulkee pois tutkimuksesta kyseistä ajankohtaa myöhemmin julkaistut sote-aiheiset pääkirjoitukset. Aineisto on kerätty sote-uudistukseen liittyvin hakusanoin maakuntalehtien sähköisistä juttuarkistoista. Juttuarkistojen keskinäinen erilaisuus ja erot hakutoimintojen ja -sanojen toimivuudessa pitävät sisällään mahdollisuuden pieneen virhemarginaaliin siitä, ovatko kaikki sote-aiheiset pääkirjoitukset valitsemistani lehdistä ja valitsemaltani ajanjaksolta mukana. Kuitenkin hakutulosteni perusteella aineistoni muodostuu yhteensä 149 pääkirjoituksesta, joista valitsen tasapuolisesti eri lehdistä 30 pääkirjoitusta tarkempaan tarkasteluun (ks. s. 46).

Pääkirjoitus koostuu joko pelkästä johtavasta pääkirjoituksesta tai johtavasta pääkirjoituksesta ja sitä kommentoimaan tarkoitettua lyhyestä jälkiartikkelista (Hemánus 1972: 4–5). Koska tutkimusaineistona käytetyt pääkirjoitukset on kerätty lehtien sähköisistä juttuarkistoista, pitää huomioida, että aineistoni todennäköisesti sisältää sekä johtavia pääkirjoituksia että lyhempiä jälkiartikkeleita. Jos pääkirjoitukset olisi otettu esimerkiksi suoraan näköislehdistä, olisi pääkirjoitusten ja jälkiartikkelien ryhmittely tarvittaessa mahdollista.

1.3 Menetelmä

Etenen tutkimuksessani etsimällä ensin maakuntalehtien sähköisistä juttuarkistoista sote-uudistusta käsittelevät pääkirjoitukset vuodesta 2011 vuoden 2015 toukokuuhun ja kerään ne talteen erillisiin tekstitiedostoihin maakuntalehdittäin. Tämän jälkeen lasken

pääkirjoitusten määrän ja taulukoin, miten paljon sote-aiheisia pääkirjoituksia kussakin lehdessä on julkaistu tällä ajanjaksolla. Toimimalla näin pystyn vastaamaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni.

Vastatakseni toiseen tutkimuskysymykseeni, hyödynnän aineiston analysoinnissa sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysissä teksteille luodaan niiden sisällön perusteella erilaisia ryhmiä, joihin teksteissä esiintyvät tietynlaiset ominaisuudet luokitellaan. Sisällönanalyysin luokkien tulee olla riittävän tarkkoja tutkimuksen toistettavuuden kannalta. (Silverman 2006: 159.) Tutkin pääkirjoituksista sisällönanalyttisesti sitä, mille aluetasolle kunkin pääkirjoituksen sisältö kohdistuu. Aluetaso tarkoittaa tässä tutkimuksessa pääkirjoituksen sisällön perusteella tehtyä luokittelua siitä, millainen alueellinen lähestymistapa pääkirjoituksella on käsiteltävään aiheeseen. Aluetasot tutkimuksessani ovat valtakunnallinen, valtakunnallis-paikallinen ja paikallinen taso. Luokittelu poikkeaa hieman aiemmissa tutkimuksissa tehdyistä aluejaoista (ks. esim. Hujanen 2000: 95). Aluetasojen luokittelun jälkeen selvitän, mitä sote-uudistukseen liittyviä aiheita kussakin pääkirjoituksessa käsitellään. Tämän jälkeen tutkin, mitä yhteneväisyyksiä pääkirjoitusten keskeisillä aiheilla on, ja luokittelen eri aiheita käsittelevät pääkirjoitukset aiheiden yhteneväisyyksien pohjalta suurempiin ryhmiin. Keskeisten aihealueiden pohjalta teen johtopäätöksiä siitä, mihin sote-uudistukseen liittyviin asioihin pääkirjoituksissa on yleisesti haluttu ottaa kantaa. Tämän jälkeen tutkin, mille aluetasoille sote-uudistusta koskevat eri aiheet sijoittuvat runsaimman esiintyvyytensä perusteella ja miten aiheet ovat suhteessa sote-uudistuksen tapahtumiin.

Vastatakseni kolmanteen tutkimuskysymykseeni tutkin kriittisen diskurssianalyysin avulla pääkirjoitusten kielellisistä ominaisuuksista sitä, mitä eri diskursseja eli todellisuuden rakentamisen elementtejä valitsemisani pääkirjoituksissa on ja millä tavoin kannanotot sote-uudistukseen tulevat niissä esille. Lisäksi tutkin, millaisia asiayhteyksiä niihin liitetään. Pääkirjoitusten kannanottojen lisäksi tutkin, millaisia vuorovaikutussuhteita tai rooleja ne luovat eri tekijöiden välille. Kriittisen diskurssianalyysin kannalta kiinnostavimpia vuorovaikutussuhteita ovat alisteiset ja epätasa-arvoiset valtasuhteet. Kriittisen diskurssianalyysin soveltamista tässä tutkimuksessa olen esitellyt tarkemmin luvussa 4.4.

2 SOTE-UUDISTUS MUUTOKSENA

Suomalaisen yhteiskunnan sosiaali- ja terveyspalvelut ovat muutoksessa ja muutokseen on monia syitä. Sosiaali- ja terveyspalveluiden tarjoajat kamppailevat euroopanlaajuisesti muun muassa kasvavien hoitokustannusten ja väestön ikärakenteen muutoksen kanssa. Nämä aiheuttavat muutospainetta sosiaali- ja terveyspalveluiden rakenteessa. (Filc 2014: 160.) Palveluiden saatavuuden kehityksessä on huomattavissa lisääntyvää epätasa-arvoisuutta ja niiden kustannustehokkuudessa ja laadussa olisi myös parannettavaa (emt.). Kun sosiaali- ja terveydenhuollon kulut nousevat, mutta niihin käytettävät varat eivät, päätöksentekijöiden on kehitettävä strategioita niukkojen resurssien kanssa selviämiseksi (Figueras, Saltman & Sakellarides 1998: 4, 6). Suomessa rajallisten resurssien vaikutusta yritetään tasapainottaa sosiaali- ja terveyspalveluiden palvelurakennuudistuksen eli sote-uudistuksen avulla. Käytän tässä luvussa rinnakkain uudistuksen ja muutoksen käsitettä. Uudistuksesta puhuttaessa viittaan sote-uudistukseen ja muutoksen käsitteellä viittaan teorialähteisiin.

Figueras ym. (1998: 13) toteavat, että terveyspalveluiden uudistamisessa poliitikoiden suurin haaste on suunnitelmien toteuttaminen käytännössä. Usein resursseja laitetaan liikaa sisällön kehittämiseen, kun uudistuksen kannalta olisi tärkeää huomioida myös toteutus, muutoksen hallinta sekä johtaminen. Sote-uudistuksen ratkaisemista hankaloittaa se, ettei sille ole olemassa valmiita ratkaisumallia. Sote-uudistus on määriteltävissä yhteiskunnalliseksi ongelmaksi, joiden ratkaisemiseen ei Rittelin ja Webberin (1973: 160) mukaan voi hyödyntää tieteellisten ongelmien ratkaisumalleja, sillä yhteiskunnallisten ongelmien eteneminen tai ratkaiseminen ei noudata mitään tiettyä kaavaa.

2.1 Suomen muuttuvat sosiaali- ja terveyspalvelut

Suomen kuntien ja palveluiden rakennetta on pyritty uudistamaan jo pitkään, kaiken kaikkiaan noin vuosikymmenen ajan. Suomalaisen yhteiskunnan palveluiden rakenteellisia uudistuksia on perusteltu esimerkiksi sillä, että palveluiden taso, tasa-arvoinen saatavuus sekä rahoittaminen muuttuvat nykyisellä toimintamallilla haastavaksi kunnille

väestön ikääntyessä ja työikäisten määrän vähetessä. Erityisesti pienissä kunnissa tasa-arvoisten ja kattavien palveluiden tarjoamisen on arvioitu muuttuvan ongelmalliseksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015d.) Hiilamon (2015: 31) mukaan Suomessa hoitoon pääsemisessä ja käytettävien resurssien määrässä on alueellisesti merkittäviä eroja. Uudistuksen avulla pyrittäisiin turvaamaan palveluiden saatavuus ikääntyvässä Suomessa, vähentämään kansalaisten hyvinvointi- ja terveyseroja ja hidastamaan kustannusten kasvua. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015a.) Palveluiden tuottavuuden lisääminen on yksi sote-uudistuksen päämotiiveista (Lehto, Anttonen, Haveri & Palukka 2012: 13). Sote-uudistuksella tavoitellaan noin kolmen miljardin euron säästöjä vuoteen 2029 mennessä (Valtioneuvoston kanslia 2015).

Suomen kuntarakenteen uudistaminen ja sote-uudistus olivat päällekkäisiä prosesseja vuoden 2014 maaliskuuhun asti. Tästä huolimatta tutkimukseni aihealue rajautuu ainoastaan sote-uudistuksen tarkasteluun. Uudistuksen varrella maakuntalehdissä on nostettu esille huoli siitä, että poliitikoille olisi välillä haasteellista muistaa uudistuksen tärkein kohde, eli palveluita tarvitseva ihminen (Ilkka 2014). Niemelä (2012: 24) toteaa, että kuntalaiset näkevät oman kuntansa tärkeimpänä palveluntuottajana. Erilaisia uudistusehdotuksia onkin perusteltu sillä, että päätöksenteko siirtyisi lähemmäs kuntalaisia. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että sote-uudistuksen myötä palveluiden saatavuus läheltä pystyttäisiin takaamaan. (Emt. 24.)

Julkisten sosiaali- ja terveyspalveluiden kannalta yhteiskunnan muuttuvat rakenteet, käytännöt ja ajattelutavat näkyvät Lehdon ym. (2012: 11) mukaan konkreettisesti esimerkiksi siinä, että terveydenhuollon potilaita tai sosiaalihuollon asiakkaita haluttaisiin ajatella mieluummin kuluttajina tai kumppaneina. Muutos näkyy myös palveluiden tuottamisessa, sillä julkisen sektorin rinnalle palveluita tuottamaan halutaan yhä enemmän yrityksiä ja järjestöjä. Palveluiden rahoituskanavia ja -malleja on myös tarkoitettu tehostaa. (Emt. 12.)

Hyödynnän tässä luvussa soveltuvien osin Wallacen ja Fertigin (2008) teoriaa julkisten palveluiden muutoksen vaiheista. Täydennän ja kommentoin Wallacen ja Fertigin näkökulmia Rittelin ja Webberin (1973) näkemyksillä siitä, että yhteiskunnallisia ongel-

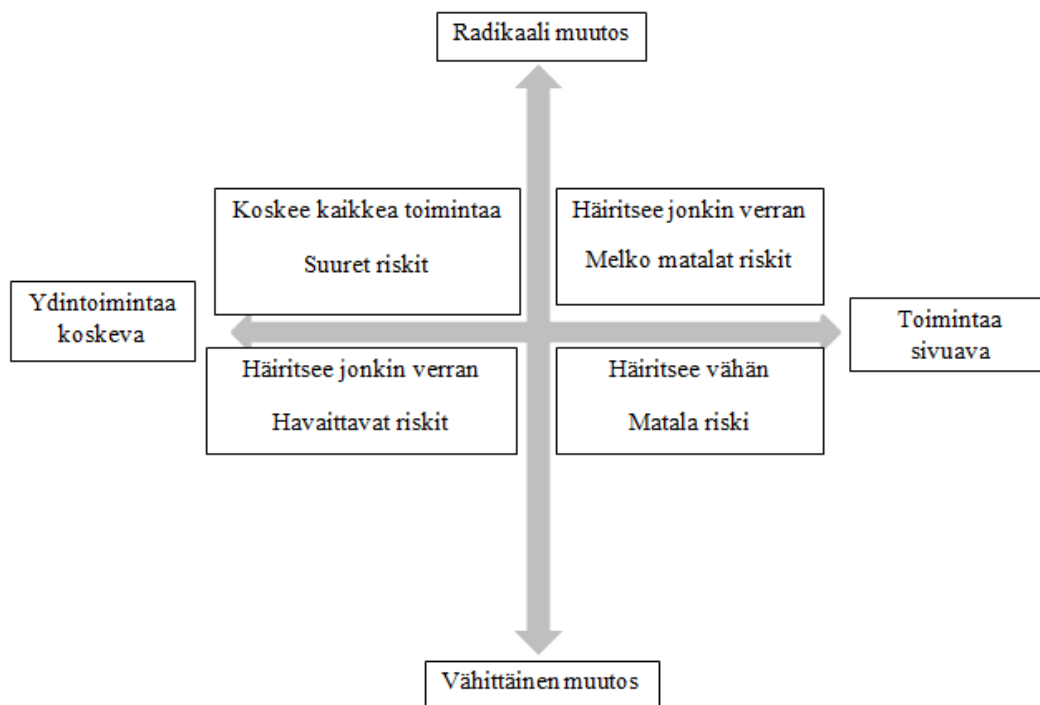
mia voidaan nimittää myös pirullisiksi ongelmiksi (engl. *wicked problems*). Pirullisille ongelmille ei ole olemassa yhtä oikeaa ratkaisutapaa tai ratkaisua, mikä tekee niiden ratkaisemisesta haastavaa (emt.). Raisio (2010) on hyödyntänyt pirullisten ongelmien teoriaa tutkiessaan terveyspalveluiden uudistumista. Hänen mukaansa terveyspalveluiden uudistuksia ei voida suunnitella täydellisesti, vaan ongelmien ratkaisuun tarvitaan luovia ehdotuksia (emt. 33). Muutoksen vaiheiden ja pirullisten ongelmien näkökulmat eivät sulje toisiaan pois, sillä kaikesta huolimatta muutoksella voidaan ajatella olevan eri vaiheita, vaikka oikeita toimintatapoja eri vaiheisiin ei voida yksityiskohtaisesti eritellä.

2.2 Sote-uudistuksen taustaa

Muutoksia julkisella sektorilla voi Wallacen ja Fertigin (2008: 263) mukaan kutsua niin sanotusti suunnitelmalliseksi asioihin puuttumiseksi, minkä tarkoituksena on parantaa palveluita ja niiden järjestämistä. Muutosten monimutkaisuus vaihtelee yksinkertaisesta siirtymävaiheesta useisiin organisaatiota radikaalisti muuttaviin, toisiinsa sidoksissa oleviin käytäntöihin (emt.). Muutostila on organisaatioissa nykyään enemmän sääntö kuin poikkeus, eikä eteneminen vaiheesta toiseen mene aina suunnitellun mukaisesti, sillä jopa 70 prosenttia uudistuksista epäonnistuu (Johansson & Heide 2008: 289). Onnistuneen lopputuloksen saavuttamiseksi suunnittelun kokonaisvaltaisuus on tärkeää (Raisio 2010: 42).

Kuviossa 1 suhteutetaan muutoksen voimakkuutta ja laajuutta sen odotettuihin vaikutuksiin. Sote-uudistus on kuvion mukaan luokiteltavissa radikaaliksi muutokseksi, sillä palvelurakenteen eli ydintoiminnan muuttuessa uudistuksella on kokonaisvaltainen vaikutus niin sosiaali- ja terveysalan kuin koko yhteiskunnankin toimintaan ja muutos myös koostuu useista eri osista. Palvelurakenteen uudistuksessa käytäntöjen muuttaminen tuo mukanaan suuria riskejä, sillä niiden käytännön toimivuudesta suomalaisessa yhteiskunnassa ei ole taetta. Muutoksen eri osa-alueiden täytyy olla hyvin harkittuja, sillä sote-uudistuksen mukana tulevien muuttuvien käytäntöjen tulisi toimia yhteiskunnassa vuosikymmenien ajan. Tämä vastaa myös Rittelien ja Webberin (1973: 163) esit-

tämää ajatusta siitä, että pirullisten ongelmien ratkaisujen tulisi olla tarkkaan harkittuja, sillä ratkaisuja ei voida testata yrityksen ja erehdyksen menetelmällä. Jokaisella yrityksellä on suuri merkitys ongelman ratkaisussa ja väärät ratkaisumallit saattavat pahentaa tilannetta entisestään. (Emt. 163.) Organisaation toiminnan radikaalin muutoksen kannalta muutosviestinnän suunnittelu on erittäin tärkeää, ja se saattaa helpottaa muutoksen hallitsemista ja ehkäistä umpikujaan ajautumista (Koskela 2012: 67). Sote-uudistusta koskevissa pääkirjoituksissa yhteiskunnan radikaali muutos huomioidaan todennäköisesti muutoksen tilanteen hallinnan sekä muutosviestinnän tason kommentointina.

Kuvio 1. Muutoksen voimakkuus ja laajuus suhteessa odotettuihin vaikutuksiin (Koskela 2012: 67)

Wallacen ja Fertigin (2008: 263) mukaan useat muutoksen käsitteellistämiseen tarkoitetut työkalut on suunniteltu tutkimaan toiminnan ja merkityksenmuodostamisen vuorovaikutusta, joista muutosprosessi syntyy. Näiden tekijöiden avulla tietoisuus mahdollisesta muutosprosessin monitahoisesta ja epätasa-arvoisesta ja ristiriitaisesta vallan ja toimintojen jakautumisesta lisääntyy. Muutoksen käsitteellistäminen auttaa hahmottamaan myös muutoksen kulttuurisia ja kulttuurin muokkaamiseen liittyviä valtakäsitteitä, sekä muutoksen tekijöiden ja rakenteellisten olosuhteiden välistä joustavaa suhdetta.

(Emt.) Muutoksen riskit voivat liittyä esimerkiksi heikkoihin johtamiskäytäntöihin, jotka pitää tiedostaa muutosta valmistellessa (Luomala 2008: 5).

2.3 Muutoksen suunnittelu

Kaikkien muutosten onnistunut läpivieminen edellyttää suunnittelua. Suunnitellun muutoksen alku edellyttää muutoksen organisoijilta aktiivista muutoksenhallintaa ja tarkkaa koordinoitua, muutokselle otollisten olosuhteiden luomista ja ylläpitoa, johtamisraken- teiden luomista ja vastuun jakamista muille hallinnollisille tasoille. Muutosprosessin käynnistäminen vaatii myös valvontaa. Muutoksen kulkua pitää myös tarvittaessa korjata. Tärkeää se on etenkin silloin, jos muutoksessa tapahtuu jotain odottamatonta. Epäselvyyden vähentämiseksi odottamattomiin tilanteisiin on aiheellista pyrkiä vaikuttamaan välittömästi. (Wallace & Fertig 2008: 271.) Osborne ja Brown (2005: 6) myös huomauttavat, että julkisen sektorin organisaatioissa suunnitellun muutoksen lisäksi muutosjohtajien tulee pystyä hallitsemaan myös yllättäviä muutoksia, mikä tekee muutosjohtamisesta ajoittain haasteellista. Myös Raisio (2010) korostaa, etteivät terveydenhuollon uudistukset toimi mekaanisesti, eli niiden etenemistä on hankala ennustaa.

Muutoksessa pitää säilyttää joustavuus lyhyen aikavälin suunnitelmiin ja samalla myös johdonmukaisuus muutoksen pitkäaikaisessa suunnittelussa. Muutoksen eri osa-alueita varten tehdään tarvittaessa omat suunnitelmansa, joita päivitetään tilanteen jatkuvan kehityksen, valvonnan ja mukautumisen perusteella pitkällä aikavälillä. (Wallace & Fertig 2008: 271) Tällä tarkoitetaan esimerkiksi alueiden erilaisten tarpeiden huomioimista. Koska kaikki Suomen maakunnat ovat erilaisia, pitää niiden erilaiset tarpeet huomioida sote-uudistuksen suunnittelussa. Alueet eivät hyötyisi samalla tavalla, jos kaikille alueille sovellettaisiin samalla kaavalla tehtyä mallia. (Kinnula, Malmi & Vauramo 2015: 24.)

2.3.1 Hallinta

Pääasiallisessa vastuussa sote-uudistuksen etenemisestä on Suomen hallitus. Uudistusta on valmisteltu kolmen eri pääministerin hallituskauden aikana, joiden kaikkien yhtenä keskeisimmistä tavoitteista on ollut sote-uudistuksen toteuttaminen. Pääministeri määrää sote-uudistuksen etenemistä asettamallaan hallitusohjelmalla, mutta varsinaisesta sote-uudistuksen toteuttamisesta ja erilaisten uudistukseen liittyvien työryhmien ohjauksesta vastaavat Sosiaali- ja terveysministeriö sekä Valtiovarainministeriö (Sote- ja aluehallintouudistus 2015d).

Esimerkiksi vuonna 2012 hallitus perusti sosiaali- ja terveyspalvelujen rakennetyöryhmän, jonka tehtävänä oli kehittää kuntapohjaisia malleja palveluiden järjestämiseksi (Hiilamo 2015: 35, 45). Hallitus nimitti uudistuksen valmisteluun lisätyövoimaksi ja täydentämään palvelurakennetyöryhmän työn valmistelua myös selvityshenkilötyöryhmän, jonka tarkoituksena oli huomioida sote-uudistuksen kannalta Suomen alueelliset ja kuntakentän erityispiirteet ja kielelliset olosuhteet. (Hiilamo 2015: 54–55; Sosiaali- ja terveysministeriö 2015c.)

Yhtenä sote-uudistuksen tavoitteena on vähentää hallinnollisten tasojen määrää Suomessa. Tällä hetkellä soten hallintomalleihin kuuluvat kunnat, kuntayhtymät, kuntien yhteistoiminta-alueet, sairaanhoitopiirin kuntayhtymät ja erityishuoltopiirin kuntayhtymät (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016c). Tulevaisuudessa Suomen julkinen hallinto järjestetään kolmitasoisesti. Uudet tasot ovat valtio, itsehallintoalue ja kunta. (Sote- ja aluehallintouudistus 2016.)

2.3.2 Valvonta

Sote-uudistukseen liittyvän lainsäädännön toteutumista valvoo Sosiaali- ja terveysministeriö ja sen tehtävänä on toimia ylimpänä viranomaisena sosiaali- ja terveydenhuollossa. Sosiaali- ja terveysministeriön tehtävänä on määritellä kansalliset mittarit palveluiden järjestämiselle, jotta lainsäädännön velvoitteet toteutuisivat palvelutuotannossa. (Sitra 2015.) Kansalaisten oikeuksia sote-uudistuksen valmistelussa suojelee perustus-

laki, jossa määritellään kansalaisen oikeudet sosiaali- ja terveystalveluiden saajana (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016). Sosiaali- ja terveysministeriö ja perustuslakivaliokunta valvovat hallituksen ja työryhmien sote-uudistuksesta tekemiä esityksiä ja tarvittaessa palauttavat ne takaisin käsittelyyn, jos esitykset eivät palvele kansalaisten oikeuksia asianmukaisella tavalla (EVA 2014).

Esimerkiksi vuonna 2014 perustuslakivaliokunta joutui puuttumaan hallituksen lakiesitykseen. Alexander Stubbin hallitus sitoutui Jyrki Kataisen hallituksen ja oppositiopuolueiden tekemään linjaukseen sote-uudistuksesta. Tuolloin uudistukselle perustettiin parlamentaarinen ohjausryhmä, jossa hallituksen esityksestä laadittiin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakiehdotus. Lakiesitys luovutettiin eduskunnalle, mutta perustuslakivaliokunta ei hyväksynyt ehdotusta sen puutteiden vuoksi. (Hiilamo 2015: 63–67; Sosiaali- ja terveysministeriö 2015c.) Sosiaali- ja terveysvaliokunta laati uuden lakiehdotuksen, mutta perustuslakivaliokunta arvioi, etteivät ehdotukset perusteluineen muodostaneet riittävää pohjaa arvioida muutosehdotusten perustuslainmukaisuutta, jolloin esityksen käsittely raukesi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015c.) Lakiesitysten sijoittuminen sote-uudistuksen aikajanalla on esitetty liitteessä 1.

2.4 Vaiheet

Tässä luvussa käsittelen tarkemmin muutosprosessin eri vaihteita ja peilaan niitä sote-uudistukseen. Muutosprosessi jaetaan yleensä peräkkäisiin vaihteisiin, vaikka raja eri vaihteiden välillä ei välttämättä olekaan selkeä (Wallace & Fertig 2008: 272). Sovellan tässä luvussa Wallacen ja Fertigin (2008) teoriaa julkisen sektorin toimijoiden muutoksen vaihteista ja ominaisuuksista. Heidän teoriansa mukaan muutoksen kolme vaihteita ovat aloitusvaihe, käytännön toteuttamisen vaihe ja institutionalisoitumisen vaihe (emt.). Institutionalisoituminen tarkoittaa muutoksen mukanaan tuomien rakenteiden vakiintumista yhteiskuntaan (emt. 273).

Sote-uudistuksen ja sen eri vaihteiden ymmärtäminen on osoittautunut vaikeaksi kansalaisille ja myös poliitikoille. Kokonaisuuden ymmärrettävyyttä heikentää se, että asiois-

ta puhutaan hallintokielellä ja ammattislangilla. Poliitikot esiintyvät äänestäjien suuntaan ammattilaisina käyttämällä sote-sanastoa, vaikka eivät itsekään aina olisi perillä uudistuksen kulusta ja sen vaikutuksista yhteiskuntaan. Tämä saattaa aiheuttaa ristiriitoja uudistuksen valmistelussa. (Hiilamo 2015: 9.) Ne tavat, joilla muutos määritellään ja ymmärretään organisaatiossa, ovat muutoksen viestinnän kannalta tärkeitä (Koskela 2012: 66). Muutoksen hallitsemisen kannalta olisi hyvä kääntää termejä myös kansankielelle, vaikka alan ammattikielen käyttämistä tuskin voidaan uudistuksen valmistelussa välttää.

Myös Kinnula ym. (2015: 138) toteavat, ettei julkisessa keskustelussa ole vielä täysin hahmotettu sote-uudistuksen merkitystä. Poliittisissa keskusteluissa on puhuttu palveluiden siirtämisestä tasolta toiselle, vaikka muutoksen edetessä porrastettu hierarkia palveluiden väliltä poistuu (emt). Keskustelu on kuitenkin muuttumassa, sillä Sote- ja aluehallintouudistuksen (2016) verkkosivuilla todetaan, että perusterveydenhoito ja erikoissairaanhoidon tulisi nivellyttää yhteen ja perusterveydenhuollon palveluiden toimia saumattomasti, jotta uudistus olisi mahdollista toteuttaa.

2.4.1 Muutoksen alku

Muutoksen ensimmäinen vaihe on aina sen aloitusvaihe, joka johtaa erilaisten valintojen perusteella muutoksen toteuttamiseen. Muutoksen kannalta merkittävien valintojen tekijät ja muutoksen aikataulu vaihtelevat muutoksen koosta ja tehdyistä ennakkoselvityksistä riippuen. Wallacen ja Fertigin (2008: 272–273) mukaan nopeaa reagointia vaativissa muutoksissa palveluorganisaatio voi hyödyntää konsultointiapua muutoksen aloitusvaiheessa ja muutokseen kuuluvien osa-alueiden hahmottamisessa. Ongelmien ammattitaitoinen ratkaiseminen edellyttää monimuotoisuutta (Raisio 2010: 42). Aloitusvaiheessa keskeisesti ohjatuissa muutoksissa hallituksen poliittisista päätöksentekijöistä ja muista valtion virkamiehistä voi tulla muutoksen organisoijia. (Wallace & Fertig 2008: 272–273.) Tämä vastaa myös yleistä käsitystä siitä, että toimeenpanovalta on poliittisilla päätöksentekijöillä (Seppänen & Väliaverronon 2012: 170).

Sote-uudistus ei ole alkanut tyhjästä. Valtioneuvosto käynnisti vuonna 2005 sote-uudistuksen edeltäjän, Paras-hankkeen, kunta- ja palvelurakenteen uudistamiseksi. Paras-hankkeen tavoitteena oli palveluiden saatavuuden varmistaminen koko maassa ja toimintakykyisen kuntarakenteen saavuttaminen. (Kunnat.net 2015.) Hankkeen päätyttyä sen koettiin eheyttäneen ja uudistaneen kuntien sosiaali- ja terveyspalveluja, mutta se myös etäännytti palvelujen päätöksentekoa kauemmas peruskunnasta. (Kunnat.net 2011.)

Oikeiden valintojen tekemisen kannalta muutoksen alkuvaiheessa on tärkeää sisäistää, mitä muutokselta halutaan ja miten haluttuun tavoitteeseen päästään. Muutoksen tavoitteet on helppo tunnistaa, mutta se, miten tavoitteisiin päästään, vaatii syvällisempää tilanteeseen perehtymistä. (Luomala 2008: 5.) Erityisesti pirullisissa ongelmissa ratkaisukeinojen hahmottaminen saattaa olla erittäin haasteellista, sillä valmiita vaihtoehtoja ei ole, ja pohjimmiltaan kaikki pirulliset ongelmat ovat erilaisia (Rittel & Webber 1973: 164).

Muutoksen alun kannalta tärkeitä tekijöitä ovat oikeanlaisen kulttuurin rakentaminen ja viestintä muutoksen organisoijien ja sidosryhmien välillä. Laajat muutokset edellyttävät viestinnän tarkkaa suunnittelua. Esimerkiksi monisuuntainen sidosryhmäviestintä edellyttää tarpeeksi tehokasta viestintäverkostoa. Informaation tulee kulkea myös organisoijien kesken, jotta kaikki ovat tietoisia tilanteen kulusta ja organisaation toiminta hyötyy siitä. Muutoksen järjestäjätahojen tehtävänä on edistää muutosmyönteistä ilmapiiriä jatkuvalla viestinnällä ja tiedottamisella. Tulevaa muutosta voidaan tiedottamisen avulla tehdä tunnetuksi. Lisäksi muutoksesta voidaan viestiä kertomalla sen tarkoitusperistä tai korostamalla muutoksen mukanaan tuomia hyviä puolia. Näin voidaan ehkäistä myös mahdollista muutosvastarintaa. (Wallace & Fertig 2008: 271–272; Johansson & Heide 2008: 292.)

Vuonna 2011 Jyrki Kataisen hallitus teki kirjauksen hallitusohjelmaan sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteen uudistamisesta (Valtioneuvosto 2011). Mallin tarkoituksena oli yhdistää sosiaali- ja terveysalueen päätöksenteko kunnan muuhun päätöksentekoon. Uudistus ei kuitenkaan tuolloin juuri edennyt, koska se jäi ilman poliittista kannatusta ja

jäi odottamaan myöhempää ajankohtaa. (Hiilamo 2015: 34, Sosiaali- ja terveysministeriö 2015a.) Muutoksen pysähtyminen saattoi johtua esimerkiksi liian kapea-alaisesta viestinnästä, jolloin muutoksen perimmäinen sanoma ei tavoittanut kaikkia osallisia tarpeeksi hyvin.

2.4.2 Käytännön toteutus

Muutoksen toteutusvaiheessa aloitusvaiheessa suunniteltuja osa-alueita aletaan toteuttaa käytännössä. Tämä vaihe kestää usein muutamia vuosia ja toteutuu asteittain. Muutoksen vaiheittaisuuden vuoksi muutoksen organisoijien täytyy olla valmiina tasapainoilemaan muutoksen kaikkien osa-alueiden välillä tai yhtäaikaisesti meneillään olevien muutosten runsaan määrän kanssa milloin tahansa. (Wallace & Fertig 2008: 272.)

Sote-uudistuksen suunnittelussa on ollut mukana useita erilaisia työryhmiä. Muutoksen suunnittelun kannalta onkin olennaista varata tarpeeksi resursseja, kuten aikaa, tietoa, osaamista ja lisätyövoimaa. Tarvittavat resurssit määräytyvät muutoksen tavoitteiden, laajuuden ja toteuttamistavan mukaan. (Luomala 2008: 7–8.) Eri sote-työryhmät eivät ole vuosien mittaan kyenneet ratkaisemaan sote-uudistusta. Tilanne on suomalaisessa yhteiskunnassa uusi, ja kaikkien sote-uudistukseen liittyvien tekijöiden huomioiminen kerralla on lähestulkoon mahdotonta. Sote-työryhmät koostuvat pääasiassa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kunta-alan ammattilaisista. Taulukossa 1 on esitetty lyhyesti sote-uudistuksen eri työryhmät ja niiden hoitamat sote-uudistuksen kannalta tärkeimmät toimenpiteet vuodesta 2012 vuoteen 2015. Laajemmin sote-päätöksenteon eri vaiheita käsitellään liitteessä 1.

Taulukko 1. Soten työryhmät ja toimenpiteet tiivistetysti

Ajankohta	Työryhmä	Toimenpide
2012	Sote-palveluiden rakennetyöryhmä	Kuntapohjaisten palveluiden järjestäminen
2012	Selvityshenkilötyöryhmä	Alueelliset erityspiirteet ja kielelliset olosuhteet
2013	Kunta- ja sote-koordinaatioryhmä	Sote-palvelujen järjestämisvastuu
2013	STM:n järjestämislakityöryhmä	Sote-järjestämislakiehdotus
2014	Parlamentaarinen ohjausryhmä	Sote-järjestämislakiehdotus
2015	Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta	Sote-järjestämislakiehdotus

Julkisten palveluiden muutoksen kannalta tiivis yhteistyö eri sidosryhmien välillä on tärkeää. Yhteistyö vaatii kompromisseja eri puolilla organisaatiota, jotta muutosta tukevien sidosryhmien määrä voidaan maksimoida. Muutoksen organisoijien täytyy tehdä tiivistä yhteistyötä kollegoidensa kanssa ja pyrkiä säilyttämään yhteisön mahdollinen tuki. (Wallace & Fertig 2008: 272.) Vastuun jakaminen muutoksen organisoinnissa on hyödyllistä, sillä esimerkiksi Raisio (2010: 38) korostaa, että yksinäinen ongelmanratkaisu saattaa hidastaa ratkaisun löytymistä. Monimuotoinen ajattelu on muutoksen toteuttamisessa ja ongelmanratkaisussa tärkeää, sillä se auttaa ymmärtämään asioiden välisiä yhteyksiä ja ratkaistavaa asiaa kokonaisuutena (emt. 43).

Muutoksen asiantuntijat löytyvät yleensä sieltä, minne muutos eniten vaikuttaa. (Luomala 2008: 7–8.) Sen vuoksi myös Wallace ja Fertig (2008: 272) toteavat, että laajassa muutoksessa on tärkeää hyödyntää erilaisten sidosryhmien osaamista muutoksen edistämiseksi. Kinnula ym. (2015: 138) puolestaan ehdottavat, että sote-uudistuksen verkostomaisen toiminnan suunnittelussa voitaisiin hyödyntää myös vähittäiskauppa- ja hotelliketjujen osaamista. Myös Raisio (2010: 43) huomauttaa, että epätyypillisten sidosryhmien osallistaminen ongelmanratkaisuun kehittää kokonaisvaltaista ajattelua, mikä puolestaan helpottaa asioiden hahmottamista suuressa mittakaavassa ja yhteyksien ymmärtämisestä muutoksen eri tekijöiden välillä. Myös tavallisten kansalaisten osallistaminen ongelmanratkaisuun on kannattavaa, sillä he tietävät, mitä ongelmat tarkoittavat arkielämässä (emt.).

Muutoksen käytännön toteutukseen varattu aika seuraa usein poliittisten sitoumusten kestoja, ellei muutokselle saada lisäaikaa (Wallace & Fertig 2008: 272). Sote-uudistuksen valmistelu on saanut lisäaikaa vaihtuvien hallituskausien ja niin ikään vaihtuvien valmisteluhenkilöiden myötä. Toteutusvaiheessa muutoksen organisointi jaetaan eri hallinnollisilla tasoilla johtajien kesken jokaisessa keskitason hallinnollisessa organisaatiossa tai palveluorganisaatiossa. Eri tasojen johtajien täytyy näin ollen tehdä yhteistyötä, että muutos saataisiin toteutettua toivotulla tavalla. (Emt. 272–273.) Sote-uudistuksen kannalta yhteistyötä tarvitaan esimerkiksi valtion, keskushallinnon, kuntien ja kuntayhtymien välillä, että uudenlainen palvelurakenne voitaisiin toteuttaa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016c).

2.4.3 Institutionalisoituminen

Institutionalisoituminen tarkoittaa muutoksen rakentumisen tukemista, ja sitä, että muutoksen mukanaan tuomia osa-alueita pidettäisiin yhteiskunnan normaaleina käytäntöinä. Muutoksen rakentumisen tukeminen voi päätyä siihen, että tulos eroaa jonkin verran muutoksen alullepanijoiden alkuperäisistä näkemyksistä. (Wallace & Fertig 2008: 273.) Tuloksen poikkeaminen voi johtua siitä, että yhteiskunnallista pirullista ongelmaa ratkaistaessa kaikilla siihen osallistuvilla ratkaisijoilla on erilainen näkemys ratkaisun päämäärästä (Raisio 2010: 42). Muutos institutionalisoituu yleensä poliittisen sitoumuskajon aikana, ellei sille saada lisäaikaa (Wallace & Fertig 2008: 273).

Sosiaali- ja terveysministeriö sekä valtiovarainministeriö kannustavat sosiaali- ja terveystalvuluista vastuussa olevia alueita kehittämistoimintaan, jotta kaikkien alueiden erityispiirteet olisi mahdollista huomioida uudistuksen valmistelussa ja että siirtyminen uudenlaisiin sote-palveluihin etenisi sujuvasti vaiheesta toiseen (Sote- ja aluehallintouudistus 2015c). Tämä kertoo päätöksentekijöiden halusta kuunnella ja saada erilaisten sidosryhmien mielipiteet kuuluviin uudistusta tehdessä (Juholin 2013: 394).

Monessa maakunnassa on otettu käyttöön itsenäisesti erilaisia sote-ratkaisuja, joilla pyritään vastaamaan niihin tarpeisiin, joita palvelurakennuudistus edellyttää. Tästä hyvä esimerkki on Pohjois-Karjalassa vuonna 2014 käynnistetty Siun Sote -hanke, jossa

muun muassa kerätään palautetta alueen asukkailta sote-palveluiden tilasta ja toimivuudesta (Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä 2015). Tämä kertoo maakuntien halusta kehittää ratkaisumalleja ja valita niistä alueen kannalta parhaat vaihtoehdot. Maakunnat pyrkivät itsenäisillä toimillaan edistämään uudistuksen kulkua sen eri vaiheiden välillä. Myös Kinnula ym. (2015: 45) korostavat, että sote-uudistuksen etenemiseen tarvitaan poliittisia päätöksiä, mutta uudistuksen etenemistä voi nopeuttaa alueen omien päätöksiensä avulla. Esimerkkinä tästä he pitävät juuri Pohjois-Karjalan mallia.

Muutoksen organisoinnissa yhteiskunnassa aiemmin tehdyillä muutoksilla on vaikutus organisoijien toiminnan vastuullisuuteen ja resurssien saatavuuteen. Muutoksen organisoijien täytyy olla jatkuvasti valmiina sopeutumaan olosuhteiden kehittymiseen ja etsiä mahdolliset käytettävissä olevat resurssit mahdollisimman hyvän lopputuloksen saavuttamiseksi. Valtion sosiaalinen, poliittinen ja taloudellinen konteksti vaikuttavat kehittymismahdollisuuksiin ja muutoksen keskeisen suunnan valintaan. (Wallace & Fertig 2008: 267, 272.) Organisoijien täytyy huomioida se mahdollisuus, että muut toimintatavat tai aiheeseen liittyvät uudistukset voivat auttaa tai hankaloittaa heidän muutoshallintastrategioitaan. Tehdyt muutokset saattavat myös vaikuttaa eri tavoin erilaisiin ihmisryhmiin. (Emt. 267.) Muutosta tuleekin valvoa jatkuvasti, että vaikutuksista ja niiden odottamattomista seurauksista pysytään tietoisina muutoksen aikana. Valvomalla muutosta kasvavien ongelmien estäminen tai niiden ratkaiseminen on helpompaa. (Emt. 272.) Myös tässä pätee Rittelien ja Webberin (1973: 163) näkemys siitä, että pirullisen ongelman ratkaisun vaikutuksia on mahdotonta ennustaa etukäteen. Ratkaisujen todelliset vaikutukset voidaan nähdä vasta käytännön tilanteissa.

Valtakunnallisella tasolla sote-uudistuksen eteneminen ei ole ollut kovin vakaata. Sote-uudistuksen kohtalo ei ratkennut keväällä 2015 päättyneellä hallituskaudella sotelakiehdotuksen perustuslaillisten ongelmien vuoksi (ks. liite 1), joten jatkotoimet uudistuksen läpiviemiseksi jäivät pääministeri Juha Sipilän hallituksen päätettäväksi. Alkuperäisen suunnitelman mukaan uudet sote-alueet olisivat aloittaneet toimintansa vuoden 2016 alusta ja palvelujen tuottamisesta vastaavat kuntayhtymät vuoden 2017 alussa (So-

siaali- ja terveysministeriö 2015c), mutta uudistuksen valmistelu lykkääntyi yhden hallituskauden verran eteenpäin.

2.5 Tulevaisuus

Sote-uudistuksen etenemisen kannalta olisi tärkeää huomioida uusien ja vanhojen käytäntöjen yhteensopivuus, sekä suunnittelussa syntyneet ja mahdollisesti syntyvät ristiriitatilanteet. Tärkeää on suhtautua realistisesti siihen, miten paljon aikaa uudistuksen toteuttaminen, siitä tiedottaminen ja sen institutionalisoitumien osaksi yhteiskuntaa tulevat viemään. (Luomala 2008: 9–10.) Tästä hyvä esimerkki on sote-palveluiden rahoitus. Nykyiselle monikanavaiselle rahoitusmallille etsitään yksinkertaisempaa ratkaisua, jotta palvelujen tasa-arvoisuus toteutuisi eri puolilla Suomea. Rahoitusmallien selvittämiseksi hyödynnetään aikaisemmista raporteista saatuja tuloksia. (Sote- ja aluehallintouudistus 2015a.) Ritter ja Webber (1973: 162) muistuttavat, ettei pirullisille ongelmille voida määrittellä tarkkaa loppumisaikaa, sillä ne eivät käytännössä tule koskaan täysin valmiiksi. Jossain vaiheessa ongelmanratkaisua on päätettävä, että aikaansaatu ratkaisu on tarpeeksi hyvä palvelemaan yhteiskunnan tarpeita (emt.).

Vuoden 2015 joulukuussa sote-palvelutuotannon uudistamiseksi järjestettiin asiantuntijatyöryhmä, jonka toimikausi jatkuu vuoden 2019 kevääseen. Sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäminen siirtyy kunnilta itsehallintoalueille vuoden 2019 alussa. (Sote- ja aluehallintouudistus 2015b.) Tämänhetkisenä tavoitteena on saada sote-järjestämislaki voimaan heinäkuussa 2017 ja palveluiden järjestämisvastuu siirtyä itsehallintoalueille vuoden 2019 alusta. Valmistelun on kuitenkin edettävä aikataulussa, jotta järjestämislaki saadaan eduskuntaan ajoissa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015b.)

Sote-uudistuksen etenemiseksi on ruvettu tekemään paljon toimenpiteitä. Kuvassa 1 on havainnollistettu valmistelutyöryhmien määrä ja keskeiset toimialueet. Kuva havainnollistaa sote-uudistuksen ohjelmallisuutta eli useiden yhteen kuuluvien uudistusten samanaikaista valmistelua. Työryhmien jäsenet ovat pääasiassa Sosiaali- ja terveysministeriöstä, Valtiovarainministeriöstä, Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta sekä Kuntalii-

tosta (Sote- ja aluehallintouudistus 2015d), mikä puolestaan todistaa sen, että sote-uudistuksen valmistelussa pyritään hyödyntämään asiantuntijoiden osaamista monipuolisesti.

Kuva 1. Sote- ja aluehallintouudistuksen valmisteluorganisaatio (Sote- ja aluehallintouudistus 2015d)

Muutoksen näkökulmasta sote-uudistus on haastava tutkimusaihe, sillä valmistelu on kestänyt jo pitkään, eikä oikeanlaista ratkaisua tähän pirulliseen ongelmaan ole löytynyt. Sote-uudistuksen tila ei kuitenkaan ole aikataulullisesti toivoton, sillä esimerkiksi Tanskassa ja Ruotsissa terveydenhuollon rakenteellisten muutosten läpivieminen kesti noin 10 vuotta (Fredriksson & Winblad 2008, Christiansen 2012). Hiilamo (2015: 10) toteaa sote-uudistuksen olevan kuitenkin vasta alussa, ja siihen liittyvä keskustelu jatkuu vielä vuosia.

Sote-uudistukseen on haastavaa soveltaa erilaisia muutosteorioita, sillä terveydenhoitopalveluiden uudistukset eivät etene suoraviivaisesti, jolloin ne eivät itsessään noudata

mitään varsinaista teoreettista mallia, eikä uudistuksen eteneminen ole näin ollen ennustettavissa (Raisio 2010: 1–2). Tämän vuoksi on myös haastavaa sanoa, miten parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen päästään ja mitkä ratkaisukeinot ovat kokonaisuuden kannalta hyödyllisimmät.

Yhteiskunnalliset, abstraktit muutokset näyttäytyvät haastavina myös medialle, sillä muutosten kommentoiminen on hankalaa, ellei niihin ole vielä esitetty päätöksentekijöiden virallista kantaa. Tällaisissa tapauksissa mediassa ei yleensä haluta esittää valtavirrasta poikkeavia näkökulmia käsiteltävään asiaan. (Lerssi-Lahdenvesi 2015: 67–69, 141.) Toisaalta Kantolan (2011: 27) mukaan poliittisten vallanpitäjien asema on muuttunut journalismissa vuosikymmenten myötä, sillä nykyään heidän esittämiään asioita epäillään, kyseenalaistetaan ja kritisoidaan, kun vielä 1970-luvulla he saivat esittää mielipiteitään ilman niihin kohdistuvaa kritiikkiä. Tämän voidaan tulkita pätevän poliittisten päätöksentekijöiden asemaan myös yhteiskunnallisten muutosten suunnittelussa.

3 KANTAAOTTAVA MAAKUNTAMEDIA

Suomalaiset lukevat paljon sanomalehtiä ja alueellisella lehdistöllä tuntuu olevan Suomessa oma ainutlaatuinen roolinsa. Maakuntalehtiä voisikin kutsua suomalaisen lehdistön selkärangaksi (Salovaara-Moring 2004: 80). Suomessa ilmestyy noin 20 maakuntalehteä eli alueellista ykköslehteä, joiden tärkeimpiin tehtäviin kuuluvat uutispalveluiden tarjoaminen ja levikki- eli ilmestymisalueensa äänenä toimiminen. (Hujanen 1997: 101; Sanomalehtien liitto 2015.) Maakuntalehtien levikkialueet noudattavat pääasiassa asetettuja maakuntien rajoja (Holmberg 2004: 76). Maakuntalehtien pyrkimyksenä on löytää valtakunnallisistakin uutisista alueellinen näkökulma ja muodostaa alueellaan vahvoja mielipiteitä. (Salovaara-Moring 2004: 70; Wiio 2006: 23.) Maakuntalehdillä on journalistisen viestinnän edustajina myös valtaa, jolla ne pyrkivät vaikuttamaan erilaisiin kohderyhmiinsä.

3.1 Journalismin valta

Journalismin käsite on hyvin moniselitteinen. Hemánuksen (1990: 14) mukaan journalismi kuuluu osaksi joukkotiedotusta, sen välittäminen ja seuraaminen edellyttää teknistä välinettä, se on ajankohtaisten tosiasiapohjaisten sanomien tuottamista ja on myös tällaisen toiminnan tulos. Tarkat todenmukaisuusvaatimukset erottavat journalismin muista viestinnän muodoista (emt.). Journalismin roolina on pitää ihmiset ajan tasalla ja auttaa ymmärtämään maailman tapahtumia (Seppänen & Väliverronen 2012: 210–211). Kiire ja kova kilpailu saattavat joissain tapauksissa silti mennä lähdekritiikin edelle (Kuutti 2015: 10).

Medialle ja sen vallankäyttöasemalle esitetään kaksi erilaista roolia. Media nähdään ensinnäkin vallankäyttäjänä, joka toiminnallaan palkitsee tai tuomitsee henkilöitä tai erilaisia asioita oman medialogiikkansa mukaisesti. Tällä tavoin media ottaa itselleen muiden instituutioiden, kuten poliittisen järjestelmän tai hallintokoneiston, valtaa. Toisaalta medialla ei nähdä olevan omaa valtaa oikeastaan ollenkaan, vaan sen esitetään

peilaavan politiikan ja valtakeskusten näkemyksiä. (Kunelius, Noppari & Reunanen 2009: 11.)

Lerssi-Lahdenvesi (2015: 67–69) huomauttaa, että lehdille on helppoa ilmaista mielipiteensä konkreettisista asioista. Kannanottaminen osoittautuu helpoksi silloin, kun ratkaisuvaihtoehtoja on vähän ja kun ne ovat valmiiksi mietittyjä. Kannanottaminen abstrakteihin yhteiskunnallisiin muutostilanteisiin taas on haastavaa erityisesti silloin, jos asiaan ei ole vielä esitetty ratkaisua tai muita virallisia linjauksia. Lehdet eivät halua haastaa päättäjien näkemyksiä, eivätkä ne useinkaan esitä valtavirrasta eriäviä näkökulmia. (Emt.) Tämän vuoksi esimerkiksi sosiaali- ja terveysjärjestelmän rakenteiden kommentoiminen on lehdistölle hankalaa (emt. 141, 235). Myös Kunelius ym. (2009: 402–403) toteavat, että median huomio kiinnittyy helposti yksittäisiin ongelmiin sen sijaan, että se pyrkisi hahmottamaan asiat suuressa mittakaavassa. Tähän saattaa vaikuttaa se, että esimerkiksi yleistoimittajien asiantuntemus ja kyky kritisoida ja kyseenalaisistaa asioita on melko huono (emt. 332).

3.2 Maakuntalehtien muodostama alueidentiteetti

Maakuntalehdet kuuluvat tiiviisti osaksi levikkialueensa identiteettiä, mutta lehdet ovat toiminnallaan myös mukana muokkaamassa identiteettiä tiettyyn suuntaan (Hujanen 1997: 101). Alueidentiteetti koostuu niistä tekijöistä, jotka erottavat tietyn alueen muista (Paasi 1996). Maakuntalehtiä tarkasteltaessa huomio kannattaa kohdistaa siihen, miten alue rakentuu erilaisten prosessien ja diskurssien kautta sekä miten tilaan liittyvä val-lankäyttö niissä näkyy (Hujanen 2000: 39). Hujanen korostaa, että maakuntalehtien teksteissä on kyse alueen kuvaamisesta ja lisäksi siitä, millaisia ehdotuksia alueiden rakenteiksi esitetään (emt. 37, 39).

Maakunnan sisällä tunne oman alueen erityisyydestä vahvistuu alueen joutuessa esimerkiksi valtakiistoihin tai uhatuksi. Tällöin alueellisuudesta ja vahvasta alueyhteisöstä saatetaan tehdä liioitellun yhtenäinen. (Hujanen 1997: 99, 103.) Lintula (2005: 177) huomauttaa, että maakuntalehdet tiedottavat ihmisille alueen tapahtumista, mutta lehdil-

lä on myös valtaa, sillä ne ovat edistäneet tapahtumien etenemistä levikkialueellaan. Holmbergin (2004: 73) mukaan maakuntalehdet ovat ottaneet alueen asioiden ajamisen yhdeksi päätehtävistään jo paljon ennen poliittisen sitoutumattomuutensa alkamista. Sote-uudistus voidaan kokea monilla alueilla uhkana esimerkiksi palvelujen siirtymisenä pois haja-asutusalueilta. Maakuntalehdet pyrkivät puolustamaan alueensa oikeuksia sisällöllään.

Alueen identiteetti paikantuu maakuntalehdissä tietyinä aihepiirinä, johon vedotaan, kun keskeinen alue kohtaa ulkopuolisen uhan. Maakuntalehtien näkökulmasta tärkein identiteetin rakentumiseen vaikuttava tekijä onkin levikkialue. Alueen identiteetillä ja asukkaiden aluetietoisuudella on muokkaava vaikutus siihen, miten journalismi lähestyy alueellisuutta. Maakuntalehdet elävät yhteiskunnallisten, poliittisten ja kulttuurillisten muutoksien keskellä, jolloin näissä tekijöissä tapahtuvat muutokset saattavat muuttaa myös maakuntalehtien identiteettiä. (Hujanen 1997: 110; Hujanen 2000: 39, 42.) Alueet eivät ole luonteeltaan ikuisia tai pysyviä, vaan ne ovat päällekkäisiä ja liikkuvia prosesseja. Tällainen näkökulma korostaa, että alueet palvelevat samanaikaisesti erilaisia tehtäviä ja toimintoja, joiden merkitykset syntyvät lähestymistavan perusteella. (Hujanen 2000: 39.)

Maakuntia tarkasteltaessa alueen, identiteetin ja yhteisöllisyyden käsitteet ovat niin päällekkäisiä, ettei niiden rajoja pysty kunnolla erottamaan. Journalismin kannalta yhteisöllisyys on kuitenkin niin keskeistä, että tarkastelun pilkkominen osiin on perusteltua. (Hujanen 2000: 42.) Median luoma alueellinen identiteetti on luonteeltaan rajaava. Tällöin alueellinen identiteetti on tekstien keskiössä, ja tekstit keskittyvät kahtiajakoon ”meidän” ja ”toisten” välillä jättäen identiteetin rivien välistä tulkittavaksi. (Hujanen 1997: 99.) Myös Holmberg (2004: 76) toteaa maakuntalehtien pyrkivän kasvattamaan maakunnallista me-henkeä.

3.3 Pääkirjoitusten rooli kannanottajana

Pääkirjoitusta voi van Dijkin (1996) mukaan luonnehtia journalistiseksi tekstilajiksi, joka on myös yksi laajimmalle levinneistä yhteiskunnallisista mielipidediskursseista. Pääkirjoitukset kirjoitetaan usein nimettömänä. Pääkirjoituksissa lehti ottaa avoimesti kantaa asioihin, ja niissä määritetään koko lehden mielipidelinjaa suhteessa vallankäyttöön. (Hemánus 1972: 11; Heikkinen 1999: 12, 18–19.) Tavallisesti pääkirjoituksen laatii lehden pääkirjoitustoimittaja, mutta toisinaan lehdet voivat pyytää pääkirjoituksia myös ulkopuolisilta asiantuntijoilta (Hemánus 1972: 11). Pääkirjoitukset ovat hyvä esi-merkki sanomalehtien suhteesta laajoihin sosiaalisen ja poliittisen kentän muutoksiin. Pääkirjoituksille lehdessä varattu tila on melko pieni, minkä takia asioita käsitellään usein suurien linjojen kautta. (Salovaara-Moring 2004: 115.)

Pääkirjoitussivut ovat muodostuneet sanomalehdissä tärkeiksi yhteiskunnallisen keskustelun kanaviksi, joiden välityksellä lehden arvostukset, mielipiteet ja linjaukset välittyvät parhaiten. Pääkirjoitussivulla lehden yhteiskunnallinen vaikuttaminen näkyy selkeimmin lehden kannanottoina ajankohtaisiin kysymyksiin. (Lerssi-Lahdenvesi 2015: 54, 67–69.) Pääkirjoitusten ydinaiheena onkin yleensä jokin sosiaalinen ongelma. Analysoitaessa pääkirjoituksia keskitytään tavallisesti yhteiskunnan tai kulttuurin muutoksiin, jotka tuodaan esille muuttuvissa mediadiskursseissa. Pääkirjoitukset muokkaavat sosiaalisia identiteettejä, sosiaalisia suhteita sekä tiedon ja uskomusten järjestelmiä. (Salovaara-Moring 2004: 115, 124.) Näin ollen pääkirjoituksilla voi olla merkittäväkin vaikutus erilaisten vastaanottajaryhmien näkemyksiin sote-uudistuksen kulusta ja sen vaikutuksista yhteiskuntaan.

Pääkirjoituksissa kirjoittaja tulkitsee todellisuutta ja esittää näkemyksiään, joista lukijat tekevät omia päätelmiään. Lukijoiden myös toivotaan samastuvan lehden tarjoamiin näkökulmiin. Lehden yleistä toimituspolitiikkaa pääkirjoituksista ei kuitenkaan voi päätellä. (Heikkinen 1999: 12, 18–19; Pietilä 2008: 74–76.) Kunelius (2003: 76) ja Lerssi-Lahdenvesi (2015: 15–16) tosin huomauttavat, että vaikka sanomalehdet eivät enää tätä nykyä ole poliittisesti sitoutuneita, poliittisen lehdistön perinteet ja ideologiat voivat nykyä lehtien pääkirjoituksissa esimerkiksi painotettuina näkökulmina.

Katajamäen (2004: 59) mukaan lukijat eivät ole juurikaan selvillä siitä, miten pääkirjoituksia toimitetaan. Jos he tietäisivät enemmän tekstien toimitustavasta ja viestinnän tarkoituksista, olisi kriittisempi suhtautuminen teksteihin mahdollista ja todennäköistä (emt.). Erilaiset mediatekstit ovat nimittäin hyvin usein kerroksellisia. Esimerkiksi aikaisemmat versiot tietyistä tekstistä limittyvät samasta aiheesta myöhemmin julkaistuihin versioihin, kun niitä käytetään lähdemateriaalina. Tekstit kootaan kunkin tilanteen päämäärien ja painotusten mukaisiksi. Tekstien tuottamisvaiheessa aikaisempien tekstiversioiden lisäksi myös kaikki muu lähdemateriaali muokataan kullakin hetkellä tarkoituksenmukaiseksi. Median tekstit ovat tällöin erilaisia tekstimuunnelmien joukkoja. Muokatut tekstit nostavat esiin huolen tekstien lopullisesta todenperäisyydestä, puolueettomuudesta ja manipuloimattomuudesta. (Fairclough 1997: 59, 69.)

3.3.1 Pääkirjoitusten erilaiset tehtävät

Pääkirjoituksia kutsutaan sanomalehtien tärkeimmäksi tilaksi, jossa käsitellään ajankohdaisia poliittisia kysymyksiä ja muita kansakunnalle tärkeitä teemoja. Pääkirjoituksen arvokasta tilaa ei tuhlata vähäpätöisille asioille. (Railo & Välimäki 2012: 95.) Kannanottojen ilmaisemiselle pääkirjoituksissa on useita eri tapoja. Pääkirjoituksen rooli voi olla toteava, jolloin se keskittyy esimerkiksi selittämään tai suhteuttamaan käsiteltävää asiaa. (Heikkinen 1999: 216.) Tärkeitä näkökulmia pääkirjoituksissa ovat myös arvioiminen ja arvottaminen, jolloin teksteissä voidaan esimerkiksi verrata lupauksia ja toteutunutta tilannetta (emt. 216–217). Sote-uudistusta käsittelevät pääkirjoitukset keskittyvät ainakin osittain muutosprosessin eri vaiheiden arvioimiseen ja arvottamiseen.

Pääkirjoituksissa voidaan Heikkisen (1999: 217) mukaan viitata myös niin sanottuun yleiseen totuuteen. Pääkirjoituksen laatija voi esittää subjektiivisia mielipiteitään toteavilla lauseilla. Subjektiiviset arviot tulevat esille myös viitattaessa tulevaisuuteen, jonka suhteen asiat esitetään väistämättöminä tosiasioina. (Emt. 217–218.) Heikkinen (1999: 222) korostaa, että tärkeintä pääkirjoituksen tuottamisessa on se, että kirjoittajalla on jokin tarkoitus. Tarkoituksen täyttämiseksi pääkirjoituksen kirjoittajalla on käytössään keinovalikoima, jota rajaavat esimerkiksi viestintätilanne ja yhteiskunnalliset olosuhteet sekä oletukset ja kirjoittamattomat sopimukset pääkirjoituksen tyylistä.

3.3.2 Pääkirjoitusten kohderyhmä

Pääkirjoitukset kirjoitetaan yleensä neljää lukijaryhmää silmällä pitäen. Tällaisia ryhmiä ovat alueellinen yleisö, alueen yritykset ja organisaatiot, muu media sekä poliittiset vaikuttajat. (Salovaara-Moring 2004: 115.) Suomen lehdistön historiassa 2 (1987: 382) esitetään pääkirjoituksilla olevan kaksi vaikutussuuntaa, mikä tarkoittaa, että pääkirjoituksilla pyritään vaikuttamaan suureen lukijakuntaan, mutta myös poliittisiin päätöksentekijöihin. Van Dijk (1996) mainitsee pääkirjoitusten kohdeyleisöksi myös yritysjohtajat. Katajamäen (2004: 59) mukaan pääkirjoitusten kohdeyleisön voi puolestaan päätellä käsitellyistä aihepiireistä.

Fairclough (1997: 57–58) toteaa, että median yleisöt ovat usein joukkoluonteisia. Yleensä näkyvyyttä saavat ne henkilöt, joilla on taloudellista, poliittista tai kulttuurista valtaa. Yleisön suuri koko parantaa median valtaa ja vaikutusmahdollisuuksia. (Emt.) Tiedotusvälineiden viestintätilanteet ovat kehittyneet yksipuolisista vuorovaikutteisiksi, mikä antaa lukijoille mahdollisuuden kommentoida käsiteltävää aihetta. Nykyään lukijat jakavat ja kommentoivat lehdissä julkaistuja artikkeleita eri verkkosivustoilla ja sosiaalisen median palveluissa, kun vielä pari vuosikymmentä sitten lukijan oli tyydyttävä pelkkään sanoman vastaanottajan rooliin. (Hakkarainen 2011.)

3.4 Tutkimuksen maakuntalehdet

Käsittelen tutkimuksessani viiden eri maakuntalehden pääkirjoituksia. Valitsemani maakuntalehdet edustavat sellaisia alueita, joilla ei ole yliopistollista sairaalaa. Tutkimukseni maakuntalehdet on esitetty taulukossa 2, ja kaikki niistä (MediaAuditFinland Levikkitilasto 2014, Sanomalehdet.fi 2015, Sanomalehtien liitto 2015, TNS Gallup 2015) ilmestyvät seitsemänä päivänä viikossa (MediaAuditFinland Levikkitilasto 2014). Taulukossa on esitetty myös sanomalehtien levikki-, lukija- ja verkkolukijoiden määrät. Lehtien levikimääristä voi havaita, että Pohjalainen ja Lapin Kansa ovat tutkimukseni lehdistä levikiltään pienempiä. Vastaavasti Ilkka on valitsemistani lehdistä levikiltään suurin.

Kaikilla valitsemillani lehdillä on myös puoluepoliittinen tausta. 1900-luvun alun Suomessa uskottiin, että puoluelehtenä toimiminen on sanomalehdelle kannattavinta ja ominaisinta. Puoluelehtien rahallinen tilanne muuttui 1930-luvun taitteessa melko huonoksi, joten markkinatilannettaan parantaakseen ja lukijakuntaansa kasvattaakseen monet sanomalehdet luopuivat puoluelehtien asemasta. Lehdet ottivat etäisyyttä puolueeseen, ja ryhtyivät kantamaan sitoutumattoman sanomalehden leimaa. (SLH 2, 408–409.) Holmberg (2004: 73) kuitenkin toteaa, että kun puoluesuhde ei enää velvoita lehtiä olemaan tietyn puolueen kannalla, voivat lehdet kuitenkin kannattaa eri puolueiden näkemyksiä omasta vapaasta tahdostaan.

Taulukko 2. Tutkimuksen maakuntalehtien perustiedot

Lehti	Maakunta	Levikki	Lukijamäärä	Verkkolukijoita viikossa
Ilkka	Etelä-Pohjanmaa	47 000	110 000	136 000
Karjalainen	Pohjois-Karjala	41 200	98 000	157 000
Lapin Kansa	Lappi	27 800	74 000	85 000
Pohjalainen	Pohjanmaa	21 100	60 000	110 000
Satakunnan Kansa	Satakunta	43 900	110 000	139 000

Valitsemistani maakuntalehdistä Ilkka, Lapin Kansa, Pohjalainen ja Satakunnan Kansa kuuluvat Lännen Mediaan, joka on Alma Media Oy:n, Hämeen Sanomat Oy:n, I-Mediat Oy:n, Kaleva Oy:n, Keski-Pohjanmaan Kirjapaino Oyj:n ja TS-yhtymä Oy:n muodostama yhteinen toimituksellinen sisällöntuotantoyhtiö. Lännen Mediaan kuuluvat lehdet käyttävät osin samaa uutissisältöä. Yhteinen mediasisältö ei kuitenkaan koske lehtien pääkirjoituksia. (KP24 Mediaopas 2015.) Karjalainen on ainut valitsemistani lehdistä, joka ei kuulu Lännen Mediaan, mutta koska tarkasteluni keskittyy lehtien itse toimittamiin pääkirjoituksiin, lehden sisällöntuotantoyhtiöllä ei ole suoraa vaikutusta aineiston sisältöön tai tutkimukseni tuloksiin. Koska pääkirjoitukset kuitenkin peilaavat uutistekstien sisältöjä (ks. Katajamäki 2004: 59), voi sisällöntuotantoyhtiöllä olla välillinen vaikutus pääkirjoituksiin.

4 KRIITTISEN DISKURSSIANALYYYSIN LÄHTÖKOHTIA

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni teoreettiseen viitekehykseen eli kriittiseen diskurssianalyysiin liittyviä aiheita. Luvun lopussa havainnollistan, millä tavoin kriittistä diskurssianalyysiä voidaan soveltaa tässä tutkimuksessa.

4.1 Kriittisen diskurssianalyysin piirteet

Kriittinen diskurssianalyysi on ongelmakeskeinen ja monitieteinen tutkimussuuntaus, johon sisältyy useita lähestymistapoja, joissa jokaisessa on omat teoreettiset mallinsa, tutkimusmenetelmänsä ja suuntaviivansa. Kaikkia tutkimussuuntauksia yhdistää mielenkiinto valtaan ja sen väärinkäyttöön, epäoikeudenmukaisuuteen sekä poliittis-ekonomisten ja kulttuuristen muutosten semioottisiin ulottuvuuksiin. Kriittiselle diskurssianalyysille on ominaista näkemys kielen ja yhteiskunnan välisestä suhteesta ja sen lähestymistapa metodologiaan on kriittinen. (Fairclough, Mulderrig & Wodak 2011: 357.) Kriittisessä diskurssianalyysissä käytetään kehittyneitä malleja käytetyn kielen analysoimiseen, mutta vastaavia, yhtä kehittyneitä malleja, ei ole tehty kulttuurikontekstin analysoimiseen (van Leeuwen 2005: 6). Kunkin tilanteen analysointi on riippuvainen kielellisistä tekijöistä, mutta myös siitä, millaisessa kulttuurissa tilanteet tapahtuvat ja millaiset ovat tutkijan taustat. Kaiken lisäksi kielenkäyttö on sidoksissa ympäristössä vallitsevaan kulttuuriin. (Fairclough ym. 2011: 357–358.)

Kriittisessä diskurssianalyysissä diskurssilla tarkoitetaan sosiaalisen toiminnan muotoja. Tämä tarkoittaa sitä, että tietty diskursiivinen tapahtuma muodostuu tilanteiden, instituutioiden ja erilaisten sosiaalisten rakenteiden elementtien tapahtumalle luomasta kehiksestä. (Fairclough ym. 2011: 357.) Seppänen ja Väliverronen (2012: 103) täydentävät diskurssin määritelmää toteamalla diskurssin muodostuvan tietyistä ajattelun ja todellisuuden määrittämisen tavoista. Maakuntalehtien pääkirjoituksissa sote-aiheisissa diskursseissa ilmeneviin näkökulmiin vaikuttavat esimerkiksi alue, josta tilannetta tarkastellaan, sote-päätöksenteon eri vaiheet ja päätöksenteon vaikutukset tiettyyn alue-

seen. Lähestymistavan kriittisyydellä kuvaillaan diskursiivisten käytäntöjen ja diskursin muodostumista valtasuhteiden ja ideologioiden kautta. Kriittisyydellä kuvataan diskurssin vaikutuksia sosiaalisten identiteettien ja suhteiden sekä tieto- ja uskomussysteemien rakentumiseen ja muuttumiseen. (Fairclough 1992: 12; Fairclough ym. 2011: 358.) Esimerkiksi pääkirjoituksissa ilmaistuilla kannanotoilla voi olla vaikutus lukijan omaan tulkintaan ja uskomuksiin käsitellystä tilanteesta.

Yleensä kriittisen diskurssianalyysin lähtökohtana on oletus erilaisten valtasuhteiden läsnäolosta. Kriittisessä diskurssianalyysissä tarkastellaan niitä kielellisiä tekijöitä, jotka luovat ja ylläpitävät alisteisia suhteita. Keskeinen tavoite on luoda kriittinen näkökulma vallitsevaan sosiaaliseen järjestykseen nähden. Kriittisen diskurssianalyysin näkökulmasta kulttuuri on aineistoa ympäröivä laaja konteksti, johon valta- ja alistussuhteet vaikuttavat tiiviisti. (Jokinen & Juhila 1999: 86–89.) Kriittisessä diskurssianalyysissä kieltä käsitellään yhteiskunnallisena tuotoksena ja yhteiskunnallisena vaikuttajana. Näiden tekijöiden välisen jännitteen lisäksi tutkimuskohteina ovat kielenkäyttö kontekstissaan sekä vuorovaikutussuhteet kielen, sen rakenteiden ja tapahtumien välillä. (Fairclough 1997: 76.) Kun maakuntalehdet valottavat pääkirjoituksissaan lehden kantoja, tietyt kielelliset valinnat saattavat vaikuttaa lukijoiden mielipiteisiin. Esimerkiksi lehtiteksteissä vuorovaikutussuhteita voi luoda käyttämällä puhekielisiä ilmauksia, mikä luo viestin lähettäjän ja vastaanottajan välille normaalia tiiviimmän suhteen (emt. 72).

4.1.1 Ideologioiden rakentuminen

Kriittisen diskurssianalyysin kannalta olennaisimpia tekijöitä on erilaisten ideologioiden ja valtasuhteiden tunnistaminen. Ideologiat ovat sosiaalisten ryhmien yhteisiä uskomuksia ja näkemyksiä ja niiden vaikutuksia ryhmän jäsenten sosiaaliseen käyttäytymiseen. Ideologiat synnyttävät alisteisia valtasuhteita sellaisten sosiaalisten ryhmien välillä, joiden keskinäiset uskomukset ja näkemykset eivät kohtaa. (Fairclough & Fairclough 2012: 100.) Ideologia käsitteenä yhdistetään usein asioiden vääristelyyn tai totuuden muokkaamiseen (Fairclough 1997: 66).

Fairclough (1995: 18, 24) esittää, että monet ideologiat perustuvat pelkästään asioiden arvottamiseen, ja totuutta tärkeämpiä voivat olla hyvät perustelut ideologian takana. Ideologiat koostuvat suurilta osin tiedostamattomista tekijöistä. Kielellisillä valinnoilla on vaikutus asioiden symbolisiin merkityksiin ja sitä kautta ryhmien välisiin näkemuseroihin instituutioista ja ilmiöistä (Leiwo & Pietikäinen 1996: 105). Fairclough'n (1995: 17–18) mukaan ideologiaa tulisi käsitellä tutkimuksessa aina kriittisestä näkökulmasta, sillä juuri kriittiseen näkökulmaan tiiviisti sidoksissa olevat valtasuhteet ovat usein ideologisesti värittyneitä.

Fairclough'n (1997: 64–66) mukaan tiedotusvälineiden teksteissä voi ilmetä ideologisia piirteitä, erityisesti silloin kun teksteissä kuvataan yhteiskunnassa ilmeneviä valtasuhteita. Ideologiat eivät näy teksteistä kuitenkaan suoraan, vaan ne ovat ikään kuin piiloutuneet osaksi vakiintuneita kielenkäyttötapoja ja oletuksia. Ideologiat piiloutuvat esimerkiksi itsestäänselvyyksinä pidettyihin asioihin, ja ne luovat yhteisöllisyyttä toimittajien ja erilaisten vastaanottajaryhmien välille. (Emt.) Tämän perusteella voisi siis ajatella, että esimerkiksi maakuntalehtien alueellinen identiteetti ja yhteisöllisyyden luominen alueellaan perustuisi ideologisuuteen. On myös esitetty, että tiedotusvälineiden ja yhteiskunnassa valtaa pitävien ryhmien välillä olisi tietynlainen yhteys. Asiasta ei saisi tehdä kuitenkaan suoria johtopäätöksiä, vaan kytköstä ja sen eri ilmenemismuotoja pitää tarkastella tapauskohtaisesti. Tiedotusvälineet saattavat muokata eri ideologioihin liitetyjä arvoja ja esittää ne luonnollisina. Tämä periaate toimii vallanpitäjien edustamien näkökulmien eduksi. (Emt.) Maakuntalehtien historia puoluelehtinä tukee tätä Fairclough'n ajatusta.

4.1.2 Valta ja valtasuhteet

Kriittinen diskurssianalyysi pohjautuu ranskalaisen filosofi Michel Foucault'n diskurssi-teoriaan. Foucault'n näkemysten mukaan tieto ja valta kuuluvat tiiviisti yhteen ja niillä on vuorovaikutteinen suhde. Suhde tarkoittaa sitä, että koska valtasuhteet perustuvat aina ihmisten sosiaaliseen toimintaan, on valtasuhteilla aina jokin yhteys tietoon. Valtasuhteet eivät kuitenkaan määritä syntyneen tiedon sisältöä. Valta tarkoittaa Foucault'n mukaan pyrkimystä hallita erilaisia fyysisiä voimia kuten työvoimaa. Valtasuhteet ovat

siis erilaisia tapoja, joilla voimia ohjataan, vahvistetaan ja hallitaan. (Alhanen 2007: 119, 133–137.)

Fairclough'n (1995, 1997) näkemykset eroavat jonkin verran Foucault'n näkemyksistä, vaikka Fairclough onkin kehittänyt teoriansa Foucault'n ajatusten pohjalta. Fairclough'n (1995: 12) mukaan valtasuhteet muodostuvat vuorovaikutustilanteessa ihmisten käyttäytymisen mukaan. Näin ollen ideologiset näkemykset saattavat vaikuttaa käyttäytymiseen eri tilanteissa eri tavoin, mikä tekee valtasuhteista diskurssisidonnaisia. Valtasuhteet ovat myös tiiviisti yhteydessä diskurssiin liittyviin sanavalintoihin. Tavat, joilla asiat esitetään toiselle osapuolelle, osoittavat valtasuhteiden voimakkuuden. Valtasuhteita voidaan esimerkiksi häivyttää erilaisissa sosiaalisissa asemassa olevien henkilöiden väliltä käyttämällä teksteissä virkakielen sijaan puhekielelle ominaisia piirteitä. (Leiwo & Pietikäinen 1996: 104; Kalliokoski 1999: 89–90.). Heikkinen (1999: 98) huomauttaa kielen olevan vallan aktiivinen väline, mutta kielen avulla pystytään myös tunnistamaan ja todistamaan valtakäytänteitä ja -rakenteita.

Foucault'n määritelmän mukaan ihmisillä ei automaattisesti ole valtaa, eikä valta ole omistettavissa tai muuten hankittavissa (Varis 1989: 63). Valta on toimintaa, jolla erilaisia voimia hallitaan. Valtasuhteet ovat näin ollen toimintaan kohdistettua toimintaa. Valtasuhteet rakentuvat ihmisten eriarvoisen aseman perusteella kaikenlaisissa ihmis-suhteissa. Eriarvoiseen asemaan vaikuttavat muun muassa sosiaaliset, yhteiskunnalliset, taloudelliset ja kulttuuriset eroavaisuudet. (Varis 1989: 68–69; Alhanen 2007: 120–121.) Valta ei kuitenkaan aina ole negatiivista, vaan vallan avulla voidaan myös luoda asioita (Todd 2006: 76). Myös Seppänen ja Väliverronen (2012: 171–172) huomauttavat, että ilman valtaa järjestäytyneitä yhteiskuntia, sosiaalisia rakenteita tai mediaa ei olisi olemassa. Jos valta jakautuisi tasan, sitä olisi vaikea tai mahdoton käyttää (Kunelius 2009: 19).

Valtasuhteiden kannalta tulee huomioida myös se, että molemmat toimijat ovat vapaita, sillä valtaa voi käyttää vain vapaisiin toimijoihin. Valtaan liittyy aina olennaisesti myös vastarinta. (Varis 1989: 71, 79.) Alhanen (2007: 122) tarkentaa valtasuhteiden olemassaoloa edellyttävän että vallankäytön kohteella tulee olla mahdollisuus toimia haluamal-

laan tavalla, eli esimerkiksi nousta vastarintaan. Sote-uudistuksen kannalta vapaita toimijoita tämän perusteella olisivat esimerkiksi poliittiset päätöksentekijät ja kunnat.

Foucault'n mukaan vallassa on pikemminkin kyse hallinnasta kuin vastakkainasettelusta kahden vihollisen välillä. Hallinta ei viittaa pelkästään poliittisiin rakenteisiin, vaan taapaan, jolla yksilöiden tai ryhmien toimintaa ohjataan. (Varis 1989: 77–78.) Sotejärjestelyssä esitetyissä malleissa isoja maantieteellisiä alueita ja ihmisryhmiä pyritään hallitsemaan yhdistämällä erilaisia sosiaali- ja terveystalouden toiminta-alueita toisiinsa. Hallinta ei kuitenkaan ole pelkästään poliittisen tai taloudellisen vallan alle saattamista, vaan se voi olla myös vähemmän harkittuja toimintatapoja, jotka kohdistuvat toisen ihmisen toimintamahdollisuuksiin (emt.). Journalisteilla on mahdollisuus käyttää valtaa, koska he voivat päättää julkaistavista sisällöistä ja niistä tavoista, joilla asiat tuodaan esille, millä on osaltaan vaikutus myös lukijan tulkintaan. Valta on kuitenkin rajoitettua, sillä esimerkiksi lait, säädökset, normit ja hyvät tavat rajoittavat toimintaa. (Sepänen & Väliaverron 2012: 184–185.) Erilaiset sanavalinnat ohjaavat lukijoiden tietojen ja uskomusjärjestelmiä käsiteltävästä asiasta. Sanavalintojen käytön voikin tulkita kuluvaan vallan vähemmän harkittuihin toimintatapoihin.

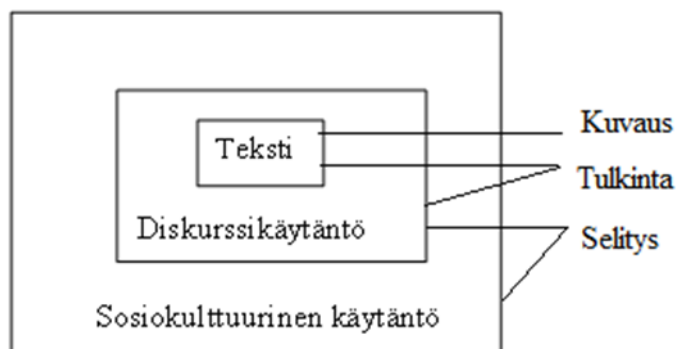
4.2 Kriittisen diskurssianalyysin tyypit

Kriittiselle diskurssin analyysille esitetään kaksi erilaista perustyyppiä: yhden tapahtuman ympärille keskittyvä analyysi, johon käytetään laajaa aineistoa, tai jonkin sosiaalisen ilmiön rakentuminen diskurssissa sekä siihen vaikuttavat kielen piirteet ja roolit (Pietikäinen 2000: 206–209). Tässä tutkimuksessa on kyse ensin mainitusta analyysityypistä. Viitekehykselle keskeistä on juuri kriittisen ja kärkevän näkökulman luominen vallitsevaan sosiaaliseen järjestykseen nähden. Analyysi on monitasoista ja painottuu sosiaalisen kielenkäytön ja kielenulkoisten tekijöiden, eli valtasuhteiden, ideologian ja diskurssin, suhteisiin. Tämän lisäksi tärkeää on yhteiskunnallisten yhteyksien tarkastelu. (Fairclough 1989: 109; Pietikäinen 2000: 206–209.)

Kriittisen diskurssianalyysin viitekehyksessä kulttuuri ymmärretään aineistoon sidoksissa olevana laajana kontekstina, johon valta- ja alistussuhteilla on merkittävä vaikutus. (Fairclough 1992: 67; Jokinen & Juhila 1999: 86–87). Esimerkiksi sote-aiheisten pääkirjoitusten ymmärtämisen kannalta on oleellista hahmottaa sote-uudistus osaksi suomalaisen julkisen palveluiden muutosta ja tunnistaa poliittisen päätöksenteon vaikutukset siihen. Meyerin (2001: 15) mukaan teoreettisen viitekehyksen kannalta olennaista on käsitys diskurssien historiallisuudesta, eli ne ovat ymmärrettävissä vain kontekstinsa avulla. Analyysi keskittyy normaalisti esimerkiksi uutisteksteihin, poliittisiin teksteihin, mainoksiin ja koulukirjoihin, joiden näkökulman oletetaan yleensä olevan neutraali, mutta tekstit sisältävät piirteitä useista eri ideologioista (Machin & Mayr 2012: 5). Myös maakuntalehdet ovat nykyään poliittisesti sitoutumattomia, mutta niiden teksteissä voi silti näkyä viitteitä puoluepoliittisiin ideologioihin.

4.3 Viestintätilanteiden kriittinen diskurssianalyysi

Valtasuhteiden ja ideologioiden tunnistamisen lisäksi kriittinen diskurssianalyysi kuvaa diskurssin vaikutuksia sosiaalisen identiteetin rakentumiseen, sosiaalisiin suhteisiin sekä tieto- ja uskomussysteemeihin (Fairclough 1992: 12). Viestintätilanteissa kriittinen diskurssianalyysi keskittyy erityisesti kolmeen osa-alueeseen, jotka ovat teksti, diskurssikäytäntö ja sosiokulttuurinen käytäntö. Kriittistä diskurssianalyysiä hyödyntävä tutkimus keskittyy niiden keskinäisiin suhteisiin. Tekstillä tarkoitetaan kirjallisia tai suullisia tekstejä, jotka ovat tässä tutkimuksessa maakuntalehtien pääkirjoituksia. Teksteissä esiintyvät erilaiset ideologiat sisältyvät yleensä tekstin tuottamisen ja kuluttamisen prosesseihin eli diskurssikäytäntöihin, jolloin ideologian merkitys muuttuu ilmaisutilanteen mukaan. (Emt. 74.) Tutkimuksessani diskurssikäytännöt tarkoittavat pääkirjoitusten kirjoittamista, ja lukemista. Sosiokulttuurisella käytännöllä puolestaan viitataan tietyn viestintätapahtuman sosiaaliseen ja kulttuuriseen yhteyteen. (Fairclough 1997: 78–79.)

Kuvio 2. Kriittisen diskurssianalyysin kolmijakoinen malli (Fairclough 1997: 82)

Kuviossa 2 havainnollistetaan kriittisen diskurssianalyysin eri osa-alueiden välisiä suhteita. Teksti on kuvaus tietystä tilanteesta. Yhdessä diskurssikäytännön kanssa ne muodostavat tulkinnan tapahtuneesta, jonka syitä pyritään selittämään sosiokulttuurisella käytännöllä, eli tietyn sosiaalisen tai yhteiskunnallisen ilmiön pohjalta. Koska nämä kolme osa-alueita toimivat tiiviissä yhteistyössä, niiden tarkastelu toisistaan erillään on haastavaa. Esimerkiksi sote-aiheisten pääkirjoitusten tulkinnassa on tärkeää tunnistaa tekstuaalisen kuvauksen pohjalta syntyvä diskurssikäytännön ja sosiokulttuurisen käytännön yhteys, sillä muuten ei ole mahdollista hahmottaa esimerkiksi sitä, mihin sote-uudistuksen vaiheeseen pääkirjoituksissa viitataan ja mikä on asioiden syy–seuraus-suhde.

4.3.1 Teksti

Tekstien analysoinnissa on tärkeää huomioida tekstin merkitys ja muoto. Koska tekstin muodolla on ainakin pieni vaikutus tekstin merkitykseen, voi näitä kahta tekijää olla vaikea kokonaan erottaa toisistaan. Teksteissä saattaa olla elementtejä aikaisemmista teksteistä, jolloin intertekstuaalisuuden kautta tekstiin tulee monimerkityksisyyttä. Esimerkiksi maakuntalehtien pääkirjoitukset voivat saada vaikutteita muista lehdessä julkaistuista uutisista tai artikkeleista. Kriittisessä diskurssianalyysissä tekstien analysointiin hyödynnetään M. A. K Hallidayn (1994) systeemifunktionaalista kieliopin kolmea metafunktiota, jotka ovat tekstuaalinen, ideationaalinen ja interpersonaalinen. Näistä Fairclough pitää ideationaalista (tieto- ja uskomusjärjestelmät) ja interpersonaalista (sosiaaliset suhteet ja identiteetit) tärkeimpinä. (Fairclough 1992: 64–65; 1997: 79–80.)

Tekstuaalisen näkökulman tarkoituksena on pitää yllä tekstin johdonmukaisuutta sekä yhtenäisyyttä (Wodak 2001: 8).

Tekstin analysoinnissa tekstin sisällön lisäksi tärkeää on kuitenkin myös se, mitä tekstistä puuttuu. Esimerkiksi osallistujakategorioiden, identiteettien ja suhteiden puuttuminen voi antaa yhtä tärkeää tietoa tekstistä kuin siinä mainitut asiat. (Fairclough 1997: 80.) Esimerkiksi sote-aiheisissa pääkirjoituksissa kirjoittaja voi jättää itsensä pois tietyistä osallistujakategoriasta, mistä voidaan päätellä kirjoittajan suhtautumista aiheeseen. Pääkirjoituksen kantaaottavaa roolia ajatellen kyse voi olla siitä, että vähemmän käsiteltäviin asioihin ollaan tyytyväisiä, eikä näin ollen kommentointia tai kritisointia koeta tarpeelliseksi.

4.3.2 Diskurssikäytäntö

Diskurssikäytännöt muodostuvat useista tekstin tuottamisen ja kuluttamisen näkökulmista, joiden luonteet vaihtelevat erittäin institutionaalisista suppeampiin diskurssiprosesseihin. Esimerkiksi tiedotusvälineiden teksteissä on vakiintuneita institutionalisoituneita prosesseja, joista lehtien pääkirjoitukset ja niihin liittyvät käytännöt ovat hyviä esimerkkejä (ks. luku 3.3). Suppeampiin diskurssiprosesseihin kuuluvat muun muassa ne tulkinnat, joita lukijat tekevät teksteistä (Fairclough 1997: 81.)

Diskurssikäytäntöä kutsutaan tekstin ja sosiokulttuurisen käytännön kytkökseksi, koska sillä on vaikutus siihen, millaisena kulttuuri ja yhteiskunta teksteissä esiintyvät ja siihen, millaiseksi tietty diskurssi tekstissä muodostuu (Fairclough 1997: 82). Sosiokulttuurisilla käytännöillä voidaan puolestaan muokata tekstejä muuttamalla diskurssikäytännön luonnetta ja sen osien muodostumista, eli tekstin tuottamisen ja kuluttamisen tapoja. Näin ne osaltaan vaikuttavat myös yhteiskunnan muokkaamiseen. (Fairclough 1992: 65; 1997: 28.)

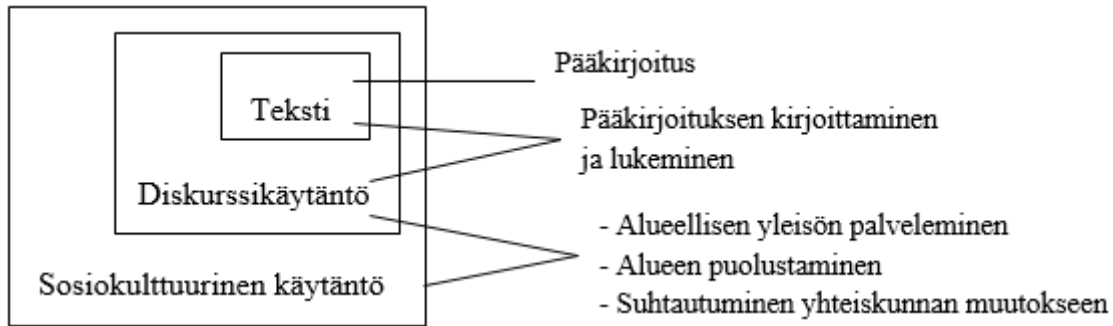
4.3.3 Sosiokulttuurinen käytäntö

Sosiokulttuuristen käytäntöjen analysointiin voidaan käyttää erilaisia abstraktiotasoja. Tasot voivat ilmetä esimerkiksi tilannekontekstina, tilanteeseen liittyvien institutionaalisten käytäntöjen kontekstina tai ympäröivän kulttuurin kokonaiskehystenä. Koska viestintätilanteet muokkaavat sosiaalisia ja kulttuurisia käytäntöjä kaikilla tasoilla, voi kaikkien tasojen kontekstien selvittäminen olla tietyn tilanteen ymmärtämisen kannalta olennaista. Sosiokulttuurisen käytännön näkökohtia voidaan kriittisen diskurssianalyysin kannalta eritellä useita, mutta esimerkiksi Fairclough (1997: 85) on nimennyt kolme tärkeintä näkökulmaa, jotka ovat taloudellinen, poliittinen eli vallan ja ideologian näkökulma sekä kulttuurinen eli arvojen ja identiteetin näkökulma. (Emt.)

Sosiokulttuuristen käytäntöjen tutkimuskohdetta ei pysty päättämään ennalta, vaan tutkittava ilmiö nousee valitusta aineistosta (Pietikäinen 2000: 212). Sosiokulttuurisia muutoksia tutkittaessa erilaiset tiedotusvälineiden tekstit ovat hyvää tutkimusmateriaalia. Erilaiset yhteiskunnan muutokset heijastuvat tiedotusvälineiden monipuolisissa diskurssikäytännöissä, eli erilaisissa tekstin tuottamis- ja tulkintatavoissa. (Fairclough 1997: 73.) Pietikäinen (2000: 212) korostaa myös, että analyysin tulos on riippuvainen siitä, mihin teoreettisiin, analyttisiin ja kulttuurisiin resursseihin tutkija kykenee analyysihetkellä nojaamaan.

4.4 Kriittisen diskurssianalyysin soveltaminen tässä tutkimuksessa

Tässä luvussa esittelen, millä tavoin kriittistä diskurssianalyysiä sovelletaan kolmijakoisen, tekstin, diskurssikäytännön ja sosiokulttuurisen käytännön mallin avulla tässä tutkimuksessa. Kuviossa 3 havainnollistan, millaisina Fairclough'n (1997: 82) esittämän mallin osa-alueet esiintyvät tutkimuksessani. Alla selvennän myös kuvion merkitystä tutkimukseni kannalta.

Kuvio 3. Kolmijakoinen analyysimalli tässä tutkimuksessa

Tutkimuksessani tarkasteltavana tekstin tasona ovat maakuntalehtien pääkirjoitukset. Pääkirjoituksen muotoon vaikuttaa esimerkiksi se, että niiden tuottamisessa noudatetaan aina samankaltaisia piirteitä ja niiden käytettävissä oleva tila lehdessä on rajattu tietyn kokoiseksi, mikä tekee pääkirjoituksesta vakiintuneen, eli institutionalisoituneen tekstilajin. Muilla teksteillä on vaikutus pääkirjoitusten sisältöön, mikä tekee pääkirjoituksista kerroksellisia ja luo niihin intertekstuaalisuutta. Pääkirjoitukset muotoutuvat esimerkiksi aihetta koskevien uutisten pohjalta, jolloin pääkirjoituksen tarkoituksena on ottaa kantaa käsiteltävään aiheeseen. Sote-aiheisiin pääkirjoituksiin vaikuttavat esimerkiksi poliittinen päätöksenteko ja siihen liittyvä uutisointi.

Pääkirjoitus juttutyypinä ja maakuntalehti alueelliselle yleisölle suunnattuna lehtenä luovat tutkimukseni diskurssikäytännön, eli sen, millaisia tuottamisen ja kuluttamisen prosesseja teksteihin liittyy. Tutkimuksessani pääkirjoitusten tuottajana on todennäköisesti maakuntalehden toimittaja. Pääkirjoitus voidaan puolestaan osoittaa useille erilaisille lukijaryhmille, jotka voidaan usein päätellä pääkirjoituksen aihepiireistä (ks. Katajamäki 2004: 59). Oleellista tutkimuksessani on, millä tavoin pääkirjoituksissa noudatetaan niille vakiintuneita rooleja lukijoihin nähden ja miten niissä korostuu maakuntalehdille tyypillinen alueellisen yhteisöllisyyden luominen. Diskurssikäytännössä tekstin tuotannolla pyritään olemaan lukijoihin niin kielellisessä kuin sosiaalisessakin vuorovaikutuksessa, eli pääkirjoituksessa yhteisöllisyyttä voidaan rakentaa esimerkiksi puhekielisuuden avulla, kun taas sosiaalisuus voi näkyä ikään kuin lukijan ottamisena osaksi käytävää keskustelua. Kuluttamisen prosesseihin liittyvät myös lukijan tekemät tulkin-

nat teksteistä. Diskurssikäytäntöön, eli tekstin tuottamisen ja kuluttamisen tapoihin, vaikuttaa vahvasti myös sosiokulttuurinen käytäntö. Sosiokulttuurinen käytäntö määrittää ympäröivän kontekstin monella tasolla, joten tämä vaikuttaa myös esimerkiksi siihen, millä tavoin pääkirjoitusten sisältö rakentuu. Toisaalta diskurssikäytännöllä on myös merkittävä vaikutus siihen, millaisena vallitseva sosiokulttuurinen konteksti lukijalle näyttäytyy.

Sosiokulttuurista käytäntöä tarkastellaan tavallisesti kolmesta näkökulmasta, jotka ovat taloudellinen, kulttuurinen eli arvojen ja identiteetin näkökulma sekä poliittinen eli vallan ja ideologian näkökulma (Fairclough 1997: 85). Tutkimuksessani taloudellinen näkökulma vastaa lehden tuotantoprosessia, eli esimerkiksi kilpailua muiden lehtien välillä. Tuotannossa korostuu myös maakuntalehtien profiloituminen oman levikkialueensa tiedonvälittäjänä mikä asettaa omat rajoituksensa tekstin tuotannolle. Kulttuuriselle näkökulmalle olennaista ovat maakuntalehtien arvot ja identiteetti, jotka peilautuvat myös pääkirjoituksiin. Esimerkiksi kannanotot alueen oikeuksien puolesta liittyvät vahvasti kulttuuriseen näkökulmaan. Poliittisen näkökulman kannalta oleellisia ovat pääkirjoituksissa esiintyvät valtasuhteet ja ideologiat. Valtasuhteet ilmenevät esimerkiksi kahden eri tahon välisenä toimintana ja vuorovaikutuksena, kun taas ideologiat paljastuvat esimerkiksi niissä asioissa, jotka pääkirjoituksissa esitetään yksiselitteisiksi (ks. luvut 4.1.1 ja 4.1.2).

5 PÄÄKIRJOITUSTEN KANNANOTOT SOTE-UUDISTUKSEEN

Tässä luvussa tarkastelen, millä tavoin valitsemissani viidessä maakuntalehdessä otetaan kantaa sote-uudistukseen alueellisesti. Analyysini jakautuu kahteen eri vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa tarkastelen, miten aineistoni sote-aiheiset pääkirjoitukset jakautuvat alueellisesti ja ajallisesti. Analyysini ensimmäisen vaiheen aineisto koostuu 149 pääkirjoituksesta, jotka luokittelen sisällönanalyysin perusteella eri aluetasoihin. Näistä pääkirjoituksista valitsen 30 analyysini toiseen vaiheeseen, kustakin lehdestä kaksi pääkirjoitusta kultakin aluetasolta. Rajaan aineistoni tällä tavalla siksi, että kunkin lehden näkökulmat pääsisivät tarpeeksi kattavasti ja monipuolisesti esille tutkimuksessani. Kriittinen diskurssianalyysi keskittyy tekstien kielellisiin valintoihin, ja kriittisyys voi ilmetä tekstin pienistäkin elementeistä. Tämän vuoksi kovin suuren aineiston käsittely ei tutkimukseni rajat huomioiden ole mahdollista.

Analyysin toisessa vaiheessa tutkin kriittistä diskurssianalyysiä hyödyntäen, mitä sote-uudistukseen liittyviä diskursseja pääkirjoituksissa esiintyy valtakunnallisen, valtakunnallis-paikallisen ja paikallisen tason aihealueissa, ja millä tavoin ja kielellisin valinnoin diskursseissa esiintyvät kannanotot tuodaan esille. Esimerkeissä käsitellyt pääkirjoitukset esitetään tässä tutkimuksessa siinä muodossa, jossa ne ovat maakuntalehtien juttuar-kistoissa olleet. Tämän vuoksi esimerkeissä saattaa olla kielellisiä virheitä.

Taulukko 3. Analyysissä käytetyt lyhenteet

Maakuntalehdet	Lyhenne
Ilkka	I
Karjalainen	K
Lapin Kansa	LK
Pohjalainen	P
Satakunnan Kansa	SK
Alueet	Lyhenne
Valtakunnallinen	V
Valtakunnallis-paikallinen	VP
Paikallinen	P

Analysoidessani aineistoani hyödynnän erilaisia lyhenteitä tutkimukseni maakuntalehtien nimistä sekä pääkirjoitusten eri aluetasoista. Käyttämäni lyhenteet on esitetty taulukossa 3. Käsittelen maakuntalehtien ja alueiden lyhenteitä erillään toisistaan, jolloin niiden merkitykset on helppo hahmottaa.

Alaluvussa 5.1 esittelen aineistoni alueellista ja ajallista jakautumista sekä niihin liittyviä keskeisiä piirteitä. Luvuissa 5.2–5.5 analysoin aineistostani löytyviä sote-uudistukseen liittyviä diskursseja ja sitä, millainen rooli pääkirjoituksilla on niiden kommentoinnissa ja millä tavoin erilaiset kommentointitavat tulevat esille. Luvussa 5.6 esitän yhteenvedon analyysini tuloksista.

5.1 Sote-aiheisten pääkirjoitusten jakautuminen

Tässä luvussa tarkastelen, millä tavoin maakuntalehtien sote-aiheiset pääkirjoitukset ovat sijoittuneet ja jakautuneet maakuntalehtien välillä alueellisesti sekä ajallisesti sote-uudistuksen kontekstissa ja millaisia johtopäätöksiä aineistostani voi tehdä jakautumisen perusteella. Lisäksi tutkin, millaisia näkökulmia pääkirjoitusten sisällössä esiintyy ja miten sote-uudistukseen liittyvät näkökulmat jakautuvat suhteessa sote-uudistuksen aihepiireihin.

Pääkirjoitusten alueellinen ja ajallinen jakautuminen ovat tiiviisti kytköksissä toisiinsa sote-uudistukseen liittyen, mutta aineistoni piirteiden tarkan esittelyn kannalta on kuitenkin perusteltua tarkastella niitä erillisinä alalukuina. Erikseen tarkasteltuna alueellisuuden ja ajallisuuden erityispiirteet ja -huomiot on helpompi hahmottaa.

5.1.1 Pääkirjoitusten lukumäärät

Aineistoni jakautuminen eri aluetasoihin perustuu siihen, mistä alueellisesta näkökulmasta aihetta käsitellään pääkirjoituksessa. Aineistoni sisällöllinen analyysi osoittaa, että aluetasoa on yhteensä kolme, jotka ovat valtakunnallinen (V), valtakunnallis-

paikallinen (VP) ja paikallinen (P). Valtakunnallisissa pääkirjoituksissa aihetta käsitellään pelkästään koko Suomen tasolla tai mikään varsinainen alue ei välttämättä tule selkeästi ilmi pääkirjoituksen sisällöstä. Valtakunnallis-paikallisissa pääkirjoituksissa aihetta käsitellään koko Suomen tasolla, mutta aiheeseen on valittu myös alueellinen näkökulma. Paikallisissa pääkirjoituksissa taas valittu näkökulma koskee ainoastaan tiettyä maakuntaa ja sen sisällä tapahtuvia asioita.

Aineiston määrällinen analyysi osoittaa, että sote-uudistusta koskevien pääkirjoitusten määrä vaihtelee huomattavasti lehdittäin, ja eri aluetasojen välillä on suuria eroja. Selkeästi suurin osa aineistostani koostuu valtakunnallisista pääkirjoituksista, joita on 64. Valtakunnallis-paikallisia pääkirjoituksia on 49 ja paikalliset pääkirjoitukset jäävät tutkimukseni pienimmäksi ryhmäksi, sillä niitä on vain 36. Havainnollistan sote-aiheisten pääkirjoitusten jakautumista tarkemmin taulukossa 4.

Taulukko 4. Pääkirjoitusten määrä lehdittäin ja jakaumat aluetasojen mukaan

Maakuntalehdet	Pääkirjoitukset	Aluetasot		
		V	VP	P
Ilkka	20	14	5	1
Karjalainen	42	14	14	14
Lapin Kansa	35	14	13	8
Pohjalainen	28	12	11	5
Satakunnan Kansa	24	10	6	8
Yhteensä	149	64	49	36

Eniten sote-uudistuksesta on kirjoitettu tutkimusajanjaksolla maakuntalehti Karjalaisessa. Karjalaisessa sote-uudistusta käsitellään kaikilla aluetasoilla yhtä paljon. Runsasta pääkirjoitusten määrää voidaan selittää esimerkiksi sillä, ettei Savo-Karjalan vaalipiiristä, johon myös Pohjois-Karjala kuuluu, oltu valittu ainuttakaan kansanedustajaa eduskuntaan vuonna 2011 alkaneelle toimikaudelle (Vaalit.fi 2015). Maakunnan oikeuksien puolustaminen ja kannanottaminen maakunnan tapahtumiin kaikilla aluetasoilla on jäänyt ainakin osittain maakuntalehtien ja näin ollen myös pääkirjoitusten vastuulle.

Toiseksi eniten sote-uudistusta kommentoitiin Lapin Kansassa. Lapin Kansan pääkirjoituksissa vallitseva näkökulma on valtakunnallinen. Lähes yhtä paljon pääkirjoituksia on valtakunnallis-paikallisella tasolla, kun taas paikallisen tason pääkirjoituksia on vähiten. Savo-Karjalan vaalipiiriin verrattuna Lapin maakunnalla oli vuonna 2011 alkaneella eduskunnan toimikaudella toiseksi vähiten kansanedustajia tutkimukseeni valituista alueista (Vaalit.fi 2015). Näin ollen runsas kannanotto maakuntalehden pääkirjoituksissa on koettu tarpeelliseksi alueen oikeuksien puolustamisen ja sote-uudistuksen tapahtumien kommentoinnin kannalta.

Pohjalaisessa pääkirjoitusten jakautuminen valtakunnallisten ja valtakunnallis-paikallisten välillä on melko tasaista. Paikallisia pääkirjoituksia on kuitenkin huomattavasti niitä vähemmän. Vaasan vaalipiiristä vuonna 2011 alkaneella toimikaudella eduskunnassa istui 17 kansanedustajaa (Vaalit.fi 2015). Alueen paikallisiin asioihin on todennäköisesti pyritty vaikuttamaan eduskunnasta käsin, jolloin maakuntalehden rooli paikallisissa kannanotoissa on koettu pieneksi.

Satakunnan Kansassa eri aluetasojen erot pääkirjoituksissa eivät ole kovin merkittäviä. Valtakunnallisten pääkirjoitusten määrä on suurin, mutta toisin kuin muissa lehdissä, toiseksi suurimpana luokkana ovat paikalliset pääkirjoitukset valtakunnallis-paikallisten pääkirjoitusten sijaan. Vaikka pääkirjoituksissa paikallisten asioiden kommentoimista ei pidetä välttämättä kannattavana alueellisen identiteetin säilyttämisen kannalta, voi niiden runsas esille nostaminen olla kannanotto, ja niillä voidaan pyrkiä vaikuttamaan alueellisen yleisön toimintaan.

Vähiten sote-aiheisia pääkirjoituksia on Ilkassa, ja siinä myös pääkirjoitusten jakautuminen eri aluetasojen välillä on kaikkein selkein. Sote-uudistuksen tilaa kommentoidaan Ilkassa eniten valtakunnallisella tasolla, kun paikallisen tason pääkirjoituksia on ainoastaan yksi. Pohjalainen ja Ilkka maakuntalehtinä kuuluvat samaan Vaasan vaalipiiriin (Vaalit.fi 2015), joten myös tässä tapauksessa on todennäköisesti kyse kansanedustajien aktiivisesta työstä sote-asioiden ajamisessa paikallisella tasolla. Jyrki Kataisen hallituskaudella sosiaali- ja terveysministerinä toimi eteläpohjalainen Paula Risikko (Valtioneuvosto 2016b), jonka työhön alueen niin sanottuna omana ministerinä ja sote-asioiden

ajajana on todennäköisesti luotettu niin paljon, ettei alueelliselle kommentoinnille ole nähty aiheita.

Pääkirjoitustoimittajat kokevat usein yleistä ja valtakunnallista tasoa koskevat aiheet paikallisen tason pääkirjoituksia helpommiksi kirjoittaa, koska valtakunnallisen tason aiheet ovat jo olemassa myös muissa mediakanavissa. Paikallisiin asioihin perehtyminen ja niistä kirjoittaminen on työlästä ja aikaa vievää. Maakuntalehdet joutuvat lisäksi tasapainottelemaan tarkasti pääkirjoituksissaan niiden asioiden kanssa, joita ne päättävät korostaa. Esimerkiksi paikallisten konfliktien liiallinen korostaminen saattaisi myös vähentää lehden asiakkaita. Jos paikallisia ongelmia korostettaisiin liikaa, maakuntalehti ei enää loisi me-henkeä alueellaan. Tämän vuoksi pääkirjoitusten sisältöjen tulisi olla harkittuja. (Hujanen 2000: 97–98.) Luultavasti tämän vuoksi paikallisen tason kommentointi myös sote-uudistuksessa on vähäisintä. Alueen yhteisöllisyyttä halutaan palvella, ja ongelmallisissa tilanteissa ristiriitojen korostaminen ei palvelisi alueen asukkaiden etuja.

5.1.2 Teemat alueittain

Aineistoni sisällönanalyysin perusteella sote-aiheiset pääkirjoitukset jakautuvat kuuteen eri teemaan, jotka ovat päätöksenteko, lainsäädäntö, alueet, palvelut, rahoitus ja sote-uudistuksen kulku. Teemat ja niiden jakautuminen aluetasoilla esitetään taulukossa 5.

Taulukko 5. Teemoista kirjoittaminen eri aluetasoilla

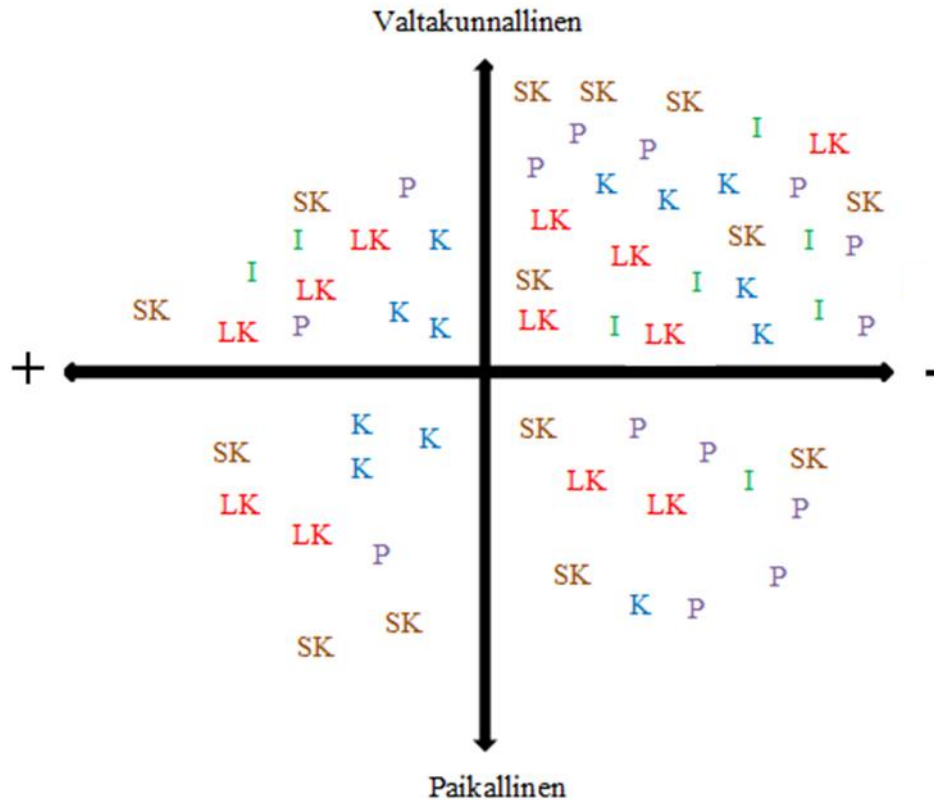
	Päätöksenteko	Lainsäädäntö	Alueet	Palvelut	Rahoitus	Soten kulku
I	V	VP	V, VP	V	V	V
K	V	V, VP	V, VP, P	P	VP	VP
LK	V, VP, P	V, VP	VP	P	VP, P	V
P	VP	V	VP	VP	VP	VP
SK	V, VP	VP	V, VP, P	P	VP	VP, P

Taulukossa 5 on esitetty, mistä alueellisista näkökulmista soten eri aihealueita on lähestytty eri maakuntalehtien pääkirjoituksissa eniten valitsemallani ajanjaksolla. Merkitsin

taulukkaan, miltä aluetasolta aineistosta löytämiäni teemoja lähestytään lehdissä eniten. Mikäli aihetta oli lähestytty saman verran kahdella tai kolmella aluetasolla, merkitsin ne kaikki taulukkaan kyseisen aiheen kohdalle. Lehtien alueelliset lähestymistavat aiheisiin vaihtelevat huomattavasti. Sote-uudistukseen liittyvää päätöksentekoa ja lainsäädäntöä tarkastellaan kaikissa lehdissä enimmäkseen valtakunnallisesta (V) näkökulmasta, joten luokittelen ne tutkimuksessani valtakunnallisen tason pääkirjoituksiksi. Valtakunnallis-paikallisen (VP) tason pääkirjoituksia ovat alueisiin ja soten kulkuun liittyvät pääkirjoitukset, ja paikallisen (P) tason pääkirjoitukset käsittelevät palveluita ja soten rahoitusta. Määrällisesti erottavana tekijänä valtakunnallis-paikallisten ja paikallisten pääkirjoitusten välillä voidaan nähdä se, että alueita ja soten kulkua koskevia pääkirjoituksia on käsitelty paljon myös valtakunnallisesta näkökulmasta, kun taas palveluita ja rahoitusta koskevien pääkirjoitusten painottuva näkökulma on paikallinen. Pääkirjoitusten aiheiden jakautumista vuosittain aluetasojen välillä on eritelty tarkemmin liitteessä 2.

5.1.3 Positiiviset ja negatiiviset kannanotot

Sote-aiheisiin pääkirjoituksiin valitut kommentoinnin näkökulmat jakautuvat sisälönanalyttisesti selkeästi negatiivisten ja positiivisten huomioiden tekemiseen. Negatiivisuus ja kritiikki tulevat ilmi esimerkiksi eri tahoihin liittyvien negatiivisten konnotaatioiden kautta. Kuviossa 4 on esitetty, millä tavalla sotea koskevat näkökulmat jakautuivat eri lehdissä. Kuviossa plus-merkki tarkoittaa positiivista näkökulmaa ja miinus tarkoittaa negatiivista näkökulmaa käsiteltävään aiheeseen. Kunkin lehden tunnuksien määrä nelikentän eri osissa osoittaa kommentoitujen eri teemojen määrää pääkirjoituksissa. Kuviosta voi huomata, että eri maakuntalehtien pääkirjoituksissa sote-uudistuksesta kirjoitetaan eniten valtakunnallisesta näkökulmasta, ja lähestymistapa moniin soten teemoihin on negatiivinen.

Kuvio 4. Pääkirjoitusten kanta sote-uudistuksen aiheisiin eri aluetasoilla

Valtakunnallisen tason pääkirjoituksissa negatiiviset huomiot ovat kohdistuneet kuuteen eri aiheeseen Satakunnan Kansassa (SK) ja Pohjalaisessa (P). Määrä tarkoittaa käytännössä kaikkia analyysissäni huomioituja alueellisia teemoja. Muissa maakuntalehdissä kritiikkiä on annettu valtakunnallisella tasolla viidestä eri aiheesta. Valtakunnallisella tasolla positiivisia huomioita sote-uudistuksesta on tehty pääkirjoituksissa melko vähän. Karjalaisessa (K) ja Lapin Kansassa (LK) valtakunnallisten positiivisten huomioiden määrä pääkirjoituksissa on hieman muita maakuntalehtiä suurempi, mikä selittyy yleisesti runsaalla pääkirjoitusten määrällä.

Paikallisesta näkökulmasta kommentointi on yleisesti huomattavasti valtakunnallista tasoa vähäisempää. Vaikka pääkirjoituksissa paikallista tasoa koskevien negatiivisten huomioiden tekeminen ei ole kovin yleistä, Pohjalaisessa kritiikkiä on annettu paikallistasolla eniten, eli neljään eri teemaan kohdistuen. Satakunnan Kansassa paikallisella tasolla kritiikkiä on annettu kolmesta eri aiheesta. Muissa lehdissä paikallistason kritii-

kin kohteita on vähemmän. Positiivisia huomioita on kohdistettu paikallistasolla eri aiheisiin melko vähän. Karjalaisessa ja Satakunnan Kansassa tämä on runsainta, kun taas Lapin Kansassa ja Pohjalaisessa vähäisempää. Positiivisten huomioiden puuttuminen Ilkan (I) paikallisista pääkirjoituksista selittyy sillä, että Ilkassa oli ainoastaan yksi sotien paikallistasoa käsittelevä pääkirjoitus valitsemallani aikajaksolla. En ole merkinnyt kuvioon niitä näkökulmia, jotka olivat selkeästi neutraaleja, jotta negatiivisten ja myönteisten pääkirjoitusten jakautumista olisi helpompi ymmärtää.

Runsas valtakunnallisella tasolla kommentointi johtuu mahdollisesti siitä, että valtakunnallisten asioiden kommentointi on maakuntalehdille paljon neutraalimpaa ja riskittömämpää kuin kommentointi paikallisella tasolla. Valtakunnallisen tason kommentointi ei uhkaa alueen yhteisöllisyyttä niin paljon kuin esimerkiksi paikallisten epäkohtien kritisointi. (Hujanen 2000: 97.) Kritisoimalla sote-uudistuksen tilaa valtakunnallisella tasolla pääkirjoituksissa halutaan korostaa sotien valmistelussa olevia epäkohtia ja vaatia niiden korjaamista alueen yhteisöllisyyden ja oikeuksien parantamiseksi.

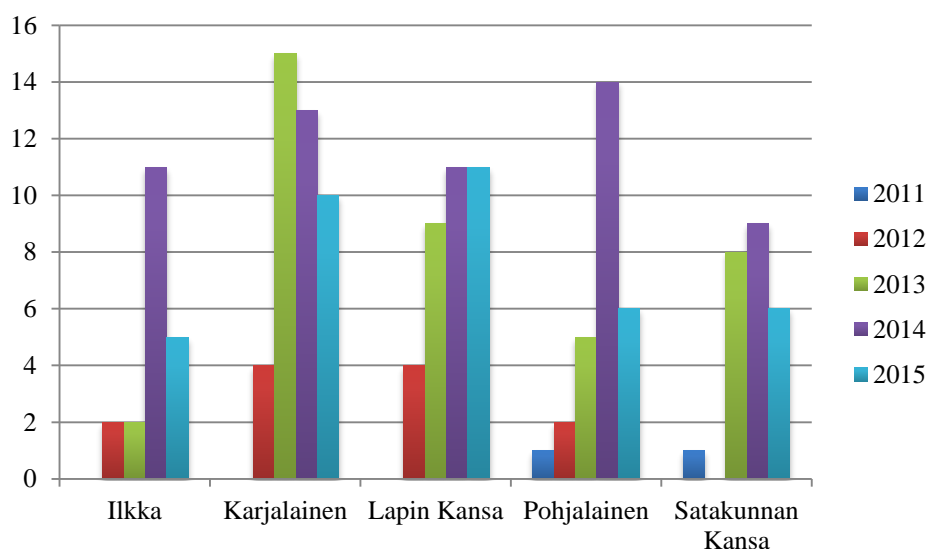
Paikallisella tasolla negatiivisia tai positiivisia huomioita ei kohdisteta niin moniin teemoihin kuin valtakunnallisella tasolla. Lisäksi eri alueilla negatiivisen huomion kohteena saattavat olla aivan toisistaan poikkeavat aihepiirit. Kaikki pääkirjoituksissa esiintuneet teemat eivät välttämättä ole ajankohtaisen keskustelun kohteena esimerkiksi paikallisella tasolla, minkä vuoksi paikallinen kommentointi kohdistuu vain muutamaan teemaan.

5.1.4 Ajallinen jakautuminen

Keräämäni aineisto sijoittuu vuosille 2011–2015, jolloin sote-uudistuksen valmistelu on ollut käynnissä. Koska huomioin tutkimuksessani vuoden 2015 sote-pääkirjoitukset ainoastaan viiden kuukauden ajalta, kuvio ei anna todenmukaista kuvaa vuonna 2015 julkaistujen pääkirjoitusten määrästä. Sote-aiheisten pääkirjoitusten vuosittainen julkaisumäärä lehdittäin havainnollistetaan kuviossa 5. Mitä kiivaammaksi uudistuksen käsittely on edennyt, sitä runsaammin lehdet ovat huomioineet asian omissa kannanotois-

saan. Tarve kommentoida sote-uudistusta on suuri, vaikka toimittajillakin saattaa olla haasteita hahmottaa uudistus kokonaisuudessaan.

Kuviossa 5 esitetyt pääkirjoitusten vuosittaiset määrät vastaavat hyvin niitä vaiheita, jolloin sote-uudistusta koskeva päätöksenteko on ollut vilkkaimmillaan. Sote-päätöksenteon eri vaiheita vuodesta 2011 vuoteen 2015 on esitelty tarkemmin liitteessä 1. Kuviosta 5 ilmenee, että vielä vuosina 2011 ja 2012 sote-uudistus ei ollut kovinkaan yleinen maakuntalehtien pääkirjoituksien aihe. Ainoastaan Pohjalainen ja Satakunnan Kansa ovat tuolloin ottaneet kantaa uudistukseen. Vähäinen kirjoittelu johtuu todennäköisesti siitä, että sote-uudistuksen valmistelu oli tuolloin vielä alkuvaiheessa. Tutkimusajanjaksolla vuosi 2014 on ollut merkittävin sote-aiheisten pääkirjoitusten kannalta Ilkalle, Pohjalaiselle ja Satakunnan Kansalle. Lapin Kansassa vuosina 2014 ja 2015 sote-aiheisia pääkirjoituksia on saman verran. Karjalaisessa sote-aiheisia pääkirjoituksia on ollut eniten vuonna 2013.

Kuvio 5. Sote-pääkirjoitusten määrät lehdittäin ajalla 2011–5/2015

Vuosi 2014 oli sote-uudistuksen kannalta merkittävä, sillä silloin hallitus teki useita eri päätöksiä esimerkiksi sote-uudistuksen aluejakoa ja järjestämislakia koskien (vrt. liite 1). Vuonna 2014 sotea koskeva päätöksenteko oli vilkkaimmillaan koko uudistuksen

siihenastisessa historiassa, mikä teki aiheesta ajankohtaisen ja antoi maakuntalehdille paljon aihetta kommentointiin.

Taulukossa 6 esittelen, miten kaikki tutkimukseni aineiston sote-aiheiset pääkirjoitukset jakautuvat sisällöllisten yhteneväisyyksien pohjalta kuuteen eri aihealueeseen. Yleisellä tasolla pääkirjoitusten keskeiset aihealueet käsittelevät sote-päätöksentekoa, soteen liittyvää lainsäädäntöä, rahoitusta, aluejakoa ja palveluihin liittyviä asioita. Pääkirjoituksissa pyritään myös selventämään lukijoille sote-uudistuksen etenemiseen liittyviä asioita.

Taulukko 6. Sote-pääkirjoituksissa käsitellyt aihealueet ajalla 2011–5/2015

	Päätöksenteko	Lainsäädäntö	Alueet	Palvelut	Rahoitus	Soten kulku	Yht.
I	16	3	2	3	8	6	38
K	17	1	16	19	6	9	68
LK	14	3	16	9	6	6	54
P	13	1	13	10	5	17	59
SK	11	1	11	11	4	14	52
Yht.	71	9	58	52	29	52	

Taulukossa 6 on esitetty, miten monessa pääkirjoituksessa kukin teema esiintyy lehdittäin kaikissa tutkimukseni pääkirjoituksissa. Yhdessä sote-aiheisessa pääkirjoituksessa on sisällönanalyysini mukaan keskimäärin 1–3 keskeistä aihealuetta. Taulukossa 6 aihealueiden määrät on laskettu yhteen, minkä vuoksi luvut poikkeavat esimerkiksi aineistoni pääkirjoitusten todellisesta kokonaismäärästä. Eniten pääkirjoituksissa on kommentoitu sote-uudistukseen liittyvää päätöksentekoa. Sote-päätöksenteon, alueiden, ja palveluiden runsas kommentointi pääkirjoituksissa selittyy sillä, että palveluiden järjestäminen tietynlaisilla sote-alueilla on koko uudistuksen ydin. Tähän liittyvää päätöksentekoa on luonnollisesti aktiivisesti kommentoitu pääkirjoituksissa. Myös soten kulkuun liittyvien pääkirjoitusten määrä on melko runsas, mitä voidaan puolestaan selittää sillä, että yhtenä pääkirjoitusten tehtävistä on selittää tai suhteuttaa käsiteltäviä asioita (Heikkinen 1999: 216). Lainsäädäntöä koskevien pääkirjoitusten määrä ei ole kovin suuri muihin teemoihin verrattuna. Sote-järjestämislaki ja lakiehdotuksen kumoutuminen perustus-

laillisiin ongelmiin olivat ajankohtaisia asioita vuoden 2014 lopussa ja vuoden 2015 alussa, minkä vuoksi lainsäädännön kommentoiminen ei sitä ennen ole ollut ajankoh- taista (ks. liite 1).

5.2 Valtakunnallisen tason diskurssit

Valtakunnallisen tason asioiden kommentointi pääkirjoituksissa on maakuntalehdille helppoa, sillä ajankohtaisten asioiden tarkastelu niin sanotusti kauempaa luo lehdille mahdollisuuksia vaikuttaa laajempaan lukijakuntaan kuin paikallisia asioita kommentoi- taessa (Hujanen 2000: 97). Kannanottojen kohteet eivät kuitenkaan aina ole tulkittavissa sisällöstä, vaan joskus tulkinta jää kielellisten ja kielenulkoisten tekijöiden varaan. Val- takunnallisen tason pääkirjoituksissa erilaiset diskurssit jakautuivat kahteen, päätöksen- teon ja lainsäädännön yläluokkaan. Aiheita käsitellään pääkirjoituksissa joko koko Suomen näkökulmasta tai mitään rajattua aluetta ei nimetä pääkirjoituksessa välttämättä ollenkaan.

5.2.1 Päätöksenteon diskurssit

Yleisesti voidaan ajatella, että kaikki sote-uudistukseen liittyvät osa-alueet ovat sidon- naisia päätöksentekijöiden toimintaan, sillä ilman päätöksentekoa uudistuskaan ei etene. Päätöksenteon laadusta voidaan olla montaa mieltä ja siihen otetaankin runsaasti kantaa pääkirjoituksissa. Tässä luvussa esittelen päätöksentekoa käsittelevistä pääkirjoituksista selkeimmin esiin nousseet diskurssit, joita oli kolme. Diskurssit käsittelevät poliittista valtaa, epäonnistujaroolia sekä epäluuloa ja epävarmuutta. Päähuomiot diskursseista on esitetty taulukossa 7. Diskurssin sisällöllä tarkoitetaan asiaa, johon diskurssi pääasialli- sesti keskittyy, kun taas ydinviesti tarkoittaa diskurssin kautta välittyvää sanomaa.

Taulukko 7. Päätöksenteon diskurssit pääkirjoituksissa

Diskurssi	Sisältö	Ydinviesti
Poliittinen valta	Poliittisen aseman korostaminen ja säilyttäminen	Poliitikoilla on lupa käyttää valtaansa
Epäonnistuja	Päätöksentekijät eivät ole kyenneet täyttämään tavoitteitaan	Toimintatapoja on muutettava
Epäluulo ja epävarmuus	Epäluottamus päätöksentekijöiden toimiin	Ratkaisun löytyminen on epävarmaa

Poliittisen vallan diskurssissa poliitikoiden valta-asemaa korostetaan mutta sitä kohtaan ei osoiteta kritiikkiä, vaan poliitikoille annetaan lupa vallankäyttöön. Epäonnistujadiskurssi kuvaa päätöksentekijöiden kyvyttömyyttä edistää uudistusta. Epäluulon ja epävarmuuden diskurssilla ilmaistaan epäluottamusta päätöksentekijöiden toimien tuloksellisuutta kohtaan.

Poliittisen vallan diskurssilla kuvataan poliitikoilla olevaa valtaa ja valtaan liittyviä oikeuksia viittaamalla henkilöiden tai tahojen poliittiseen johtoasemaan sote-uudistuksen valmistelussa. Poliittisen vallan diskurssi viittaa sote-uudistuksen eri vaiheisiin ja siihen, että valmistelussa on ollut mukana eri hallituksia ja erilaisia työryhmiä (ks. luku 2.4.2, liite 1).

- (1) *Jyrki Kataisen (kok.) hallituksen ohjelman tärkeimpiä kohtia oli sosiaali- ja terveyspalvelujen hallinnon ja järjestämisen uudistaminen. Poliittisella jargonilla eli ammattilais- ja erikoiskielellä siitä puhutaan sukkelasti sote-uudistuksena. (SK, 25.6.2014)*
- (2) *Keskustalaisen kansanedustaja Juha Rehulan johtama eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta onnistui lopulta puristamaan uuden esityksen siitä, miten suurta sote-uudistusta viedään tämän hallituskauden viimeisinä viikkoina eteenpäin. (LK, 27.2.2015)*
- (3) *Pääministeri Jyrki Kataisen (kok.) johtama hallitus otti itselleen kunnianhimoisen haasteen, kun se rupesi uudistamaan sekä kuntarakennetta että sosiaali- ja terveyspalveluja. (LK, 20.12.2013)*

Poliittisen vallan diskurssiin viitataan esimerkeissä (1), (2) ja (3) poliittisessa johtoasemassa olevien henkilöiden aseman korostamisena. Johtajuuteen viitataan omistusliitteillä ja agenttipartisiipeilla, esimerkiksi sanaparilla *johtama hallitus*, puhuttaessa johto-

asemaan liittyvistä tehtävistä. Poliittiset päätöksentekijöiden muita korkeampaa johtosemää korostetaan mainitsemalla ne virkkeen alussa, mikä ilmentää korostunutta valtaa ja alisteisuutta päätöksentekijöiden ja muun kansan välillä. Esimerkeissä mainitaan myös henkilöiden puoluepoliittinen tausta, jolla vahvistetaan henkilöiden tiettyyn ideologiaan sitoutunutta identiteettiä ja roolia sekä sen vaikutusta sote-uudistusta koskevassa poliittisessa vallankäytössä.

Esimerkissä (1) kahden eri tahon välistä alisteista valtasuhdetta korostetaan myös kuvaamalla poliitikoita oman ammattikielensä käyttäjinä. Pääkirjoituksessa poliitikot nostetaan ammattikielen käyttäjinä muita korkeampaan asemaan, mutta myös pääkirjoituksen voidaan tulkita ottavan valtaa suureen lukijaryhmään, sillä pääkirjoitus toteaa ja neuvoo lukijoille, mitä sana *jargon* tarkoittaa. Neuvomisen voidaan ymmärtää kuuluvaksi taloudelliseen, eli tekstin tuotantoa koskevaan sosiokulttuuriseen kontekstiin, sillä maakuntalehtien tarkoituksena on luoda ymmärrettävää sisältöä suurelle yleisölle. Sana-avalinnalla sukkelasti tarkoitetaan kekseliästä tapaa, mikä saattaa olla kirjoittajan oikea tulkinta aiheesta tai jopa sarkastinen kommentti palvelu-uudistuksesta keksityn lyhennemuodon tavanomaisuudesta. Pääkirjoituksen pohjatekstinä on todennäköisesti hyödynnetty hallitusohjelman poliittisia linjauksia, jonka virallista muotoa pyritään selvittämään pääkirjoituksen diskurssikäytännöllä.

Esimerkissä (3) ilmaisu *hallitus otti haasteen* kuvaa hallituksen toiminnan omaehtoisuutta, sillä ketään ei henkilöidä *haasteen*, eli vaikean tehtävän, esittäjäksi (vrt. *otti haasteen vastaan*). Ilmaisulla kuvataan myös sitä, että hallituksella on valtaa ja resursseja vastata sote-uudistuksen vaikeasta toteuttamisprosessista.

- (4) *Hallitus ei anna, eikä sen tarvitse antaa periksi* vaatimuksille keskeyttää *pitkä marssi* sosiaali- ja terveystalouden sekä kuntarakenteen uudistamiseksi. (K, 22.7.2013)

Esimerkissä (4) poliittisen vallan merkitys ja rooli tulee esille, kun pääkirjoituksessa hallitukselle annetaan lupa käyttää valtaansa. Esimerkissä ilmaistaan episteemistä modaalisuutta, eli mahdollisuutta tai kykyä kuvaavia ilmauksia käyttäen (ks. VISK §1556), että hallituksen *ei tarvitse* antaa periksi, mistä ilmenee, että jokin henkilöimätön taho on

mahdollisesti vaatinut luovuttamista tilanteen suhteen. Tämä ilmentää myös pääkirjoituksen intertekstuaalisuutta. Esimerkkiin liittyy vahvasti poliittinen, eli valtaan ja ideologiaan liittyvä sosiokulttuurinen konteksti, sillä pääkirjoituksessa hallituksen ulkopuoliset, esimerkissä nimeämättömät, tahot esitetään alisteisina hallitukseen nähden. Hallituksen ei pääkirjoituksen mukaan tarvitse noudattaa minkään muun tahon kehotuksia toimia toisin. Hallituksen toimintaa kuvataan esimerkissä *pitkäksi marssiksi*, millä viitataan pitkäkestoiseen, mutta määrätietoiseen etenemiseen. Sanavalinnoista välittyy kuva maakuntalehden antamasta hyväksynnästä hallituksen toimille.

Epäonnistujadiskurssissa kannanotot kohdistuvat poliittisten päätöksentekijöiden kykyyn viedä uudistusta eteenpäin. Pääkirjoitukset ovat kerroksellisia, mikä luo diskursseihin historiallisuutta, sillä niiden ymmärtämisen ja tunnistamisen kannalta on olennaista tietää myös se, mihin menneisiin tapahtumiin teksteissä viitataan epäonnistumisella.

- (5) Sosiaali- ja terveysalan kokonaisuudistuksessa on kysymys niin suuresta ja perustavasta uudistuksesta, ettei aikataulu saa mennä asiasisällön edelle. *Hallituksella* ja miksei *oppositiopuoleilla on nyt tarve näyttää, että jotakin sentään olisi saatu aikaan*. (SK, 21.2.2015)

Esimerkin (5) lauseessa *hallituksella on nyt tarve näyttää* pääkirjoituksessa viitataan vielä täyttämättä olevaan velvollisuuteen (ks. VISK §1589), jonka päätöksentekijöiden odotetaan täyttävän. Lauseessa *jotakin sentään olisi saatu aikaan* konditionaalimuotoinen verbi *olisi* kuvaa tulevaisuuteen suuntautuvaa vielä toteutumaton asiaa, jolloin uudistuksen valmistelijat näyttäytyvät esimerkissä aikaansaamattomina henkilöinä. Esimerkistä voidaan tulkita hallituksen olevan velvollinen näyttämään koko Suomen kansalle kykynsä edistää uudistusta, sillä sitä se ei ole vielä näyttänyt.

- (6) Valitettavasti *potilas tuppaa väkisin unohtua*, kun poliittinen peli hallintomalleista ja rahojen riittävydestä käy kiivaana kuntauudistuksen sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistuksen ympärillä. *Toimintatapoja on pakko uudistaa ja tehostaa* kautta linjan, mutta muutoksen vaikeus jarruttaa joka portaalla. (P, 15.1.2015)

Esimerkissä (6) epäonnistujadiskurssi tulee esiin lauseesta *on pakko uudistaa ja tehostaa*, jolla ilmaistaan päätöksentekijöiden toimintatapojen muuttamisen olevan välttämä-

töntä. Lauseella *potilas tuppaa unohtua* päätöksentekijöiden rooli uudistuksen järjestelijöinä muodostuu pääkirjoituksessa huolimattomaksi ja jopa välinpitämättömäksi, sillä potilaiden huono kohtelu esitetään päätöksentekijöiden tavanomaiseksi toiminnaksi. Tämä on tulkittavissa epäonnistumiseksi poliittisen roolin kantamisessa.

- (7) Kiire on nyt aivan yhtä huono konsultti kuin se oli viime vaalikauden lopussa. Alexander Stubbin (kok.) hallitus *yritti viedä* kautensa kalkkiviivoilla väen *väkisin* soten toteen, jotta Jyrki Kataisen (kok.) hallituksen ohjelmasta *edes jokin* suuri hanke *olisi toteutunut*. (SK, 20.5.2015)

Esimerkissä (7) epäonnistujadiskurssia kuvataan pääkirjoituksessa lauseella *yritti viedä väkisin*, jossa sana *väkisin* on tapaa ilmaiseva adverbti, joka tarkoittaa vastoin toisen osapuolen tahtoa tapahtuvaa toimintaa. Imperfektimuotoinen verbi *yritti* kuvaa kuitenkin epäonnistunutta yritystä, mikä luo hallituksesta kuvaa epäonnistujana. Esimerkistä ilmenee vallan käyttämiseen liittyviä ideologinen näkökulma, sillä tietyn poliittisen ideologian näkemyksiä pyrittiin viemään läpi muiden vastusteluista huolimatta, jotta puolueen vaikutus näkyisi sote-uudistuksen valmistelussa. Lauseessa *edes jokin suuri hanke olisi toteutunut* sanalla *edes* viitataan vähimmäisehtoon, jonka odotettiin toteutuvan uudistuksessa, mutta konditionaalimuotoinen menneisyyteen suuntautuva verbiliitto *olisi toteutunut* kuvaa hallitusten toiminnan epäonnistumista.

- (8) Jyrki Kataisen (kok.) ja Alexander Stubbin (kok.) hallitusohjelman suuret hankkeet ovat kaatuneet *dominoilmiön tapaan*. Se ei kuitenkaan saa olla syy, että viimeistä suurta hanketta *koetetaan ajaa* kuin *käärmettä pysyyn*. (SK, 21.2.2015)

Esimerkissä (8) epäonnistujadiskurssi henkilöidään koskevaksi Kokoomuksen pääministereitä, Jyrki Kataista ja Alexander Stubbia. Hankkeiden kaatumisen kuvaaminen *dominoilmiöksi* tarkoittaa usean peräkkäisen asian epäonnistumista ketjureaktion omaisesti, mikä luo ministereille epäonnistujan roolin. Heidän toimiaan kuvataan sanonnan avulla myös *käärmeen pysyyn ajamiseksi*. Sanonta tarkoittaa mahdottoman asian eteenpäin viemistä ja näin ollen myös epätodennäköistä onnistumisen mahdollisuutta. Näin ollen pääkirjoituksen kirjoittaja ottaa itse epäilevän roolin päätöksenteon onnistumista kohtaan.

Poliittista päätöksentekoa käsittelevistä pääkirjoituksista nousi esiin myös *epäluulon ja epävarmuuden diskurssi*, joka on selkeästi suurin päätöksentekoa käsittelevien diskursioiden ryhmä. Pääkirjoitusten kielellisistä valinnoista käy ilmi, että päätöksentekijöiden toimiin ei luoteta, eikä tehtyjä päätöksiä pidetä kannattavina. Epäuskoa ja epävarmuutta korostetaan pääkirjoituksissa muun muassa konditionaalimuotoisilla sekä episteemistä modaalisuutta, eli puhujan uskoa, tietoa tai päätelmiä tilanteen mahdollisuuden, todennäköisyyden tai varmuuden astetta kuvaavilla verbeillä kuten *taittaa* ja *saattaa* (ks. VISK §1556). Epävarmuutta tilanteesta korostetaan myös frekventatiivisella verbillä *arvailla*, mikä kuvaa rajoiltaan avointa, mahdollisesti toistuvaa tilannetta (ks. VISK §1499).

- (9) *Valtakunnallisesti taitaisi* kuitenkin *olla parasta*, jos sosiaali- ja terveydenhuollon uudistaminen *käynnistettäisiin uudestaan*, parlamentaariselta pohjalta. Samalla *laskettaisiin* alusta lähtien, kuinka paljon uudistus maksaa. Eilen esitetyn mallin hintaa ja tehoa *voi vain arvailla*. Yksinkertainen ja selkeä se ei ainakaan ole. (LK, 20.12.2013)

Esimerkissä (9) epävarmuuden diskurssi ilmenee lauseessa *valtakunnallisesti taitaisi olla parasta*, jolla kuvataan tilanteeseen liittyvää dynaamista mahdollisuutta, hienovaraista ehdotusta tai neuvoa (ks. Kangasniemi 1992: 334; Kankaanpää 2006: 52) koko Suomen tilanteen parantamisen kannalta. Konditionaalimuoto kuvaa kuitenkin esitetyn tilanteen epävarmuutta, mikä korostaa sitä, ettei pääkirjoituksen kirjoittaja ota itselleen asiantuntijan roolia, vaan esiintyy pikemminkin neuvojana. Sanapari *käynnistettäisiin uudestaan* viittaa kirjoittajan ilmaisemaan tarpeeseen sote-uudistuksen alusta aloittamiselle, mikä kuvaa epäluottamusta uudistuksen nykyhetkistä tilaa ja päätöksentekijöiden taitoja kohtaan. Pääkirjoituksessa epäluulo tuodaan esiin myös sanoilla *vain arvailla*. Sanavalinta kuvaa, että omien, mihinkään tarkkaan tietoon pohjautumattomien päätelmien tekeminen on tilanteen kannalta ainut mahdollinen vaihtoehto. Kirjoittaja luo valitsemallaan diskurssikäytännöllä suurelle alueelliselle yleisölle kuvan uudistuksen epävarmasta etenemisestä.

- (10) Malli *saattaa täyttää* eduskunnan perustuslakivaliokunnan asettamat vaatimukset, mutta paljon muuta kiitettävää siinä *ei taida* ollakaan. *Mentiin siitä, mistä aita on matalin*. Kun hätä oli suuri, kompromissikin löytyi. (LK, 27.2.2015)

Esimerkissä (10) päätöksentekoon kohdistuva epävarmuus korostuu episteemistä modaalisuutta eli asian todennäköisyyden astetta kuvaavalla verbeillä *saattaa täyttää* ja *ei taida* ollakaan. Sanavalinnoilla kuvataan valmistelun olevan erittäin epävarmalla pohjalla. Lause *mentiin siitä, mistä aita on matalin* kuvaa päätöksentekijöiden toimintaa kielikuvallisesti helpoimman ja vähiten vaivaa vaativan vaihtoehdon valitsemisena. Kielikuva eli valittu diskurssikäytäntö viittaa myös laiskuuteen ja haluttomuuteen nähdä vaivaa, millä puolestaan luodaan lukijoille epäluuloista kuvaa päätöksenteosta. Ilmaisussa jätetään kuitenkin määrittelemättä tekijäidentiteetti, mikä toisaalta viittaa siihen, että tekijää pidetään yksiselitteisenä (ks. VISK §1325).

- (11) Vielä enemmän *arvailujen varassa* on se, *säästettäisiinkö* uudella mallilla euron kolikkoa. Koko suuren sote-uudistuksen keskeisiä lähtökohtia oli huoli, että palvelujen taso ja kustannukset eriytyvät ja karkaavat käsistä. *Ratkesiko tämä ongelma?* (LK, 27.2.2015)

Esimerkissä (11) epävarmuus korostuu sanaparista *arvailujen varassa*, jolla pääkirjoituksessa kuvataan uudistuksen olevan niin epävarmalla pohjalla, ettei sen toimivuudesta ole esitettävissä todisteita. Epävarmuus korostuu retoristen kysymysten kautta, joilla pääkirjoituksessa kyseenalaistetaan sote-uudistuksen vaikutuksia. Retoristen kysymysten avulla tuodaan esille jokin käsitys, josta tekstin kirjoittaja ja lukija ovat todennäköisesti samaa mieltä. (ks. VISK §1705.) Retorisiin kysymyksiin saattaa kätkeytyä myös kirjoittajan omia päätelmiä ja väittämiä (Pälli 2003: 91). Esimerkiksi kysymyksellä *ratkesiko tämä ongelma* pääkirjoituksen kirjoittaja ei tarjoa lukijalle valmista ratkaisua, mutta toisaalta haastaa lukijan olemaan samaa mieltä kanssaan tilanteen epävarmuudesta.

- (12) Kuntayhtymämalli *voi olla* pelastus. Mutta *ei ole takuita, saadaanko* laatu tasaiseksi, kuka valvoo sirpaleista kenttää, *tuleeko* säästöä ja *löytääkö* yksityinen palvelu paikkansa. *Saadaanko* siis *parasta* vai *vain nopeinta?* (P, 26.2.2015)

Esimerkissä (12) epävarmuuden diskurssi tulee esiin monella eri tavalla. Esimerkiksi verbiliitolla *voi olla* kuvataan tilanteen onnistumisen mahdollisuutta, jota ei kuitenkaan esitetä varmaksi. Epävarma päätöksentekijöiden toimiin ilmenee myös lauseesta *ei ole takuita*, jolla kirjoittaja väittää lukijoille, ettei päätöksentekijöiden toimintaa voida pitää luotettavana. Ilmaisusta välittyy myös maakuntalehden ideologisuus, sillä asia esitetään

yksiselitteisenä. Epätietoisuutta ja epäluuloa kuvataan myös kysymysmuotoisilla verbeillä *saadaanko*, *tuleeko* ja *löytääkö*, joihin pääkirjoituksen kirjoittaja ei itse osaa vastata, millä luodaan lukijalle epävarma käsitys sote-uudistuksen etenemisestä. Kysymyksellä *saadaanko siis parasta vai vain nopeinta* kirjoittaja asettaa parhaan ja nopeimman vaihtoehdon vastakohtaisiksi, millä pääkirjoituksessa kuvataan vain toisen vaihtoehdon toteutumismahdollisuutta sote-järjestelyissä. Tällä myös kuvataan tilanteen epävarmuutta lukijoille, eli pyritään vaikuttamaan heidän mielipiteisiinsä asiasta.

- (13) Pahasti näyttää siltä, että sote-keskustelu jatkuu Suomessa vielä tulevinkin vuosina. *Hallintomallien rakentelun sijaan* pitäisi kuitenkin vähitellen ryhtyä toimiin, joilla riittävä ja asianmukaisen hoito ja ennen muuta hoitoon pääsy taataan kaikissa maamme kunnissa. (SK, 25.3.2014)
- (14) Lopulta hallitus- ja oppositiopuolueiden *sote-rakennelma lahosi lakinkarointiin*, kun eduskunnan toimikauden loppuvaiheessa yritettiin parsia kokoon mitä vain voitiin. (SK, 10.5.2015)

Esimerkeissä (13) ja (14) epävarmuuden diskurssia korostaa se, että sote-uudistuksen valmisteluprosessia kutsutaan *rakenteluksi* ja sote-ehdotusta *rakennelmaksi*. Kummatkin ovat johdoksia sanasta *rakentaa*, mutta *rakennelman* perusominaisuuksiin voidaan mieltää kevytrakenteisuus tai väliaikaisuus (vrt. rakennus). Näin ollen sote-valmistelua ja aikaansaatuja ehdotuksia ei kuvata pääkirjoituksissa kovin vahvalla pohjalla oleviksi, millä voidaan viitata sote-uudistuksen valmistelun katkonaiseen etenemiseen. Lisäksi esimerkissä (14) viitataan rakennelman *lahoamiseen*, eli suunnitelmien etenemättömyyteen ja hallitsemattomuuteen. Lain valmistelua nimitetään pääkirjoituksessa *nikkaroinniksi*, jolla viitataan harrasteenomaiseen puuhailuun. Pääkirjoituksen sanavalinnat ohjaavat lukijaa käsitykseen, ettei sote-valmistelu ole kovin vahvalla tai ammattimaisella pohjalla.

- (15) Sote-ratkaisun suurien linjojen syntyminen on hyvä asia. Sen seuraus on kuntauudistuksen kaatuminen ainakin nykymuodossaan, mikä *ei välttämättä ole huono asia*. (SK, 25.3.2014)

Esimerkissä (15) epävarmuutta soten etenemisestä ilmaistaan lauseella *ei välttämättä ole huono asia*, jossa modaalinen adverbti *välttämättä* kuvaa esimerkiksi kirjoittajan tulkintaa asian varmuusasteesta tai todenperäisyydestä (ks. VISK §1601). Lause voidaan tulkita siis varovaiseksi myönteisyyden osoitukseksi asioiden etenemistä kohtaan.

Toisaalta esimerkkiin liittyy myös kirjoittajan tulkinta sote-uudistuksen synnyttämästä valtasuhteesta suhteessa kuntauudistukseen. Sosiokulttuurisen kontekstin poliittisen näkökulman ymmärtämisen kannalta on olennaista tietää, että sote-uudistus oli alun perin osa kuntauudistusta, jolloin vallankäytön suhteet sote- ja kuntauudistuksen välillä ovat muuttumassa päinvastaiseen suuntaan.

5.2.2 Lainsäädännön diskurssit

Jokaisella Suomen kansalaisella on perustuslain mukaan oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016). Erilaisten lakien ja säädösten toteutumisen valvominen sote-uudistuksessa on Sosiaali- ja terveysministeriön vastuulla. Sote-uudistukseen liittyvän lainsäädännön kommentoiminen pääkirjoituksissa liittyy pääasiassa sote-valmisteluiden kaatumiseen talvella 2014 ja keväällä 2015, kun hallituksen valmisteleva lakiehdotus todettiin perustuslain vastaiseksi. Tämä luo lainsäädäntöä käsitteleviin pääkirjoituksiin kerroksellisuutta. Lainsäädäntöä käsittelevien pääkirjoitusten kaksi tyypillisimmin esiintyvää diskurssia olivat alistamisen ja keskeneräisyyden diskurssit, joiden pääpiirteet on esitetty taulukossa 8.

Taulukko 8. Lainsäädännön diskurssien päähuomiot

Diskurssi	Sisältö	Ydinviesti
Alistaminen	Valta-aseman muuttuminen	Kuntien valta vähenee
Keskeneräisyys	Kokonaisuutta ei ole huomioitu	Näin ei voida jatkaa

Alistamisen diskurssissa kuvataan muuttuvia valta-asemia, joihin vallan kohde ei voi itse vaikuttaa, mutta joihin pääkirjoitus haluaa yhteiskunnan epäkohtina ottaa kantaa. Keskeneräisyyden diskurssissa otetaan kantaa päätöksentekijöiden tapaan edistää sote-uudistusta.

Alistamisen diskurssissa alistaminen nähdään ulkopuolisen tahon toimintana. Alistamisen diskurssilla otetaan kantaa siihen asemaan, johon sote-uudistus mahdollisesti asettaisi kunnat.

- (16) Koko uudistus *koettelee* myös perustuslain kirjainta ja henkeä. Esitetyssä mallissa *kunnat joutuisivat* palvelujen *maksumiehiksi*, mutta niillä ei olisi päätösvaltaa siihen, kuinka kustannukset muodostuvat. *Uudistus polkisi lokaan* kuntien *pyhän* itsehallinto-oikeuden. (K, 7.12.2014)

Esimerkin (16) lause *uudistus koettelee perustuslain kirjainta* esittää sote-uudistuksella olevan epätasa-arvoista valtaa perustuslakiin, sillä sote-uudistus toimii odotusten vastaisesti. Esimerkissä *maksumieheksi joutuminen* kuvastaa uudistuksen aiheuttamaa kuntien alisteista asemaa sote-uudistukseen nähden. Sanavalinta joutumisesta antaa lukijalle myös käsityksen siitä, että nykytilanteessa asia on kuntien kannalta paremmin. Esimerkissä lause *uudistus polkisi lokaan kuntien pyhän itsehallinto-oikeuden*, on kielikuvallinen, jolla kuvataan tärkeiden asioiden häpäisemistä, mikä näin ollen osoittaa epätasa-arvoista asemaa ja alisteista suhdetta sote-uudistuksen ja kuntien välillä.

- (17) Valtionosuusuudistukset ja nykyisen hallituskauden aikana toteutetut valtionosuuksien *leikkaukset* yhdessä sote-rahoituksen kanssa *alkavat nousta* kunnille *ylitsepääsemättömiksi muureiksi*. Sote-lakiin tällä tietoa liitetty rahoitusmalli lisäksi valitettavasti myös Suomen alueellista eriarvoisuutta. (I, 5.12.2014)

Esimerkissä (17) alistamisen diskurssi ilmenee kielikuvana, joka kuvaa taloudellisia leikkauksia nousevina, *ylitsepääsemättöminä muureina*. Sanavalinnat kuvaavat ylivoimaista estettä, jota ei ole saatavilla olevin resurssein mahdollista ratkaista. Leikkaukset ottaisivat kielikuvan mukaan vallan kokonaan pois kunnilta, eli kunnat esitetään puolustuskyvyttömiksi ja alisteisen vallan uhreiksi. Tämä ei puolestaan täysin vastaa kriittisen diskurssianalyysin mukaisia valtakäsityksiä, sillä valtaa voi käyttää vain vapaisiin toimijoihin ja vastapuolella on mahdollisuus nousta vastarintaan (Varis 1989: 71, 79).

Lainsäädäntöä koskeviin pääkirjoituksiin liittyy myös *keskeneräisyyden diskurssi*. Diskurssi käsittelee päätöksentekijöiden tapaa menetellä lakiuudistusta käsittelevien asioiden kanssa.

- (18) *Suomalaiset ehtivät iloita* kymmenen päivää sote-lain etenemisestä. *Lain eduskuntakäsittelystä ei tule läpihuutojuttua. Edes määrätietoinen päätös sote-vyyhden työntämisestä eteenpäin ei taida enää pelastaa lainvalmistelijoita totuudelta*: sote-uudistus ei tule ratkaisemaan julkisen talouden kestävyysvajetta eikä parantamaan palveluja. (I, 5.12.2014)

Esimerkissä (18) lauseessa *lain eduskuntakäsittelystä ei tule läpihuutojuttua* läpihuutojutulla viitataan yksinkertaiseen asiaan, jonka hyväksymistä poliittisella tasolla voidaan pitää pelkkänä muodollisuutena. Ilmaisun yhdistetty kielto muoto kuvaa näin ollen esimerkiksi lakiehdotuksen keskeneräiseksi ja puutteelliseksi jäämistä. Lauseessa *edes määrätietoinen päätös sote-vyyhden työntämisestä eteenpäin ei taida enää pelastaa lainvalmistelijoita totuudelta*, totuus esitetään esimerkiksi vaarana, jolta päätöksentekijät eivät voi omilla toimillaan, eli omien ideologioidensa itseperintäisellä ajamisella enää suojautua. Totuus kuvaa tässä kontekstissa lakiehdotuksen perustuslain vastaisuutta ja ehdotuksen kumoamista, jota päätöksentekijät eivät voi paeta, eli jättää sitä huomiotta. Sote-vyyhden työntämisellä pääkirjoituksessa kuvataan sekavan asian pakottamista eteenpäin, mikä luo kuvaa aiheen käsittelyn keskeneräisyydestä. Kirjoittaja kuvaa oman identiteettinsä pääkirjoituksessa suomalaisten ryhmän ulkopuoliseksi ilmaisulla *suomalaiset ehtivät iloita* esimerkiksi *me suomalaiset ehdimme* -ilmaisun sijaan. Kirjoittaja voi sulkea itsensä käsiteltävän ryhmän ulkopuolelle, kun ryhmän toiminnassa on piirteitä, joihin hän ei yksilönä sitoudu (Pälli 2003: 186). Kirjoittaja tarkastelee tilannetta sen tapahduttua, minkä vuoksi hän ei enää lukeudu itsensä mukaan suomalaisten, aiheesta iloitsijoiden, joukkoon.

- (19) Aiheellinen huoli on myös siitä, että kaikkia suomalaisia koskevan *historiallisen lakiuudistuksen kanssa tehdään kiireen kelkassa myös historiallisia virheitä. Kuntien kuulemiselle on annettava* aikaa, vaikka valmista ei saataisikaan tällä vaalikaudella. (I, 28.2.2015)

Esimerkissä (19) lause *historiallisen lakiuudistuksen kanssa tehdään kiireen kelkassa myös historiallisia virheitä* rinnastaa lakiuudistuksen ja virheet uudistuksen kannalta *historiallisiksi*, eli pitkän aikavälillä mitattuna merkittäviksi asioiksi. Lause korostaa kielikuvan avulla liian tiukan aikataulun johtavan keskeneräiseen suunnitteluun merkittävän muutoksen kannalta. Sote-uudistuksen huolelliseen valmisteluun liittyvää ehdottomuutta ja välttämättömyyttä kuvataan lauseella *kuntien kuulemiselle on annettava aikaa* (ks. VISK §1551), jolla myös vedotaan alueiden oikeuksiin sote-uudistuksessa. Lause myös näin ollen peilaa maakuntalehtien arvoja alueiden oikeuksien puolustajana.

- (20) Sote-lakiesitys pysähtyi viime torstaina perustuslakivaliokuntaan. Sen mukaan esitystä *piti muuttaa merkittävästi*, koska se *rikkoo* perustuslakia. (P, 26.2.2015)

Esimerkissä (20) keskeneräisyys tulee ilmi rakenteessa *piti muuttaa merkittävästi*. Toiminta esitetään pakollisena ja muutosten kannalta erittäin huomionarvoisena, mikä kuvaa tehtyjen valmisteluiden puutteellisuutta. Ilmaisuuksella *rikkoo perustuslakia* esittää sote-uudistuksella olevan epätasa-arvoinen, vahingoittava valtasuhde lainsäädäntöön.

- (21) *Perustuslakivaliokunnan torppaus osui oikeaan*. Uudistus *oli syytä viheltää poikki* myös siksi, ettei vaalien kuumentama eduskunta olisi tehnyt viime töinään *hätäistä ja harkitsematonta* lainsäädäntöä. (SK, 20.5.2015)

Esimerkissä (21) maakuntalehti Satakunnan Kansan ideologia ja arvot paljastuvat lauseessa *perustuslakivaliokunnan torppaus osui oikeaan*. Päätöstä kuvataan puhekielisesti torppaukseksi eli tyrmäykseksi, mikä myös korostaa ideologiaeroja lainvalmistelijoiden sekä perustuslakivaliokunnan ja maakuntalehden välillä. Puhekielisellä sanavalinnalla pääkirjoituksella pyritään luomaan läheistä suhdetta lukijoihin ja mahdollisesti vaikuttamaan myös heidän mielipiteisiinsä asiasta. Päätöksentekijöiden toimintaan viitataan myös deonttista modaalisuutta eli välttämättömyyttä kuvaavalla nesessiivirakenteella (ks. VISK §1562, 1581) *oli syytä viheltää poikki*. Sanavalinta viittaa urheilumaailmaan, jossa epäsuotuisaan käytökseen puututaan pelitilanteessa viheltämällä, jolloin pelitilanne keskeytyy. Sanavalinnat kertovat toimien olleen väistämättömiä, eli niiden tekemistä ei ole voinut välttää tilanteen pelastamiseksi. Esimerkissä eduskunnan toimien kuvataan olevan *hätäistä ja harkitsematonta*. Ominaisuudet esitetään toisilleen rinnasteisina, mil-lä viitataan kiireen haittaavan perusteltujen päätösten tekemistä ja johtavan huolimattomaan toimintaan ja näin ollen keskeneräisyyteen. Esimerkin kannalta on oleellista tunnistaa sen poliittinen konteksti, eli sote-lakiehdotusten hylkääminen perustuslain vastaisina (ks. liite 1).

5.3 Valtakunnallis-paikallisen tason diskurssit

Valtakunnallis-paikallisesta näkökulmasta tarkastelen tutkimuksessani sote-alueita ja sote-uudistuksen kulkua käsittelevissä pääkirjoituksissa esiintyviä diskursseja. Valtakunnallis-paikallisessa näkökulmassa olennaista on se, että pääkirjoitukset käsittelevät aihetta niin koko Suomen kuin maakunnan tapahtumienkin näkökulmasta.

5.3.1 Alueiden diskurssit

Alueellinen näkökulma on tärkeä osa sotea ja se on myös ollut näyttävästi esillä koko sote-uudistuksen elinkaaren ajan. Sote-uudistus oli alun perin osa Suomen kuntarakenteen uudistamista, mutta myöhemmin se eriytyi omaksi prosessikseen. Toimivaa sote-palveluiden aluerakennetta on yritetty muodostaa pitkään, mutta sitä ei ole saavutettu, vaikka alueiden määräksi on ehdotettu kaikkea viiden ja yhdeksäntoista alueen väliltä. Ehdotettujen mallien järjestelyt ovat kohdanneet useita, esimerkiksi lakiin liittyviä ongelmia, eikä aluejaon tarkkoja perusteita ole pystytty vielä täysin päättämään. Alueita koskeviin asioihin otetaan aktiivisesti kantaa pääkirjoituksissa.

Alueita käsittelevissä pääkirjoituksissa tyypillisimpiä diskursseja oli neljä, joista muodostuu vastakohtapareja. Tyypillisimpiä olivat mahdollisuuden ja uhan sekä yksiselitteisyyden ja ristiriitaisuuden diskurssit. Diskurssien pääpiirteitä on esitelty tarkemmin taulukossa 9.

Taulukko 9. Alueiden diskurssien päähuomiot

Diskurssi	Sisältö	Ydinviesti
Mahdollisuus	Tulevaisuudessa mahdollisuudet paranevat tai huononevat	Sotesta on mahdollista selviytyä, jos resurssit riittävät, sote lisää yhteisöllisyyttä
Uhka	Sote uhkaa kuntien asemaa	Kunnilla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa
Yksiselitteisyys	Asioiden eteneminen on selvää	Me olemme oikeassa
Ristiriita	Asiat eivät menneet suunnitellusti	Päätöksenteossa on epäkohtia

Mahdollisuuden diskurssissa osoitetaan kuntien mahdollisuudet tai niiden puuttuminen sote-uudistuksesta selviämässä. Vastaavasti mahdollisuuden diskurssi tulee esiin myös alueiden yhtenäisyyden edistäjänä. Uhan diskurssissa kunnat esitetään altavastaajiksi uudistuksen edessä. Yksiselitteisyyden diskurssissa asioiden etenemissuunta esitetään selkeäksi, kun vastaavasti ristiriidan diskurssi osoittaa päätöksessä olevat epäkohdat.

Mahdollisuuden diskurssissa mahdollisuudet selvittää sote-uudistuksesta esitetään olevan riippuvaisia kuntien resursseista. Mahdollisuuksien ja niiden puutteen nähdään olevan riippuvaisia ulkopuolisista tekijöistä.

- (22) Suuret kaupungit voivat vielä jotenkin saada ääntään kuuluviin, mutta pienelle kunnalle kuvio on erittäin ongelmallinen, kuten nykyisissäkin kuntayhtymissä monesti nähdään. Edessä on todennäköisesti jatkuva taistelu valtionosuuksien tasosta, koska monen kunnan rahkeet loppuvat aika pian sote-mammutin kyydissä. (P, 18.11.2014)

Esimerkissä (22) lause *saada ääntään kuuluviin* kuvaa alueen mahdollisuuksia puolustaa omia oikeuksiaan muiden joukossa. Sen sijaan arkikielisellä ilmauksella *pienelle kunnalle kuvio on erittäin ongelmallinen*, sanalla *kuvio* viitataan myös omien oikeuksien puolustamiseen, jonka mahdollisuutta pidetään epätodennäköisenä. Mahdollisuutta kuvataan myös päättelyyn liittyvällä perfektirakenteella *on todennäköisesti jatkuva taistelu* (ks. VISK §1536), jolla tarkoitetaan kuntien epätodennäköistä mahdollisuutta toimia oman alueensa oikeuksien puolustajana sote-uudistuksen edetessä. Sote-uudistus esitetään näin ollen uhkana kunnille. Mahdollisuutta selvittää sotesta kuvataan myös kielikuvallisesti mammutilla ratsastamiseksi. Kielikuvalla suhteutetaan kuntien vähäisiä voimavaroja sote-uudistuksen suureen kokoon, millä kuvataan selviämisen epätodennäköisyyttä.

- (23) Hyvää muutoksessa olisi se, että koko maakunta olisi yhden sote-varjon alla. (SK, 20.5.2015)

Esimerkissä (23) tulevaisuudessa mahdollisesti tapahtuvia asioita kuvataan tulevaisuuteen suuntautuvalla konditionaalilla *olisi* (ks. VISK §1545). Sote-uudistusta nimitetään esimerkissä sanalla *sote-varjo*, millä kuvataan sote-uudistuksen alueelle tarjoamaa suo-

janomaista tilaa. Näin ollen sote-uudistus nähdään hyvänä mahdollisuutena alueen yhteisöllisyyden rakentamisen kannalta.

Uhkadiskurssissa sote-uudistukseen otetaan kantaa eri sanavalinnoin kuntien vallan viejänä ja kuntien toiminnan hankaloittamisena. Nykytilannetta verrataan tulevaisuudessa sote-alueiden luomaan tilanteeseen Suomessa, eli mahdollinen uhka esitetään diskurssissa yksittäisten alueiden ulkopuolisista tekijöistä riippuvaiseksi.

- (24) Pelot ja huoli ovat enemmän kuin aiheellisia. Kun esimerkiksi Vaasassa sosiaali- ja terveydenhuollon *rahavirrat* ovat yli puolikas talousarviosta, ei ole mikään pieni juttu, *kun ne siirtyvät* ison sote-alueen *päätävävalttaan*. Samalla Turun seutu *nappaa* sote-alueen *vaikutusvallasta toisen puolen itselleen*. (P, 9.9.2014)

Esimerkissä (24) sote-alueiden uhkaa kuvataan rahavirtojen *siirtymisenä* sote-alueelle, jolla tarkoitetaan niiden sijainnin muuttumista. Rahavirtojen siirtyminen siis esitetään kunnista riippumattomana tekijänä, jolloin kunnat eivät voi siihen itse vaikuttaa, mikä luo käsityksen siitä, että kunnat ovat sote-alueiden alisteisen vallan kohteita. Sen sijaan Turun seudulla esitetään olevan valtasuhde sote-alueeseen, jolta se *nappaa* itselleen valtaa. Verbiin liittyy mielikuva sieppaamisesta, eli väkisin ottamisesta, mikä kuvastaa alueiden välistä epätasa-arvoisuutta. Esimerkissä valtaa esiintyy näin ollen kuntien ja sote-alueen sekä sote-alueen ja Turun seudun välillä.

- (25) Ehdotusta arvosteltiin, kun toteutuksen *pelätään kaventavan* asiakkaan valinnanvapautta, vaikeuttavan yksityisten lääkäriyritysten toimintaa ja vähentävän kilpailua. Näiden pelkojen toteutuminen *on kiinni sote-alueista*, sillä ne voivat itsenäisesti päättää, kuinka paljon käyttävät kunnallisia, yksityisiä tai järjestöjen palveluja. Kaikkein järeimmissä pelokuvissa koko sote-uudistus nähdään kunnallisen itsehallinnon alasajamisen alkamisena. (K, 27.6.2014)

Esimerkissä (25) *pelätään kaventavan* viittaa valinnanvapauksien tarkoitukselliseen rajoittamiseen tai pienentämiseen ja niihin liittyviin epäilyksiin. Vallankäytön ja alisteisten suhteiden luomisen mahdollisuus nähdään olevan sote-alueilla, mikä ilmenee ilmaisusta *on kiinni sote-alueista*. Se ilmaisee puhekielisesti tulevien tapahtumien olevan syy-seuraus-suhteessa alueiden toimintaan, mikä asettaa sote-alueet vallanpitäjän asemaan ja kaikki muut odottajan rooliin seuraamaan, millaiseksi valtasuhteet muodos-

tuvat. Puhkeielisellä diskurssikäytännöllä kirjoittaja pyrkii pääsemään pääkirjoituksella lähemmäs kohderyhmiään, jolloin tilanteen havainnollistaminen helpottuu.

- (26) Kritiikkiä on syntynyt myös siitä, että esitetystä mallissa rakennetaan kokonaan uusi väliportaana hallinto, viisi *sote-alueita*, jotka *ottavat kuntien rahat ja päätösvallan*. Terveys- ja sosiaalipalveluja tuottaisivat kunnat ja kuntayhtymät *sote-alueiden komennossa*. Ei ollut mikään ihme, että *perustuslakivaliokunta aivan oikein totesi*, ettei tällaista järjestelyä voida tehdä ilman, että kunnallista itsehallintoa loukataan. (SK, 21.2.2015)

Esimerkissä (26) uhka kohdistuu epätasa-arvoisten valtasuhteiden muodostumiseen sote-alueiden ja kuntien välillä. Sote-alueiden kerrotaan *ottavan* kuntien vallan, jolla kuvataan alisteisuutta ja kuntien puolustuskyvyttömyyttä. Kuntien nähdään olevan sote-alueiden *komennossa*, mikä kuvaa alueiden välillä olevaa abstraktia valtasuhdetta, jossa sote-alueet määräävät kuntien toiminnan. Maakuntalehden ideologinen suhtautuminen aiheeseen välittyy lauseessa *perustuslakivaliokunta aivan oikein totesi*, sillä tapahtunutta pidetään yksiselitteisenä ja ilmaisusta välittyy yksimielisyys maakuntalehden ja perustuslakivaliokunnan näkemysten välillä.

Yksiselitteisyyden diskurssissa sote-uudistuksen tapahtumat pyritään esittämään todeksi erilaisin sanavalinnoin. Yksiselitteisyys on ideologioille tyypillinen piirre, minkä vuoksi ideologisuus peilautuu myös vahvasti tähän diskurssiin.

- (27) *Nyt on nähty*, että Suomeen *ei saada* muutamaa kymmentä riittävän vahvaa peruskuntaa, joiden hartiat kestäisivät sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisen ja tuottamisen. Viidessä isossa sote-alueessa *kadotetaan kansanvalta ja* maksajien mahdollisuus vaikuttaa verorahojensa käyttöön. (I, 21.2.2015)
- (28) Ministeri *on oikeassa* myös siinä arviossaan, että näkemys tulevaisuuden kunnista ja niiden roolista sote-kokonaisuudessa *täytyy kirkastaa*, koska muuten päättäjien oikea käsi ei tiedä mitä vasen tekee. Vaasassa samaa kysymystä on lähestytty miettimällä, kuinka voidaan vaikuttaa Turussa istuvaan valtavaan kuntayhtymään, kun sairaanhoitopiirinkään asiat eivät pysy käsissä. (P, 9.9.2014)

Esimerkeissä (27) ja (28) maakuntalehdet Ilkka ja Pohjalainen paljastavat omat ideologiansa esittämällä sote-uudistuksen etenemisen yksiselitteisenä. Esimerkin (27) alun

verbialkuinen predikatiivilause (*nyt on nähty*) on tyypillinen kannanotoille ja se korostaa tarkasteltavan ominaisuuden astetta (ks. VISK §1368). Ilmaisulla halutaan todistaa asian todenperäisyys, kun se on jo tapahtunut käytännössä. Kielteinen passiivimuotoinen verbirakenne *ei saada* korostaa tilanteen olevan saavuttamattomissa, eikä asialle nähdä muita vaihtoehtoja. Esimerkin kaikki verbit ovat preesensissä, jolla todistetaan asioiden tapahtuminen nykyhetkessä, toisin kuin esimerkiksi mahdollisuutta tai ehtoa kuvaavalla konditionaalimuodolla. Lauseella *viidessä isossa sote-alueessa kadotetaan kansanvalta* sote-alueet esitetään demokratian vastakohtana. Aluejako esitetään alisteisen, epätasa-arvoisen vallan luojana. Lauseella pääkirjoituksessa ilmaistaan suhtautumisen soten aluejakoa kohtaan, ja siitä peilautuu myös maakuntalehden arvot alueen kansalaisten puolustajana ja yhteisöllisyyden edistäjänä.

Esimerkissä (28) maakuntalehti Pohjalainen paljastaa myös ideologiansa, mikä käy ilmi yksiselitteisinä esitetyistä ilmauksista *ministeri on oikeassa ja näkemys täytyy kirkastaa*. Pääkirjoituksessa pyritään ideologiansa avulla todistamaan lukijoille tilanteen todenperäisyyttä. Yksiselitteisiä mielipiteitä esitettäessä pyritään vaikuttamaan lukijaryhmien tietoihin ja uskomuksiin käsiteltävästä asiasta.

Ristiriidan diskurssissa pääkirjoitusten sanavalinnoista ilmenee, ettei sote-uudistuksen valmistelu ole ollut niin yksiselitteistä kuin on annettu ymmärtää. Ristiriidat osoitetaan sote-päätöksenteon sisäisiksi ongelmiksi.

- (29) Erityisvastuualueilla mietitään sopivia hallintomalleja, ja jo niistä saadaan näköjään aikaan vääntöjä. Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaalla jo lähes ”valmiiksi” *neuvoteltu maakuntamalli ei ole niin selvä kuin vielä keväällä ajateltiin*. (I, 3.10.2014)

Esimerkissä (29) ristiriidan diskurssi käy ilmi lauseesta *neuvoteltu maakuntamalli ei ole niin selvä kuin vielä keväällä ajateltiin*, jossa rakenteella *niin – kuin* viitataan vertailevuuteen kahden eri tilanteen välillä. Ristiriita ilmenee myös vastakkain asetelluista sanavalinnoista *neuvoteltu ja ei ole niin selvä*. Partisiippi *neuvoteltu* kuvaa aiemman toiminnan tulosta (ks. VISK §1339), mistä lukija saa käsityksen valmiista päätöksestä. Ristiriita ilmenee, kun tuloksen kuvataankin olevan vielä epäselvä. Esimerkistä voidaan päätellä sote-valmisteluiden puutteellisuuksien johtaneen ristiriitatilanteeseen. Pääkir-

joituksen poliittisen kontekstin ymmärtämisen kannalta on tärkeää huomioida, että siinä viitataan *keväällä*, eli maaliskuussa 2014 tehtyyn esitykseen viidestä sote-alueesta (ks. liite 1).

- (30) Sosiaali- ja terveyspalvelu-uudistuksen kulissit näyttivät kaikin puolin mallikkailta. 200 erilaista kunnallista organisaatiota piti korvata viidellä sote-alueella, joilla voi olla korkeintaan 19 tuottamisvastuussa olevaa kuntayhtymää. *Uudistus pysähtyi lopulta perustuslakivaliokuntaan, vaikka sote-suunnitelmasta oli laaja ja yksimielinen parlamentaarinen yhteisymmärrys.* (SK, 20.5.2015)

Esimerkissä (30) ristiriitaisuuden diskurssi korostuu lauseessa *uudistus pysähtyi lopulta perustuslakivaliokuntaan, vaikka sote-suunnitelmasta oli laaja ja yksimielinen parlamentaarinen yhteisymmärrys*. Tilanteen ristiriitaisuutta kuvataan esittämällä *vaikka*-sanan avulla asioiden konsessiivinen suhde, jolla tarkoitetaan kahden asian samanaikaista todenperäisyyttä, mutta samalla osoitetaan niiden yhteensopimattomuus (ks. VISK §1139). Pääkirjoituksessa korostetaan ristiriitaisuutta rinnastamalla sanoja *yksimielinen* ja *parlamentaarinen yhteisymmärrys* uudistuksen *pysähtymiseen* eli valmistelun keskeytymiseen. Ristiriitaisuus tulee esille myös ideologiaerojen korostamisena eduskunnan ja perustuslakivaliokunnan välillä, sillä sanalla *parlamentaarinen* viitataan eduskuntaan.

5.3.2 Sote-uudistuksen etenemisen diskurssit

Vuosia kestänyt sote-uudistus koskettaa jollain tavalla kaikkia suomalaisia. Uudistuksen eri osa-alueet ja vaiheet saattavat vaikuttaa tavallisen kansalaisen näkökulmasta kovin epäselviltä ja tämän vuoksi tiedontarve lisääntyy ja sote-uudistuksesta pyritään myös etsimään tietoa eri lähteistä. Sote-uudistuksen kulkua käsittelevien pääkirjoitusten kolme keskeisintä diskurssia ovat suhteuttaminen, sote-uudistus objektina sekä vastuun jakautuminen. Diskurssien pääpiirteet on esitetty taulukossa 10.

Taulukko 10. Sote-uudistuksen etenemisen diskurssit

Diskurssi	Sisältö	Ydinviesti
Suhteuttaminen	Uudistuksen onnistuminen edellyttää toimintaa	Uudistusta tarvitaan
Sote-uudistus objektina	Uudistuksen tarvetta täytyy konkretisoida	Näin sote-uudistus toimii
Vastuun jakautuminen	Alueiden asemaa selvennetään	Näin vastuuta annetaan käytännössä

Suhteuttamisen diskurssin avulla pääkirjoituksissa pyritään esittämään sote-uudistuksen tarpeellisuus sekä uudistuksen onnistumista edellyttävät asiat. Sote-uudistus objektina-diskurssi kuvaa puolestaan konkretisoinnin tarvetta uudistuksessa. Vastuun jakautumisen diskurssilla selvennetään alueiden rooleja uudistuksessa.

Suhteuttamisen diskurssin avulla verrataan nykytilannetta ja uudistuksen mukanaan tuomia muutoksia sekä tarvittavia resursseja keskenään. Suhteuttamisen diskurssi tuo esiin pääkirjoitusten vertailevan roolin, jossa tapahtuvaa tai tapahtunutta asiaa verrataan nykytilanteeseen.

- (31) Käytännössä palvelujen saajien kannalta *mikään ei muutu* vielä vuosiin. *Uudistus ei myöskään tuo* kunnille taloudellisia *säästöjä* ainakaan nopeasti. Uudistus, muutos, on välttämätön. Siitä *on turha enää kinata*. Väki vähenee ja vanhusten osuus väestöstä kasvaa nopeasti. Sote-palveluja *tarvitaan* jopa kaksi kertaa nykyistä enemmän parin vuosikymmenen kulluttua. *Nykymenolla* palveluja ei pystytä järjestämään eikä takaamaan palvelujen tasapuolista saamista koko maassa. (K, 27.6.2014)

Esimerkissä (31) lauseet *mikään ei muutu* ja *uudistus ei myöskään tuo* sulkevat uudistuksen kannalta asioita pois, sillä päätte *-kään* korostaa sanojen kielteisyyttä. Uudistuksen välttämättömyyteen viitataan lauseella *siitä on turha enää kinata*. Sanalla *turha* ilmaistaan sote-uudistuksen kyseenalaistamisen hyödyttömyyttä, millä pyritään ohjaamaan lukijoiden toimia ja suhteuttamaan soten tarpeellisuutta. Lauseessa *nykymenolla palveluja ei pystytä järjestämään eikä takaamaan*, sana *nykymenolla* viittaa tämänhetkiseen menettelytapaan, johon liitetään negatiivinen konnotaatio sen toimimattomuudesta. Esimerkistä on häivytetty tekijät, mikä ilmenee sanoista *tarvitaan ja ei pystytä*, mutta niiden voidaan tulkita kollektiivisesti viittaavan kaikkiin palvelujärjestäjiin. Pääkirjoi-

tuksessa pyritään yksiselitteisinä esitettyjen asioiden eli ideologisuuden avulla vakuuttamaan lukijat uudistuksen tarpeellisuudesta.

- (32) Sote- ja kuntauudistuksen toteutuksen *aikataulu ei ole kynnyskysymys, eikä vaarallista, jos* muutokset eivät tapahdu niin nopeasti kuin hallitus nyt *kaavailee*. *Olennaista on*, että uudistamista ja kehittämistä jatketaan määrätietoisesti. (K, 22.7.2013)

Esimerkissä (32) suhteuttamisen diskurssi tulee esille, kun aikataulun kielletään olevan *kynnyskysymys*, mikä tarkoittaa tietyn lopputuloksen aikaansaamisen kannalta merkittävää asiaa. Lukijoille halutaan suhteuttaa pääkirjoituksessa, että lopputuloksen onnistuminen ei ole ajasta riippuvainen. Hallituksen toimintaa kutsutaan *kaavailuksi*, mikä viittaa alustavaan suunnitteluun tai hahmotteluun, jolloin myöskään tarkkaa aikataulua ei ole edes olemassa. Sana *kaavailu* viittaa myös pääkirjoituksen kirjoittajan lukijoille välittämään mielikuvaan epävakasta suunnittelun tasosta. Suhteuttamisen diskurssin näkökulmasta maakuntalehden ja pääkirjoituksen ideologiaa korostaa sanapari *olennaista on*, jonka avulla tilanteesta suljetaan pois jotain epäoleellista. Esittämällä asian yksiselitteisenä pääkirjoitus tuo esille maakuntalehden ideologiaa suhteessa käsiteltävään aiheeseen. Sanavalinnalla *olennaisuudesta* pyritään vaikuttamaan lukijan tietoihin ja uskomuksiin aiheesta.

- (33) Uudistuksen *tarvetta tuskin epäilee kukaan*. Väestö ikääntyy, alueelliset erot kasvavat ja palvelujen tarjonta on monin paikoin tehotonta. Julkisen talouden *kestävyysvaje alkaa olla jo sitä luokkaa*, että vaihtoehdot ovat vähissä. *Jotakin on tehtävä* ja pian. (LK, 27.6.2014)

Esimerkin (33) pääkirjoituksessa suhteuttaminen käy ilmi lauseesta *tarvetta tuskin epäilee kukaan*, jossa sanalla *tuskin* ilmaistaan suurta epätodennäköisyyttä tarkasteltavaan tilanteeseen (ks. VISK §1614) ja pronomiinilla *kukaan* kielteisesti polaarista tekijää lauseessa (ks. VISK §1635), jolla halutaan ilmaista usko siihen, että kaikki suomalaiset ovat ymmärtäneet sote-uudistuksen merkityksen. Sote-uudistuksen tarpeellisuutta pyritään suhteuttamaan myös puhekielisellä ilmaisulla *kestävyysvaje alkaa olla jo sitä luokkaa*, jolla pyritään suhteuttamaan tilannetta tiettyyn mittakaavaan ja tuomaan tilannetta lukijan kannalta ymmärrettäväksi. Sanalla *luokka* pääkirjoituksessa pyritään sijoittamaan *kestävyysvaje* johonkin tiettyyn yhteiskunnalliseen asemaan. Puhekielisillä ilmaisuilla pääkirjoituksella pyritään tuomaan asiaa lähemmäs suurta yleisöä, jolloin asioiden

mittasuhteita on helpompi hahmottaa. Lause *jotakin on tehtävä* viittaa pääkirjoituksen kirjoittajan ilmaisemaan välttämättömyyteen toimia, mutta toimintaa ei osata määritellä, mikä ilmenee sanasta *jotakin*. Pääkirjoituksen kirjoittaja ei näin ollen esiinny asiantuntijana tarkasteltavan tilanteen suhteen, mutta tiedostaa silti tilanteen vaativan toimintaa.

- (34) Erikoissairaanhoidon rajaksi on nostettu 50 000 asukasta, *mikä vastaa* hyvin nykyisiä keskussairaalapiirejä. Satakunnassa *tämä merkitsee sitä*, että maakunta muodostaa yhden keskussairaala-alueen. Valitettavaa tässä tilanteessa *on*, että *Rauma varmasti pyrkii* luomaan oman erikoissairaanhoidon alueensa, joka *kuluttaa* muutoinkin niukkoja voimavaroja. (SK, 9.5.2013)
- (35) *Mitä Vapaavuoren esitys tarkoittaisi Lapissa?* Lapissa toimii nyt kaksi erikoissairaanhoidon yksikköä, joiden yhdistäminen on törmännyt kiviseinään. *Jos Vapaavuoren esitys toteutuu*, hallinnollinen vastuu keskitetään Ouluun. Keskussairaalat *sinänsä varmaan säilyisivät* nykyisillä sijoillaan. (LK, 12.3.2014)

Esimerkeissä (34) ja (35) pääkirjoitusten kerroksellisuus on selkeästi havaittavissa. Esimerkissä (34) pääkirjoituksen pohjana on todennäköisesti käytetty sote-koordinaatioryhmän linjausta (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015c) kun esimerkissä (35) pääkirjoituksen sisältöön on vaikuttanut elinkeinoministeri Jan Vapaavuoren esitys. Esimerkissä (34) sotessa tulevat tapahtumat esitetään alueen kannalta yksiselitteisinä, mikä ilmenee preesensissä olevista verbeistä *vastaa*, *merkitsee*, *on*, *pyrkii* ja *kuluttaa*. Yksiselitteisyydellä pyritään vakuuttamaan lukijat tilanteen todenperäisyydestä. Tulevaisuuden tapahtumia suhteutetaan myös sanavalinnalla *Rauma varmasti pyrkii*, jolloin maakuntalehti osoittaa tietävänsä alueen kohtalon uudistuksessa. Sen sijaan esimerkin (35) pääkirjoituksessa tilannetta lähestytään mahdollisuuden ja jopa epävarmuuden näkökulmasta konditionaalimuotoisilla verbeillä *tarkoittaisi* ja *säilyisivät*. Kuitenkin lause *vastuu keskitetään Ouluun* esitetään yksiselitteisenä, millä suhteutetaan alueen tulevaisuutta lukijoille. Sanavalinta *varmaan säilyisivät* kuvaa kirjoittajan epävarmuutta aiheesta, jolloin lukijakaan ei voi täysin vakuuttua alueen tulevaisuuden tilasta.

Sote-uudistus objektina -diskurssissa sote-uudistusta edellyttäviä toimia ja sen rakennetta pyritään havainnollistamaan erilaisten konkreettisten objektien kautta. Pääkirjoitukset

tai maakuntalehdet osallistuvat itse konkretisointiin hieman, mutta suurin rooli konkretisoinnista jätetään ulkopuolisten tahojen vastuulle.

- (36) Vaikka rahan niukkuudesta paljon puhutaan, sote-työryhmän mukaan suurin pullonkaula tulevaisuudessa on se, kuinka sosiaali- ja terveyspalveluihin saadaan tarpeeksi henkilöstöä. Uudistuksia *on tehtävä* ja toimintaa *tehostettava*. Suuri kysymys on myös se, miten kunnat saadaan mukaan laajaan uudistustyöhön. Ei riitä, että sote etenee. *Tarvitaan myös koko palvelujärjestelmän kivijalassa eli kunnissa liitoshaluja*. (P, 20.3.2013)

Esimerkissä (36) kuntien toimintaa pyritään ohjailemaan kollektiivisella kehotuksella *tarvitaan myös koko palvelujärjestelmän kivijalassa eli kunnissa liitoshaluja*. Sanalla *kivijalka* viitataan kestävään perustukseen, jota ilman rakennuksen, eli tässä tapauksessa sote-uudistuksen ei ole mahdollista pysyä pystyssä eli toimia järkevästi. Sote-uudistuksen kestävä ratkaisu perustan konkretisoidaan näin ollen olevan Suomen kuntarakenteessa. Sanavalinnalla *liitoshalu* tarkoitetaan, että kunnilla tulisi olla sisäsyn-tyistä tahtoa toimia sote-uudistuksen eteen. Vastuu toiminnasta siirretään kunnille, eli niiltä poistetaan mahdollisuus asettautua sivustaseuraajan rooliin. Samalla ilmauksen voidaan todeta olevan ideologinen, jolla maakuntalehdessä pyritään ohjaamaan kuntien liikkeitä päätöksentekijöiden haluamaan suuntaan. Ideologisuus onkin usein piiloutunut vakiintuneisiin oletuksiin ja kielenkäyttötapoihin (Fairclough 1997: 64–66). Esimerkin pääkirjoituksen pohjatekstinä on todennäköisesti sote-työryhmän lausunto, joka osaltaan on vaikuttanut tekstin diskurssikäytännön ohjailevuuteen. Ohjailevuudelle tyypillisiä piirteitä ovat muun muassa erilaiset käskyt, kiellot, luvat, neuvot, pyynnöt, toivomukset ja vetoamukset (Kankaanpää 2006: 53). Pääkirjoituksen ohjailevuus ilmenee deonttisen modaalisuuden välityksellä esimerkiksi ilmauksissa *on tehtävä* ja *on tehostettava*, jotka suhteuttavat uudistuksen toimenpiteiden toteuttamisen pakollisuutta.

- (37) *Pirstaleinen, monipolvinen* ja vuosikymmenten kuluessa syntynyt sosiaali- ja terveyspalvelujen *koneisto halutaan saada ohjatuksi* yksinkertaisemmin ja tehokkaammin. Kun julkinen talous *on* ajautunut ahdinkoon, ovat alueelliset erot palvelujen saatavuudessa laventuneet. Tärkeä hallituksen tavoite on, että palvelut ja niiden rahoitus turvattaisiin tasapuolisesti kansalaisille. (SK, 25.6.2014)

Esimerkissä (37) sana *koneisto* viittaa siihen, että nykyistä sosiaali- ja terveystalouden toimintaa pidetään mekaanisena, konemaisena toimintana, jota voidaan pitää toimintaperiaatteiltaan toistavana. Sanat *pirstaleinen* ja *monipolvinen* täydentävät kuitenkin käsitystä sote-palvelujärjestelmän monimutkaisuudesta ja rikkonaisuudesta. Rakenteella *saada ohjatuksi* kuvataan sote-palveluiden toivotun suunnan saavuttamisen edellyttävän ponnisteluita (ks. VISK §1507), mutta ohjaamiselle ei kuitenkaan nimitetä tekijää, jolloin ohjaajan identiteetti jää epäselväksi.

- (38) Jotta kuntapäätäjät ymmärtävät, mistä ovat päättämässä, täytyy heille ja kaikille suomalaisille *vääntää selkokielellä maalaisjärkinen rautalankamalli*. Miten tavallinen palvelun saaja ja kuntalainen hyötyy uudistuksista? Mikä palveluissa muuttuu, millä tavalla ja milloin, jos nämä esitykset toteutetaan? (K, 22.7.2013)
- (39) Ministeri on oikeassa myös siinä arviossaan, että *näkemyks tulevaisuuden kunnista ja niiden roolista sote-kokonaisuudessa täytyy kirkastaa*, koska muuten päättäjien *oikea käsi ei tiedä mitä vasen tekee* (P, 9.9.2014)

Esimerkeissä (38) ja (39) sote-uudistuksen selventämisen tarvetta havainnollistetaan kielikuvien avulla. Puhekielelle tyypillisillä ominaisuuksilla pääkirjoituksella pyritään rakentamaan yhteisöllistä suhdetta yleisöön. Esimerkeissä sote-uudistuksesta tarvitaan *rautalankamalli*, eli asia pitää havainnollistaa hyvin selkeästi ja kuntien roolia *täytyy kirkastaa*, minkä voidaan tulkita tarkoittavan muutosviestinnän määrän lisäämisen tarvetta. Sanavalinnoilla kuvataan soten selkeän konkretisoinnin tarvetta. Ilmaisuihin liittyy sote-uudistuksen institutionalisoitumisen konteksti. Kunnille pitää kertoa, mitä niiltä odotetaan, ennen kuin haluttuun lopputulokseen voidaan päästä sote-palveluiden järjestämisessä (ks. luku 2.4.3). Pääkirjoituksella pyritään myös ohjailemaan poliittisten päättäjien toimintaa soten konkretisoinnissa käskyn avulla, mikä ilmenee molemmissa esimerkeissä esiintyvistä *täytyy*-sanasta (ks. Kankaanpää 2006: 52), jolla ilmaistaan myös asiayhteyteen liittyvää pakkoa (ks. VISK §1561). Esimerkin (39) kielikuvalla *oikea käsi ei tiedä mitä vasen tekee* tarkoitetaan kuntapäätäjien olevan kyvyttömiä hahmottamaan roolinsa sote-uudistuksen kokonaisuudessa, ellei heille viestitä tilanteesta tarpeeksi selkeästi.

Vastuun jakautumisen diskurssin avulla pääkirjoitukset havainnollistavat alueelliselle yleisölle alueiden aseman merkitystä sote-uudistuksessa. Diskurssi myös osaltaan konkretisoi vallan jakautumista sote-uudistuksessa.

- (40) Perusterveydenhuollon järjestämisvastuu on tarkoitus koota pääsääntöisesti kuntien muodostamille sote-alueille, jotka kootaan maakuntien keskuskaupunkien ympärille. Isojen *keskuskaupunkien edellytetään toimivan vastuukuntina*, mutta myös kuntayhtymät ovat mahdollisia. Kuntayhtymämallia voidaan käyttää, mikäli puolet alueen kunnista ja kaksi kolmasosaa asukkaista näin toivoo. (LK, 20.12.2013)
- (41) Yhtenä periaatteena pidetään, että rahavirta seuraisi tulevaisuudessa potilasta ja asiakasta. Se tarkoittaisi, että palvelut hankitaan sieltä, mistä ne edullisimmin ja laadukkaimmin saadaan. Mallissa *julkinen puoli* ja yksityiset palvelutuottajat *asetetaan rinnakkain*. (SK, 25.3.2014)

Esimerkeissä (40) ja (41) Esimerkissä (40) vastuun jakautumisen diskurssi ilmenee lauseesta *keskuskaupunkien edellytetään toimivan vastuukuntina*, jossa verbi *edellytetään* ilmaisee henkilöimättömän ulkopuolisen tahon keskuskaupungille asettamia vaatimuksia vastuun ottamisesta. Esimerkissä (41) vastuun jakautumisen diskurssi ilmenee sanaparista *asetetaan rinnakkain*. Asettamisella kuvataan jonkin asian sijoittamista tietoisesti tiettyyn asentoon. Sana *rinnakkain* ilmentää puolestaan tasavertaisuutta eri tahojen välillä, eli kaikille tahoille halutaan antaa tasapuolinen mahdollisuus palveluiden järjestämisessä. Esimerkissä julkisen sektorin sosiaali- ja terveystalvluihin kokonaisuutena viitataan sanaparilla *julkinen puoli*, joka viittaa julkisen ja yksityisen sektorin vastakainasetteluun (vrt. *vastapuoli*).

5.4 Paikallisen tason diskurssit

Paikalliset pääkirjoitukset olen määritellyt tutkimuksessani sellaisiksi, jotka tarkastelevat tiettyä aihetta ainoastaan maakunnan ja sen sisäisten tapahtumien kannalta. Pääkirjoituksissa paikallisesta näkökulmasta aihepiiriluokittelussani on kommentoitu eniten palveluihin ja soten rahoitukseen liittyviä asioita, joihin liittyviä diskursseja tarkastelen tässä luvussa.

5.4.1 Palveluiden diskurssit

Sote-uudistus pohjautuu käytännössä kokonaan maamme palvelurakenteen uudistamiselle, ja sen vuoksi palveluiden järjestämiseen ja tuottamiseen liittyvät asiat ovat myös näkyvästi esillä sote-uudistusta koskevassa kirjoittelussa. Sote-uudistuksen tavoitteena on tarjota työkäisten vähetessä ja palveluiden tarvitsijoiden lisääntyessä kaikille tasarvoisesti palveluita asuinpaikasta ja tulotasosta riippumatta. Palveluita käsittelevistä pääkirjoituksista erottui selkeimmin kolme diskurssia, jotka ovat puolustuksen ja puolustamisen diskurssi, edelläkävijädiskurssi sekä epäuskon diskurssi. Näiden diskurssien pääpiirteet on esitetty taulukossa 11.

Taulukko 11. Palveluiden diskurssit

Diskurssi	Sisältö	Ydinviesti
Puolustaminen ja puolustautuminen	Alueilla on oikeutensa	Sote-uudistus ei saa ottaa liikaa valtaa
Edelläkävijä	Sote-järjestely on oma-aloitteista	Ottakaa meistä mallia
Epäusko	Huono mielikuva tilanteesta	Tilanne ei parane

Puolustamisen ja puolustautumisen diskurssissa alueiden omia oikeuksia pyritään korostamaan. Edelläkävijädiskurssi kuvaa maakuntalehden alueelle muodostamaa identiteettiä, kun epäuskon diskurssissa sote-uudistuksen positiivisiin vaikutuksiin ei uskota.

Puolustamisen ja puolustautumisen diskurssissa alueen oikeuksia puolustaa niin maakuntalehti kuin itse alueetkin. Puolustautumisen kohteena esitetään sote-uudistuksen eri tapahtumat.

- (42) Lappilaiset tarvitsevat jatkossakin lähipalveluja, jotka *on turvattava* tavalla tai toisella. Sote-uudistus *ei saa johtaa* palvelujen keskittämiseen isommille paikkakunnille. (LK, 27.6.2014)

Esimerkissä (42) tulee esiin alueidenvälinen alisteinen valtasuhde. Esimerkissä Lapin oikeuksien puolustaminen ilmenee nesessiivirakenteesta *on turvattava*, jossa sanalla turvata viitataan alueen suojelemiseen tai puolustamiseen. Sanavalinnasta on tulkittavissa maakuntalehden kulttuurinen konteksti, sillä alueen arvojen puolustamista pidetään

tärkeänä. Lisäksi imperatiivinen rakenne *ei saa johtaa*, osoittaa tilanteeseen kohdistuvaa kieltoa (ks. Kangasniemi 1992: 321; VISK §1591), mikä voidaan myös tulkita vallan kohteena olevan alueen puolustamiseksi sekä vaatimukseksi alueen oikeuksien toteutumisesta.

- (43) Esimerkiksi Alavus, Kuortane, Ähtäri ja Soini ovat jo pitkällä ulkoistaessaan palvelujaan Pihlajalinnalle. Koko maassa pitkälle *toistakymmentä kuntaa ei ole jäänyt sotea odottelemaan* vaan *on turvautunut ulkoistuksiin*. (P, 20.3.2015)

Esimerkissä (43) puolustautumisen diskurssi ilmenee lauseesta *toistakymmentä kuntaa ei ole jäänyt sotea odottelemaan*, jossa alueille luodaan omatoiminen rooli suhteessa sote-uudistukseen. Alueet eivät halua olla alisteisessa suhteessa sote-uudistuksen valmisteluun nähden, vaan ovat sen sijaan nousseet vastarintaan sote-uudistusta vastaan. Lause *on turvautunut ulkoistuksiin* kuvaa alueiden kokevan sote-uudistuksen odottelamisen alueeseen kohdistuvana uhkana, jolloin ulkoistuksia pidetään puolustautumiskeinona.

Palveluita käsittelevistä pääkirjoituksista esiin nouseva *edelläkävijädiskurssi* esiintyi erityisesti maakuntalehti Karjalaisen pääkirjoituksissa. Edelläkävijädiskurssi on sidoksissa alueellisen sote-järjestelyn edistämisessä, johon alueita myös sote-uudistuksen valmistelussa kannustetaan, jotta uudistuksen institutionalisoituminen suomalaisen yhteiskuntaan helpottuisi (ks. luku 2.4.3). Pohjois-Karjala on alueena hoitanut tätä tehtävää mallikkaasti.

- (44) Pohjois-Karjalassa ollaan jo omatoimisesti liikkeellä mukautumassa uudistukseen. *Kehitteillä on* oma maakunnallinen sote-palvelujen järjestämissmalli, joka sopinee hyvin Itä- ja Keski-Suomen maakuntien sote-alueen huomaan. (K, 27.6.2014)
- (45) Pohjois-Karjalassa *on suunniteltu ja kehitetty omaa* sote-mallia, joka perustuu kuntayhtymän tuottajavastuuseen. Kehitystyössä *on pidetty ohjat omissa käsissä ja edetty valtakunnallisesti eturivissä*. Tärkeää on jatkaa työtä, sillä *malli on jalostettavissa valtakunnalliseen raamiin*, kunhan se saadaan aikaiseksi. (K, 7.12.2014)

Esimerkeissä (44) ja (45) edelläkävijädiskurssi tulee esiin samankaltaisten elementtien kautta. Esimerkeissä käytetään muotoja *kehitteillä on* ja *on kehitetty*, jotka viittaavat

jonkin asian muuttamiseen vähitellen parempaan suuntaan. Kehittäminen kertoo myös asioiden omatoimisesta eteenpäin viemisestä alueella. Itsenäisyyttä ja edelläkävijyyttä ilmentävät esimerkissä (45) käytetyt kielikuvalliset ilmaisut *on pidetty ohjat omissa käsissä ja edetty valtakunnallisesti eturivissä*. *Ohjat omissa käsissä* viittaa myös siihen, että alueella on haluttu tehdä omia ratkaisuja riippumatta koko Suomen tasolla tehdystä päätöksenteosta. Esimerkit luovat vahvaa kuvaa maakunnan identiteetistä koko maan suunnannäyttäjänä. Edelläkävijyyttä kuvaa myös lause *malli on jalostettavissa valtakunnalliseen raamiin*, jossa pääkirjoitus kuvaa maakunnan toiminnan olevan eräänlainen esikuva koko muun maan toiminnalle. Pääkirjoitus luo maakunnalle näin myös vahvaa alueellista edelläkävijäidentiteettiä.

- (46) *Kunnat voisivat myös ottaa mallia*. Esimerkiksi laajan Joensuun laitamien terveysasemien lääkäripulaa helpottaisi, jos lääkäreitä velvoitettaisiin matkustamaan, eikä suurta potilasjoukkoa. (K, 10.5.2015)

Esimerkissä (46) edelläkävijädiskurssi ilmenee kehotuksesta *kunnat voisivat myös ottaa mallia*. Tällöin kuntien toiminnassa voidaan käsittää olevan epäkohtia, jotka halutaan korjata. Pääkirjoituksessa mallin näyttäjäksi ei kuitenkaan henkilöidä mitään tiettyä tahoa, jolloin edelläkävijäidentiteetti jää hieman hämäräksi. Käyttämällä sanaa *malli* pääkirjoituksessa tarkoitetaan, että alueella on tarjota valmis havainnollistamisen väline, jota muut kunnat voivat seurata.

- (47) Keskussairaalan erikoislääkäreiden vastaanottovierailut eri puolille maakuntaa ovat täkäläistä kehittelyä, joten *tässäkin* Pohjois-Karjala näyttää mallia koko muulle maalle. Samanlaisia palvelukeskittymiä kun on miltei kaikissa sairaanhoitopiireissä. (K, 10.5.2015)

Esimerkissä (47) maakuntalehti Karjalainen kuvaa Pohjois-Karjalan alueellista identiteettiä opettajamaiseksi, sillä alueen tehtävänä on näyttää mallia, joka voidaan tulkita opettamiseksi tai neuvomiseksi, jolloin maakunnalle luodaan vahva edelläkävijäidentiteetti. Sanassa *tässäkin* oleva liitepartikkeli *-kin* viittaa siihen, että aihetta on käsitelty myös aikaisemmissa yhteyksissä ja että alueella olisi myös muita aiheita, joissa se voisi opastaa muita. Opettamisen kohteena esitetään *koko muu maa*, joten alueen osaavaa asemaa halutaan korostaa auktoriteetin tavoin muiden Suomen maakuntien yläpuolelle.

Palveluita käsittelevistä pääkirjoituksista oli havaittavissa myös *epäuskon diskurssi*. Diskurssilla ilmaistaan epäluottamus sote-uudistuksen onnistumista kohtaan.

- (48) Tekeillä oleva *sote-uudistus tuo tuskin muutosta*. Keskittymisilmiö jatkuu. *Kasvukeskukset ja suuret yksiköt imevät lääkäreitä*. Etenkin *kaukana kasvukeskuksista olevien pienten kuntien on jatkossakin elettävä lääkärripulan kanssa*. (K, 17.8.2014)

Esimerkissä (48) epäusko sote-uudistuksen onnistumista kohtaan kuvataan kielteisellä adverbilla *tuskin*. Esimerkissä korostuu maakuntalehden oma ideologia, sillä asioiden eteneminen esitetään yksiselitteisenä, mikä on ideologisuudelle tyypillinen piirre. Myös maakuntalehti Karjalaisen oma identiteetti korostuu kulttuurisen kontekstin kautta, sillä pääkirjoituksessa Pohjois-Karjalan alueen identiteetistä suljetaan pois kuulumisen kasvukeskuksiin. Lauseessa *pienen kuntien on jatkossakin elettävä lääkärripulan kanssa*, sana *jatkossakin* kuvaa, ettei tilanteen uskota muuttuvan nykytilanteesta. *On elettävä lääkärripulan kanssa* kuvaa välttämättömyyden kautta sitä, että pienten kuntien olisi pääkirjoituksen mukaan tyydyttävä altavastaajan kohtaloon sote-uudistuksessa. Näin ollen pääkirjoituksessa todetaan alueen jäävän sote-uudistuksen epätasa-arvoisen vallan alle, eikä pääkirjoituksessa esitetä myöskään vastarintaa nykytilannetta kohtaan.

- (49) Valtakunnanpäättäjät ja sote-asiantuntijat tuntuvat olevan yhtä mieltä sote-uudistusesityksen erinomaisuudesta. He lupaavat kansalle lyhyempiä hoitonoja, pompottelun poistumista, parempaa palvelua ja pienempiä kustannuksia sekä lähipalvelujen turvaamista. Sitä, miten nämä lupaukset lunastetaan, *ei ole vielä kerrottu ainakaan niin, että keskivertokansalainen sen ymmärtäisi*. (LK, 27.6.2014)

Esimerkissä (49) epäuskon diskurssi tulee esiin lauseessa *ei ole vielä kerrottu ainakaan niin, että keskivertokansalainen sen ymmärtäisi*. Pääkirjoituksen kirjoittaja määrittelee itselleen *keskivertokansalaisten* identiteetin, sillä sote-esityksen selittäminen on sillekin haasteellista. Tähän näkökulmaan liittyy myös toimittajien haluttomuus ottaa kantaa asioihin, joihin ei ole esitetty virallisia linjauksia (ks. Lerssi-Lahdenvesi 2015: 67–69), jolloin asiaan saatetaan suhtautua esimerkin tavoin epäuskoisesti. Lehti ilmaisee näin olevansa kyvytön täyttämään rooliaan asioiden selventäjänä alueelliselle yleisölle.

5.4.2 Rahoituksen diskurssit

Yhtenä sote-uudistuksen keskeisimmistä tavoitteista on ollut saada aikaan miljoonien eurojen säästöt muun muassa järkevöittämällä palveluiden monikanavaista rahoitusmallia ja keksimällä sille tehokkaampia vaihtoehtoja. Rahoitusta käsittelevistä pääkirjoituksista löytyi selkeästi kaksi eri diskurssia, jotka ovat taloudellisen epätasa-arvon ja suhteuttamisen diskurssit. Diskurssien päähuomiot on esitetty taulukossa 12.

Taulukko 12. Rahoituksen diskurssit

Diskurssi	Sisältö	Ydinviesti
Epätasa-arvo	Kuntia pakotetaan vastentahtoiseen toimintaan	Kuntien tilanne ei parane
Suhteuttaminen	Uuden mallin selittäminen	Tilanne ei muutu merkittävästi, nämä ovat tilanteen ehdot

Epätasa-arvon diskurssi käsittelee kuntien asemaa sote-palveluiden rahoitusmallin uudistamisessa. Diskurssin ydinviestinä on, ettei kuntien tilanteeseen ole tulossa parannusta, ja niitä pakotetaan toimimaan vastentahtoisesti. Suhteuttamisen diskurssissa uuden rahoitusmallin merkitystä pyritään selittämään, ja sen kannalta tuodaan esiin faktat sekä mallin alueille tuomat mahdollisuudet.

Epätasa-arvolla kuvataan normaalisti kahden eri tahon epäoikeudenmukaisia suhteita. *Epätasa-arvon diskurssi* kuvaa, miten uudistus saattaa kunnat epätasa-arvoisen ja alisteisen vallan kohteeksi uudistuksen myötä.

- (50) Seinäjoki *joutuisi maksamaan* sosiaali- ja terveydenhuollostaan noin 6,5 miljoonaa nykyistä enemmän sekä lapualaiset ja ilmajokelaisetkin pari kolme miljoonaa enemmän. Perustuslaillinen *oikeudenmukaisuus ei tarvitse mittatikuksi miljoonia*. Kyse on periaatteesta. (I, 28.2.2015)

Esimerkissä (50) konditionaalimuotoisella verbillä *joutuisi* viitataan aluetta koskevaan mahdolliseen muutokseen kohti sille epäedullista tilannetta. Lause *perustuslaillinen oikeudenmukaisuus ei tarvitse mittatikuksi miljoonia* viittaa kontekstiltään sote-uudistuksen valmisteltujen lakiehdotusten oleellisiin puutteisiin. Lause ilmaisee kirjoit-

tajan vaatimuksen kuntien tasa-arvoisesta kohtelusta, jota ei voida mitata rahallisella arvolla tai millään muullakaan konkreettisella mittarilla. Esimerkki korostaa maakuntalehden kulttuurista kontekstia, sillä sen arvot maakunnan oikeuksien puolustamisesta tulevat korostuneesti esiin.

- (51) Kuntien on vaikea hyväksyä sitä, että *uudessakin esityksessä niitä tullaan sote-palvelujen rahoittajina kohtelemaan varsin epäoikeudenmukaisesti*. Palvelunsa hyvin ja tehokkaasti hoitaneet *kunnat joutuvat* sairastavuudella ja ikärakenteella painotetun kapitaatiomallin mukaisesti *maksajan osaan*. (I, 28.2.2015)

Esimerkissä (51) epätasa-arvon diskurssi käy ilmi lauseesta *uudessakin esityksessä niitä tullaan sote-palvelujen rahoittajina kohtelemaan varsin epäoikeudenmukaisesti* jossa liikepartikkeli *-kin* liittää lauseen tilanteeseen, jossa aihe on ollut aikaisemmin esillä (ks. VISK §1673). Pääkirjoituksessa viitataan kuntien epätasa-arvoisen aseman jatkumiseen. Lause *kunnat joutuvat maksajan osaan* täsmentää epätasa-arvoisen aseman jatkumista myös tulevaisuudessa.

Suhteuttamisen diskurssilla pääkirjoituksissa otetaan kantaa sote-uudistuksen vaikutuksiin alueellisesti. Diskurssilla kuvataan alueen tilannetta tulevaisuuden kannalta.

- (52) On *ylioptimistista* luulla, että sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuennot laskisivat radikaalisti, kun suuri sote-uudistus saadaan voimaan. *Jos hyvin käy*, nykyinen hurja kasvuvauhti saadaan korkeintaan tasaantumaan. (P, 18.11.2014)

Esimerkin (52) pääkirjoituksella suhteutetaan sote-uudistuksen rahoituksen vaikutusta sote-uudistuksen kulkuun. Suhteuttamisen apuna käytetään puhekielistä ilmausta *ylioptimistista*, jonka voi tulkita alueelliselle yleisölle tarkoitetuksi muistutukseksi, ettei sote-uudistuksen rahoituksen suhteen kannata odottaa liikoja. Sanavalinta viittaa myös lehden pohjalaiseen ja tarkemmin vaasalaiseen identiteettiin ja tätä myötä myös kulttuuriin kontekstiin, sillä adjektiivien ja tapaa ilmaisevien adverbien kanssa yli-etuliitteen käyttäminen on Vaasan seudun puhekielille ominaista. Ehtolauseella *jos hyvin käy* pääkirjoituksessa suhteutetaan tilanteen mahdollisen etenemisen olevan riippuvainen otollisista olosuhteista.

- (53) Yksi mahdollisuus on etsiä terveystalokselle väistötilat ja jäädä odottamaan eduskunnan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutosta (sote), jota päättäjät ovat lupailleet vielä tälle talvelle. *Sotengan on määrä* siirtää terveydenhoitokulut kunnilta ja kuntayhtymiltä erityisvastuualueille (erva). *Jos näin käy*, Muonion mahdollisen, uuden terveystaloksen *rakentamiskulut päätyisivät* 68 pohjoisen kunnan maksettaviksi. (LK, 21.1.2015)

Esimerkin (53) pääkirjoituksessa suhteuttaminen käy ilmi lausekkeessa *sotengan on määrä siirtää* liitepartikkelista *-han*, jolla ilmaistaan toteavaa perustelua käsiteltävälle asialle (ks. VISK §1131) ja toiminnan välttämättömyyttä suhteutetaan nesessiivirakenteella *on määrä*. Suhteuttaminen ilmenee myös tulevaisuuteen suuntautuvista ehtoa ilmaisevista rakenteista *jos näin käy ja rakentamiskulut päätyisivät*, jotka esitetään toisilleen rinnasteisina ja toisistaan riippuvaisina tapahtumina.

5.5 Poliittisen puheen diskurssi

Sote-uudistusta koskevien pääasiallisten aihealueiden lisäksi maakuntalehtien pääkirjoituksissa on käsitelty jonkin verran myös muita teemoja, joista poliittinen puhe nousee selkeimpänä ryhmänä esiin. Poliittisuus on sote-uudistuksessa tärkeässä asemassa, sillä ilman puolueiden yhteistyötä uudistuksen toteuttaminen olisi haastavaa. Poliittisesti eriävät ideologiat ovat tosin myös hidastaneet uudistuksen etenemistä, minkä vuoksi sopua sote-uudistuksesta onkin saatu odotella jo pitkään Suomessa. Poliittisten ideologioiden eroavaisuudet ovat vieneet hallituksen lähes kriisin partaalle, esimerkiksi syksyllä 2015, kun hallitus neuvotteli sote-alueiden määrästä (ks. esim. Kuntalehti 2015). Poliittinen puhe on tutkimisen arvoinen aihe maakuntalehtien pääkirjoitusten kannalta myös lehtien puoluepoliittisen historian vuoksi. Vaikka kaikki tutkimukseni maakuntalehdet ovat nykyään sitoutumattomia, niissä saattaa kuitenkin olla huomattavissa piirteitä puolueideologioista. Käsittelen poliittisen puheen diskurssia erillään jakamistani aluetasoista, sillä tarkoituksena on keskittää huomio pääkirjoituksissa esitettyihin puolueidenvälisiin suhteisiin.

Poliittista puhetta käsittelevistä pääkirjoituksista diskursseja oli havaittavissa ainoastaan yksi, eli *poliittisten mielipiteiden diskurssi*, jonka pääpiirteet on esitetty taulukossa 13. Poliittisen puheen diskurssin merkityksen ymmärtämisen kannalta olennaista on tiedostaa sote-uudistuksen sosiokulttuurinen konteksti sekä siihen liittyvien poliittisten muutosten vaikutus. Diskurssi tulee esille interpersonaalisesti eli ryhmien välisten suhteiden ristiriitojen käsittelynä. Esimerkkien poliittisen kontekstin ymmärtämisen sekä ideologisten merkitysten kannalta on olennaista tietää, että esimerkeissä käsitelty keskusta ja perussuomalaiset ovat esimerkkien pääkirjoitusten julkaisuajankohtana kuuluneet oppositiopuolueisiin, kun taas kokoomus ja sosiaalidemokraatit ovat olleet hallituspuolueita.

Taulukko 13. Poliittisten mielipiteiden diskurssi

Diskurssi	Sisältö	Ydinviesti
Poliittiset mielipiteet	Ideologiaerot korostuvat	Ideologiaeroilla on vaikutus uudistuksen etenemiseen

Poliittisten mielipiteiden diskurssi ilmenee pääkirjoituksissa eri tahojen ideologisena samanmielisyytenä sekä erimielisyytenä. Mielipide-eroilla nähdään olevan merkittävä vaikutus uudistuksen etenemiseen.

- (54) Esityksensä jättänyt työryhmä oli monessa asiassa erimielinen. *Hallituspuolueissakin usko uudistuksen läpimenoon on tällä hetkellä kohtalaisen heikko. Oppositiopuolueet ovat olleet alusta lähtien vastuukuntamallia vastaan.* (LK, 20.12.2013)

Esimerkin (54) lauseessa *hallituspuolueissakin usko uudistuksen läpimenoon on tällä hetkellä kohtalaisen heikko* liitepartikkelilla *-kin* viitataan myönteiseen suhtautumiseen johonkin edellä käsiteltyyn asiaan, mikä korostaa samanmielisyyden ilmapiiriä puolueiden kesken. *Läpimenolla* viitataan asian mutkattomaan onnistumiseen, joka esitetään pääkirjoituksessa epätodennäköisesti tapahtuvaksi asiaksi. Opposition poliittisen mielipiteen pysymistä samana kuvataan ilmauksella *alusta lähtien*, jolla ilmaistaan yleisimmin jatkuvuutta (ks. VISK 1537). Ilmauksella viitataan alkuun, eli hallituskauden alkamiseen, mistä ilmenee myös pääkirjoituksen kerroksellisuus. Jotta tällainen ilmaus voidaan esittää, täytyy kirjoittajalla olla käsitys esimerkiksi hallitusneuvotteluista ja muusta

poliittisesta uutisoinnista. Yksimielisyys ilmenee siis hallituksen muuttuneena mielipiteenä ja oppositiopuolueiden mielipiteen pysymisenä samana sote-uudistusta koskien.

- (55) *Keskusta on ottanut sote-valmistelun vakuuttavasti haltuunsa.* Sivuun ovat jääneet alkuperäiset arkkitehdit, kokoomus ja sosiaalidemokraatit. Gallupien ykkönen ja kenties tulevan hallituksen veturi, keskusta saa sote-ratkaisun, jota on helppo viedä maakuntiin. *Muutkin puolueet ovat kunnissa arvostelleet* viiden sotealueen mallia "täytenä sutena". (P, 26.2.2015)

Esimerkissä (55) pääkirjoituksen laatijan mielipide on samanmielinen keskustapuolueen kanssa, sillä lauseessa *keskusta on ottanut sote-valmistelun vakuuttavasti haltuunsa* kirjoittaja ilmaisee mielipiteensä tapaa ilmaisevalla adverbilla keskustan toimineen *vakuuttavasti*, johon liittyy positiivinen mielikuva puolueen uskottavuudesta. Ilmaisua *ottaa haltuun* pidetään urheilukielisenä (vrt. hän otti kiekon haltuunsa), jolla tarkoitetaan esimerkissä valmistelun hallinnoimista, eli ideologista johtajuutta uudistuksessa. Esimerkkiin liittyy vahvasti myös poliittinen konteksti, sillä Pohjalainen entisenä Kokoomuksen äänenkannattajana (ks. Holmberg 2004: 17) ilmaisee myönnötyksensä Keskustan ideologialle ja päätöksentekokyvyille. Esimerkissä poliittinen samanmielisyys ilmenee myös lauseessa *muutkin puolueet ovat arvostelleet* sillä liitepartikkelilla *-kin* viitataan myönteisesti jo aikaisemmin käsiteltyyn asiaan. Tällöin kahden eri tahon, hallituksen ja opposition, osoitetaan olevan samaa mieltä käsiteltävästä asiasta, mikä ilmentää poliittista yksimielisyyttä.

- (56) Eduskunta paneutuu laajemmin ja perusteellisemmin sote- ja kuntauudistuksen seuraaviin askeliin aikaisintaan ensi keväänä, ehkä vasta syksyllä. *Silloin on vaarana, että uudistusten käsittely siirtyy* yli huhtikuussa 2015 järjestettävien eduskuntavaalien. Tämä on tietysti tavoitteena keskustalla ja perussuomalaisilla, joiden kannatusluvut ovat nousseet enteilemään *vallankeikausta*. (K, 22.7.2013)

Esimerkissä (56) maakuntalehti Karjalainen paljastaa oman puoluepoliittisen ideologiansa. Esimerkin poliittisen kontekstin ymmärtämisen kannalta on olennaista tietää, että Karjalainen on aikoinaan ollut Kansallisen Kokoomuksen äänenkannattaja (Holmberg 2004: 17). Ideologia tulee esiin lauseesta *silloin on vaarana että uudistusten käsittely siirtyy*, jossa sanalla *vaarana* tilanne arvioidaan yksiselitteisesti uhkaavaksi, johon käsitelyn *siirtymisellä*, eli uuden hallituksen päätettäväksi päätymisellä viitataan. *Vallankei-*

kaus kuvaa pääkirjoituksessa poliittisessa kentässä tapahtuvaa äkillistä, nykytilanteeseen verrattuna päinvastaista muutosta, joka tässä kontekstissa tarkoittaa hallitusrakenteen muutosta. Sanavalinta korostaa myös maakuntalehden ideologista suhtautumista asiaan, sillä puolueet esitetään valtarakenteen mullistajina esimerkiksi sen sijaan, että pääkirjoituksessa olisi kirjoitettu puolueiden mahdollisesta *pääsemisestä* hallitukseen.

- (57) Jos keskusta nousee seuraavan hallituksen pääministeripuolueeksi, se joutuu tiukkaan rakoon. Keskusta on jo *haukkunut* hallituksen ratkaisun perusteellisen huonoksi, joten *keskustan ainoa* vaihtoehto on kaataa valtaan päästyään esitys. (SK, 9.5.2013)

Esimerkissä (57) poliittisten mielipiteiden diskurssi korostuu erimielisyytenä. Esimerkin Satakunnan Kansan pääkirjoituksessa paljastuu maakuntalehden identiteetti, sillä lehden ideologioiden voidaan tulkita olevan päinvastaiset Keskustan kanssa, sillä Satakunnan Kansan mukaan Keskusta on *haukkunut* hallituksen ratkaisun. Sanalla *haukkua* viitataan käsiteltävän asian ilkeämieliseen moittimiseen ja esimerkiksi hyväksymättä jättämiseen. Ideologisuus ja erimielisyys korostuu lauseessa *keskustan ainoa vaihtoehto on kaataa valtaan päästyään esitys*, jossa sanalla *ainoa* kuvataan yksiselitteisesti käytössä olevan vain yksi ratkaisuvaihtoehto. Keskustan toimintaa kuvaillaan *kaatamiseksi*, mikä tarkoittaa nykyisen hallituksen suunnitelmien kumoamista eli näin ollen vastakohtaisten ideologioiden läsnäoloa. Yksiselitteisyys korostuu myös siinä, ettei kaatamista ole pehmennetty millään muulla verbillä (vrt. *yrittää* kaataa). Poliittisten mielipiteiden erimielisyyttä voidaan selittää esimerkiksi sillä, että Satakunnan Kansa on ollut enemmän Kokoomuksen äänenkannattaja (Holmberg 2004: 17), kun esimerkiksi se ottaa kantaa Keskustan tekemisiin.

Keskustan runsas esiintyminen esimerkeissä osoittaa puolueen ideologian vahvaa mielipiteitä jakavaa asemaa maakuntalehdissä. Keskustaa käsittelevien pääkirjoitusten maakuntalehdet ovat kaikki historialtaan Kokoomuksen äänenkannattajia, mikä osaltaan selittää poliittisen kontekstin avulla ideologiaerojen esiin nostamisen pääkirjoituksissa. Keskustan aseman käsittely saattaa liittyä myös siihen, että puolue oli nousemassa oppositiosta hallituspuolueeksi ja kokoomusjohtoisen hallituksen haastajaksi.

5.6 Yhteenveto

Maakuntalehtien pääkirjoitukset jakoutuivat sisällön perusteella alueellisesti kolmeen eri tasoon, jotka ovat valtakunnallinen, valtakunnallis-paikallinen ja paikallinen taso. Valtakunnallisen tason pääkirjoitusten aiheet koskevat koko Suomea ja ne muodostavat suurimman osan tutkimukseni pääkirjoituksista. Valtakunnallis-paikalliset pääkirjoitukset käsittelevät asioita sekä koko Suomen että pienemmän aluetason kannalta, kun paikallistasolla keskitytään ainoastaan yhden alueen sisäisten tapahtumien käsittelyyn. Suurin osa aineistostani koostui valtakunnallisen tason pääkirjoituksista, toiseksi suurin ryhmä oli valtakunnallis-paikalliset pääkirjoitukset ja vähiten pääkirjoituksia oli kirjoitettu paikalliselta tasolta. Pääkirjoitusten julkaisumäärä on saamieni tulosten mukaan sidoksissa valtakunnallisen päätöksenteon vaiheisiin uudistuksen etenemisessä, mikä viittaa siihen, että maakuntalehdissä tapahtumiin halutaan ottaa kantaa ajantasaisesti. Maakuntalehtien kohdalla kommentoinnin määrän voidaan myös tulkita olevan sidoksissa esimerkiksi siihen, miten paljon kansanedustajia tai muita poliittisia vaikuttajia pääkirjoitusten julkaisuaikana on vaikuttanut alueiden olosuhteisiin, eli miten tarpeelliseksi kannanotot aiheisiin on maakuntalehdissä koettu.

Pääkirjoitusten tarkemman sisällönanalyysin perusteella ne jakautuvat seitsemään eri aihealueeseen, jotka ovat päätöksenteko, lainsäädäntö, alueet, sote-uudistuksen kulku, palvelut, rahoitus ja poliittinen puhe. Luokittelin aihealueet eri aluetasolle kuuluviksi sen perusteella, millä aluetasolla aiheiden kommentointi on ollut runsainta. Tällä perusteella valtakunnallisia aiheita ovat päätöksenteko ja lainsäädäntö, valtakunnallis-paikallisia alueet ja sote-uudistuksen kulku ja paikallisia ovat palvelut sekä rahoitus. Poliittiseen puheeseen liittyviä pääkirjoituksia en yhdistänyt mihinkään tiettyyn aluetasoon, sillä halusin tarkastella pääkirjoitusten poliittisia huomioita ja mahdollisten poliittisten ideologioiden ja valtasuhteiden esiintymistä aluetasosta riippumatta.

Etsin pääkirjoituksista diskursseja eri aluetasolle luokittelemieni aihealueiden mukaisesti. Valtakunnallisella tasolla päätöksentekoa käsittelevien pääkirjoitusten keskeisimmät diskurssit olivat poliittinen valta, epäonnistuja sekä epäluulo ja epävarmuus. Lainsäädäntöä käsitteleviä keskeisiä diskursseja oli kaksi, alistamisen ja keskeneräisyyden

diskurssit. Valtakunnallis-paikallisella tasolla alueita käsittelevistä pääkirjoituksista diskursseja löytyi neljä, jotka olivat mahdollisuuden, uhan, yksiselitteisyyden ja ristiriidan diskurssit, kun taas sote-uudistuksen kulun diskursseja olivat suhteuttaminen, sote-uudistus objektina ja vastuun jakautuminen. Paikallisella tasolla palveluiden diskursseja olivat puolustaminen ja puolustautuminen, edelläkävijyys sekä epäusko. Rahoituksen diskursseja olivat epätasa-arvon ja suhteuttamisen diskurssit. Poliittista puhetta käsittelevissä pääkirjoituksissa diskursseja oli ainoastaan yksi, joka käsitteli poliittisia mielipiteitä.

Kuten löytämistäni diskursseista voidaan nähdä, ne ottavat kantaa hyvin erilaisista näkökulmista. Niissä on havaittavissa myös vastakohtaisuutta, kuten uhan ja mahdollisuuden, yksiselitteisyyden ja ristiriidan sekä alistamisen ja puolustamisen tai puolustautumisen diskurssit osoittavat. Valta onkin läsnä juuri niissä asioissa, jotka koetaan ristiriitaisina. Sote-pääkirjoituksissa vallankäyttö esitetään epätasa-arvoisena ja vallankäyttäjiksi paljastuvat poliittiset päättäjät, lainsäädäntö, aluejako ja rahoitusmallit. Vallan ja alisteisten suhteiden kohteeksi esitetään maakunnat ja yksittäiset alueet. Toisaalta pääkirjoitukset pyrkivät myös käyttämään valtaansa poliittisiin päätöksentekijöihin, sillä pääkirjoituksissa pyritään erilaisin vaatimuksin ohjailemaan päättäjien toimia. Pääkirjoituksissa on havaittavissa myös alueiden välistä valtaa, sillä esimerkiksi edelläkävijädiskurssissa maakuntalehti kuvaa alueensa niin sanotusti muiden alueiden opettajana, jolloin alueiden välille voidaan luokitella syntyvän auktoriteettisuhde. Pääkirjoitusten voidaan tulkita käyttävän valtaansa myös tavallisiin kansalaisiin, sillä ideologisuutensa avulla ne pyrkivät vaikuttamaan kansalaisten tietoihin ja uskomuksiin asioista.

Vaikka pääkirjoituksissa kritisoidaan valtaa, niissä ei useinkaan henkilöidä valtaa käyttävää tahoja täsmällisesti, vaan tilannetta kuvataan esimerkiksi passiivimuotoisin verbein. Henkilöimättömyys viittaa kuitenkin osaltaan siihen, että tilannekontekstin perusteella tulkinnanvaraisuutta ei ole. Täydellinen tilanteen ymmärtäminen vaatii kuitenkin ennakkotietoja tilanteesta myös lukijalta.

Löytämieni diskurssien perusteella niissä olevat kannanotot ovat pääasiassa kriittisiä, mutta pääkirjoituksista on havaittavissa myös muutamia myönteisiä kannanottoja sekä

neutraaleita huomioita. Kriittisyys kohdistuu yleisesti maakuntalehden alueen ulkopuolisiin tekijöihin, jotka kuvataan diskursseissa sellaisiksi, että ne ottavat tai pyrkivät ottamaan itselleen valtaa. Myönteiset huomiot koskevat puolestaan alueen sisäisiä tekijöitä. Tämä oli havaittavissa esimerkiksi alueen omatoimisuuden kuvaamisena. Neutraaleilla huomioilla sote-uudistuksen tapahtumia suhteutetaan lukijoille. Asioiden selittäminen ja suhteuttaminen onkin yksi maakuntalehden tärkeimmistä tehtävistä alueellisen yleisön kannalta.

Pääkirjoitusten kirjoittajat eivät yleisesti ottaen esiinny asiantuntijoina käsiteltävän tilanteen kannalta, mikä ilmenee esimerkiksi käytetyissä konditionaali- ja muissa mahdollisuutta kuvaavissa sanamuodoissa. Kun käsiteltävän asian suhteen ollaan epävarmoja, se tuodaan esille avoimesti. Toisaalta pääkirjoituksissa esitetään myös yksiselitteisiä mielipiteitä, mikä myös näin ollen paljastaa maakuntalehtien ideologian käsiteltävään asiaan. Paljastuva ideologisuus ei ole pääkirjoituksissa kovin vahvaa, mutta mikäli lukija tunnistaa pääkirjoituksista aihepiirin kulttuurisen sekä poliittisen kontekstin, ovat ideologiat tulkittavista niin sanotusti rivien väleistä eli kielenulkoisista tekijöistä.

Esittämissäni esimerkeissä sote-uudistusta käsittelevissä eri diskursseissa sanavalintojen käyttö ei ollut kovin värikästä. Pääkirjoitukset esiintyvät kuitenkin yhtenä maakuntalehden juttutyypinä, jolloin sanavalinnatkin ovat jokseenkin linjassa lehden muiden juttutyypien kanssa. Sanavalinnat eivät pelkästään luoneet diskursseja tutkimuksessani, vaan esimerkiksi puhekielisten sanavalintojen avulla kirjoittajat pyrkivät muodostamaan tiiviimmän ja läheisemmän suhteen lukijoihinsa, sillä puhekielinen diskurssikäytäntö koetaan usein helposti lähestyttäväksi.

Löytämissäni diskursseissa päätöksentekijöiden toiminta esitetään epävarmana, keskenrällisenä ja ristiriitaisena ja päätöksentekijöille luodaan myös epäonnistujan rooli. Pääkirjoitukset eivät näin ollen luo muutoksen johtajista kovin luotettavaa kuvaa, vaikka luotettavuus on asia, jota yhteiskunnallisten muutosten organisoijilta odotetaan. Alueet ja kunnat näyttävät diskursseissa huono-osaisina, oikeutensa menettävinä tahoina, joilla on huonot mahdollisuudet selvittää sote-uudistuksesta. Alueiden näkökulmasta sote-uudistus näyttää diskursseissa uhkana, mutta toisaalta alueille sovitetaan myös edel-

lääkävijän identiteettiä ja roolia suunnannäyttäjänä. Alueisiin sote-uudistuksessa kohdistuvat ongelmat tiedostetaan, mutta niiden omatoiminen ratkaiseminen ei näyttäyty vaihtoehtona kovinkaan laajasti. Pääkirjoitukset puolestaan käyttävät roolejaan neuvoessaan päätöksentekijöitä, suhteuttaessaan ja konkretisoidessaan asioita lukijaryhmilleen, puolustaessaan alueiden oikeuksia ja kyseenalaistaessaan sekä ennen kaikkea kritisoidessaan päätöksentekijöiden toimintaa. Siinä missä sote-uudistuksessa pyritään kaikkien tasa-arvoiseen kohteluun, maakuntalehtien pääkirjoituksista sote-uudistuksen tasa-arvoisuus ei näyttäyty vielä kovinkaan selkeästi.

Analyysin perusteella voidaan päätellä, että maakuntalehtien pääkirjoituksissa otetaan kantaa sote-uudistukseen melko kriittisestä näkökulmasta. Kriittisellä suhtautumisella voi osaltaan olla vaikutus siihen, millaisena sote-uudistus näyttäytyy alueellisesti lukijoille yhteiskunnallisena muutoksena ja miten he siihen suhtautuvat. On kuitenkin huomioitava se, että vahvojen mielipiteiden luominen on pääkirjoituksille ominaista ja asioiden negatiivinen ja kriittinen lähestymistapa on pääkirjoituksille myönteisten huomioiden tekemistä yleisempää. Tämän vuoksi juuri sote-uudistuksessa tapahtuvat myönteiset asiat voivat jäädä varjoon, mikäli tarkastelun kohteena ovat pelkästään pääkirjoitukset.

6 PÄÄTÄNTÖ

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, millä tavoin valitsemieni maakuntalehtien pääkirjoituksissa otetaan kantaa sote-uudistukseen. Tutkimukseni pääkirjoitukset olivat vuosilta 2011–2015 ja ne valittiin viidestä eri maakuntalehdestä, joiden levikkialueella ei ole yliopistollista sairaalaa.

On hankalaa arvioida yleisesti, onko sote-uudistuksen kommentointi pääkirjoituksissa ollut aineistonkeruuni ajanjaksolla runsasta vai ei. Tutkimukseni aineisto koostui 149 pääkirjoituksesta, jotka on kerätty neljän ja puolen vuoden ajalta viidestä eri maakuntalehdestä. Mikäli kaikissa maakuntalehdissä julkaistaan yksi pääkirjoitus päivässä, kaikkien pääkirjoitusten yhteenlaskettu määrä olisi yli 2 700. Näin ollen sote-pääkirjoitusten osuus kaikista valitsemillani ajanjaksolla julkaistuista pääkirjoituksista on melko pieni. Jos olisin valinnut aineistokseni esimerkiksi sote-pääkirjoitukset vuosilta 2014 ja 2015, uskoisin, että niiden osuus kaikista julkaistuista pääkirjoituksista olisi suurempi kuin tässä tutkimuksessa.

Vaikka valitsin analyysini toiseen vaiheeseen tasapuolisesti lehtiä kaikista maakuntalehdistä ja laajasti eri vuosilta, eri diskurssien tunnistaminen oli helppointa vuosina 2013–2015 julkaistuista lehdistä. Tämä saattaa johtua esimerkiksi siitä, että vuosina 2011–2012 sote-uudistuksen valmistelu on ollut vasta alkuvaiheessa, jolloin tilannetta on tyydytty kommentoimaan melko kevyesti ja varsinaisten kannanottojen tarvetta ei ole vielä hahmotettu maakuntalehdissä. Vasta tiedon lisääntyä ja valmistelun edettyä kannanottaminen maakuntalehdissä on helpottunut.

Salovaara-Moringin (2004: 124) mukaan pääkirjoitukset ovat hyvä kriittisen diskurssi-analyysin tutkimuskohde, sillä ne perustuvat yleensä johonkin sosiaaliseen ongelmaan. Voin olla tekemäni tutkimuksen perusteella samaa mieltä, koska valitsemistani pääkirjoituksista nousi esiin hyvin monipuolisia kannanottoja sote-uudistukseen, joista suurin osa käsitteli jotakin ongelmaa. Tutkimukseni pääkirjoitukset korostivat myös monien erilaisten alisteisten valtasuhteiden olemassaoloa tai syntymistä, mikäli sote-

uudistuksen eri vaiheet olisivat toteutuneet tai toteutuisivat suomalaisessa yhteiskunnassa.

Heikkinen (1999: 62) toteaa, että kun pääkirjoituksia luetaan vuosien kuluttua niiden julkaisemisesta, muutoksia on saattanut tapahtua niin tilanteessa kuin lukijassakin. Kun pääkirjoituksia tarkastellaan tällä tavalla, kirjoittajan aikomuksia ja tarkoituksia voi olla jopa helpompi ymmärtää. Tähän vaikuttavat erilaiset lukemisympäristöt sekä diskursiiviset ja sosiaaliset käytänteet. Näin ollen tutkijan omalla kontekstilla on myös vaikutus pääkirjoitusten ja niissä esiintyvien diskurssien tulkitsemiseen.

Pääkirjoitusten kirjoittajien valinnat ohjaavat tulkintaa, jonka lukijat tekevät tekstistä. Huomionarvoista on myös se, että pääkirjoituksen varsinainen kohderyhmä, esimerkiksi poliittiset päättäjät, saattavat tehdä pääkirjoituksista erilaisia tulkintoja kuin esimerkiksi suuri yleisö tekee. Yhtä oikeaa tulkintaa ei ole olemassakaan. Analysoidessani tämän tutkimuksen aineistoa, huomasin, että välillä neutraali suhtautuminen pääkirjoitusten aiheisiin oli hankalaa, kun pääkirjoituksien kannanotoissa esitetyt mielipiteet olivat vahvoja. Pääkirjoitusten kirjoittajien tarkoitusperiä ja kannanottoja olisi uskoakseni helpompi ymmärtää silloin, kun pääkirjoituksien rinnalla seurattaisiin vertailun vuoksi neutraalimpaa uutisointia sote-uudistuksen tapahtumista.

Yleisesti pääkirjoitusten ajatellaan edustavan koko lehden kantaa, mutta tutkimukseni aikana huomasin, että niiden tarkoituksena tai tavoitteena on myös toimia koko kansan puolestapuhujina. Pääkirjoitusten diskursseissa tartutaan yhteiskunnan epäkohtiin, mutta myös toisinaan esitetään ehdotuksia tilanteen korjaamiseksi. Pääkirjoituksissa käytetyillä sanavalinnoilla pyritään vaikuttamaan eri kohderyhmien mielipiteeseen käsitellystä asiasta, mutta toisaalta sote-aiheisissa pääkirjoituksissa tilannetta pyritään kuvaamaan myös neutraalisti, jotta kaikkien lukijoiden olisi helpompi ymmärtää käsiteltävä asia. Maakuntalehtien ja niiden pääkirjoitusten tehtävän on kuitenkin pyrkiä vastaamaan alueensa lukijoiden kysymyksiin. Pääkirjoituksissa esiintyvien diskurssien tutkimisen kannalta olisi mielenkiintoista tietää, miten harkittuja pääkirjoituksissa käytetyt sanavalinnat ovat. Jatkotutkimuksen kannalta voisi selvittää, millainen tulkinta lukijalle syntyy, jos kirjoittaja käyttää tahattomasti sanaa, jonka merkitystä pidetään negatiivisena. Jos

sanavalinnat ovat tarkkaan harkittuja, virhetulkintojen syntymisen mahdollisuus on todennäköisesti melko pieni.

Tässä tutkimuksessa esitellyissä esimerkeissä sote-uudistukseen kohdistettiin paljon kritiikkiä. Rungas kritiikin määrä kertoo mahdollisesti liian vähäisestä muutosviestinnästä, minkä vuoksi jotkin sote-uudituksessa tapahtuvat asiat saattavat tulla kaikille kansalaisille yllättävinä, jonka jälkeen tapahtunutta kommentoidaan kriittisesti lehdissä. Kritiikki saattaa johtua myös esimerkiksi siitä, etteivät maakuntalehtien pääkirjoitusten kirjoittajat sote-valmistelun ulkopuolisina henkilöinä pysty hahmottamaan uudistuksen ratkaisukeinojen kehittämisen vaikeutta. Ulkopuolelta tarkasteltuna kokonaiskuvan ja alueellisten vaikutusten merkitysten ymmärtäminen voi olla toisaalta myös helppoa, sillä päättäjien on lähes mahdotonta vastata Suomen alueiden monimuotoisiin tarpeisiin ilman alueiden omien edustajien apua ja kannanottoja asiaan.

Tähän tutkimukseen valitsin maakuntalehdet niistä maakunnista, joissa ei ole yliopistolista sairaalaa. Tätä tutkimusta voisikin jatkaa esimerkiksi niiden maakuntien näkökulmasta, joissa yliopistollinen sairaala jo on, ja tutkia, miten sote-uudistukseen liittyvät eri päätökset esitetään isommissa maakunnissa ja eroavatko ne esimerkiksi kriittisyyden määrän suhteen toisistaan merkittävästi. Toisaalta vain rajattujen diskurssiryhmien, esimerkiksi erilaisten roolien, etsiminen aineistosta voisi olla tutkimisen arvoista. Myös ruotsinkielisten maakuntalehtien tai esimerkiksi valtakunnanmedian tutkiminen toisi sote-uudistuksesta ja siihen liittyvästä kirjoittelusta ja kielipolitiikasta esiin varmasti paljon uusia näkökulmia. Kriittisen diskurssianalyysin voisi säilyttää teoreettisena viitekehyksenä myös jatkotutkimuksessa, mutta sen erilaiset lähestymistavat toisivat sote-uudistuksesta ilmiönä esiin aivan uudenlaisia asioita tähän tutkimukseen verrattuna.

Tutkimukseni kannalta haasteellista on ollut käsitellä jatkuvasti muuttuvaa ilmiötä yhteiskunnassa. Sote-uudistus on tutkimukseni aikana saanut paljon uusia piirteitä ja henkilöitä järjestelyihin, joten välillä olen joutunut kyseenalaistamaan esimerkiksi oman tutkimus- ja lähdeaineistoni ajankohtaisuuden ja tavat, joilla suhtaudun aineistooni ja sen käsittelyyn. Monivaiheisen uudistuksen vaiheiden esittäminen tiiviisti ja ymmärrettävästi olennaisia asioita kuitenkin karsimatta on ollut myös haastavaa.

Kriittisessä diskurssianalyysissä tutkijan oma tulkinta on taustateorioiden ja analyysin tulosten pohjalta yksi päätuloksista (Pietikäinen 2000: 209). Tutkijan oman tulkinnan ja mielipiteiden vaikutus tarkasteltavaan ilmiöön on yksi tekijä, minkä vuoksi kriittistä diskurssianalyysiä hyödyntävän tutkimuksen toistaminen täysin samanlaisena ei ole mahdollista. Huomionarvoinen näkökulma kriittisen diskurssianalyysin kannalta on myös se, että tekstin ideologisen näkökulman ollessa linjassa tulkitsijan omien mielipiteiden kanssa, voi aiheen analysointi kriittisestä näkökulmasta osoittautua haasteelliseksi (Machin & Mayr 2012: 47). Haasteita tutkimuksessani aiheutti esimerkkien irrottaminen varsinaisesta kontekstistaan, maakuntalehden pääkirjoituksesta. Tällöin välittömän kontekstisidonnaisuuden, eli kaikkien tilanteeseen vaikuttavien seikkojen huomioiminen analyysissä ei ole ollut täysin mahdollista.

Tutkimukseni aikana olen käsitellyt monipuolisesti sote-uudistusta käsittelevää aineistoa. Mieleenpainuvimpana haluan nostaa lainauksen Heikki Hiilamolta (2015): ”*Sote-uudistusta ei ole vaikea ymmärtää, eikä missään tapauksessa ylivoimaista ratkaista*”. Vaikka tutkimuksessani käy ilmi, että sote-uudistus yhteiskunnallisena muutoksena koetaan epäselvänä ja jopa uhkaavana, haluan uskoa, että muutaman vuoden päästä kirjoitetaan pääkirjoituksia myös sote-uudistuksen onnistumisesta pitkällisen valmistelun jälkeen.

Kinnulan ym. (2015: 145) mukaan sote-uudistuksen tavoitteeksi on asetettava ennen kaikkea kustannustehokkaampi järjestelmä, jonka avulla potilaille ja asiakkaille pystytään tuottamaan parempaa terveyttä ja elämää. Nyt kun sosiaali- ja terveystalouden yksiköillä ei ole resursseja kasvuun, resurssit kannattaa kanavoida parempien palveluiden tarjoamiseen. (Emt.) Tämän tutkimuksen tekemisen jälkeen seuraan mielenkiinnolla sote-uudistuksen etenemistä ja varmasti myös siihen liittyviä pääkirjoituksia. On mielenkiintoista nähdä, mihin suuntaan sote-uudistus muutaman seuraavan vuoden aikana kehittyy, tuleeko suunnitelmiin vielä muutoksia ja pystyäänkö asetetussa, vuoden 2019 aikataulussa.

LÄHTEET

- Alhanen, Kai (2007). *Käytännöt ja ajattelu Michel Foucault'n filosofiassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Christiansen, Terkel (2012). Ten years of structural reforms in Danish healthcare. *Health Policy* 106: 2, 114–119.
- Dijk, Teun A. van (1996). Opinions and Ideologies in Editorials. Second Draft. *Paper for the 4th International Symposium of Critical Discourse Analysis, Language, Social Life and Critical Thought, Athens, 14-16 December, 1995*. [online]. [Lainattu 24.9.2015]. Saatavilla: <http://www.discursos.org/unpublished%20articles/Opinions%20and%20ideologies%20in%20editorials.htm>
- EVA (2014) = Elinkeinoelämän valtuuskunta [online]. *Sote-sirkus. Kolme syytä aikaliään sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa*. [Lainattu 6.4.2016]. Saatavilla: <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2014/10/Sotesirkus.pdf>
- Fairclough, Norman (1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, Norman (1995). *Critical Discourse Analysis. The Critical Study of Language*. Lontoo ym.: Longman.
- Fairclough, Norman (1997). *Miten media puhuu (Media discourse, kääntäneet Virpi Blom ja Kaarina Hazard)*. Tampere: Vastapaino.
- Fairclough, Norman, Jane Mulderrig & Ruth Wodak (2011). Critical Discourse Analysis. Teoksessa: Teun A. van Dijk (toim.). *Discourse Studies. A Multidisciplinary Introduction*. 2. painos. Los Angeles ym.: Sage Publications. 357–378.
- Fairclough, Isabela & Norman Fairclough (2012). *Political Discourse Analysis. A Method for Advanced Students*. Lontoo ja New York: Routledge.
- Figueras, Josep, Saltman Richard B. & Constatino Sakellarides (1998). Introduction. Teoksessa: Josep Figueras, Richard B. Saltman & Constantino Sakellarides (toim.). *Critical Challenges for Healthcare Reform in Europe*. Maidenhead ym.: Open University Press. 1–20.
- Fredriksson, Mio & Ulrika Winblad (2008). Consequences of a decentralized healthcare governance model: Measuring regional authority support for patient choice in Sweden. *Social Science & Medicine* 67: 2, 271–279.
- Filc, Dani (2014). Introduction: The role of civil society in health care reforms. *Social Science & Medicine*. 123. 160–167.

- Hakkarainen, Ari (2011). *Hyvästi media. Tervetuloa digitaalisen sisällön, internetin ja medialaitteiden muovaaman kulttuurin ja liiketoiminnan aikakaudelle*. Riihimäki: Klaava Media.
- Halliday, M. A. K. (1994). *An Introduction To Functional Grammar* (2. painos). New York: Oxford University Press.
- Heikkinen, Vesa (1999). *Ideologinen merkitys kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hemánus, Pertti (1972). *Sanomalehden pääkirjoituksen päämääristä ja keinoista*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Hemánus, Pertti (1990). *Journalistiikan perusteet. Johdatus tiedotusoppiin 2*. Helsinki: Helsingin yliopistopaino.
- Hiilamo, Heikki (2015). *Hyvinvoinnin vakuutusyhtiö. Mistä SOTE-uudistuksessa on kysymys?* Helsinki: Into Kustannus Oy.
- Holmberg, Jukka (2004). *Etusivun politiikkaa. Yhteiskunnallisten toimijoiden representointi suomalaisissa sanomalehtiuutisissa 1987–2003*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Hujanen, Jaana (1997). Media alueellista identiteettiä rakentamassa. Teoksessa: Kalle Virtapohja (toim.). *Puheenvuoroja identiteetistä. Johdatusta yhteisöllisyyden ymmärtämiseen*. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy. 97–112.
- Hujanen, Jaana (2000). *Journalismin maakunnallisuus. Alueellisuuden rakentuminen maakuntalehtien teksteissä ja tekijöiden puheessa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Ilkka (2014). *Pääkirjoitus. Sote-uudistuksen läpivienti vaikuttaa hallituspuolueille vastenmieliseltä*. Saatavilla rajoitetusti I-Mediat Oy:n sähköisestä juttuarkistosta.
- Johansson, Catrin & Mats Heide (2008). Speaking of change: three communication approaches in studies of organizational change. *Corporate Communications: An International Journal* 13: 3, 288-305.
- Jokinen, Arja & Kirsi Juhila (1999). Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa: Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.). *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino. 54–100.
- Juholin, Elisa (2013). *Communicare! Kasva viestinnän ammattilaiseksi*. Helsinki: Management Institute of Finland Oy.

- Kalliokoski, Jyrki (1999). Kieli, tunteet ja ideologia uutistekstissä. Näkymiä tekstilajin historiaan ja nykyisyyteen. Teoksessa: Jyrki Kalliokoski (toim.). *Kieli 9. Teksti ja ideologia. Kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos. 37–97.
- Kangasniemi, Heikki (1992). *Modal Expressions in Finnish*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kankaanpää, Salli (2006). *Hallinnon lehdistötiedotteiden kieli*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kantola, Anu (2011). Modernin julkisuuden teoria ja käytännöt. Teoksessa: Anu Kantola (toim.). *Hetken hallitsijat. Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Katajamäki, Heli (2004). *Taloussanomalehtien pääkirjoitusten viestinnän lähtökohtien ja tekstien merkitysten kohtaamisia*. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Kelan tutkimusosasto (2012). *Kansallista vai paikallista? Puheenvuoroja sosiaali- ja terveydenhuollosta*. Hennamari Mikkola, Jenni Blomgren & Heikki Hiilamo (toim.). Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Kinnula, Petra, Teemu Malmi & Erkki Vauramo (2015). *Miten sote-uudistus toteutetaan?* Helsinki: Kunnallisan alan kehittämissäatiö.
- KP24 Mediaopas (2015). *Lännen Media* [online]. [Lainattu 28.9.2015]. Saatavilla: <http://mediaopas.kp24.fi/Page.aspx?pid=1180>
- Koskela, Merja (2012). Muutosmallit, viestintä ja aluehallinnon uudistus. Teoksessa: Merja Koskela & Niina Mäntylä (toim.). *Viestinnän ja kaksikielisyyden hyvät käytänteet aluehallinnon uudistuksessa*. Vaasa: Vaasan yliopisto. 65–82.
- Kunelius, Risto, Elina Noppari & Esa Reunanen (2009). *Media vallan verkoissa*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kunelius, Risto (2003). *Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin*. Helsinki: WSOY.
- Kunnat.net (2011) [online]. *Paras-hanke eheytti mutta myös etäännytti sosiaali- ja terveyspalveluja*. [Lainattu 2.3.2015]. Saatavilla: <http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/media/tiedotteet/2011/12/Sivut/paras-hanke-eheytti-mutta-etaannytti-sosiaali-ja-terveyspalveluja.aspx>
- Kunnat.net (2015) [online]. *Palvelualueet*. [Lainattu 2.3.2015]. Saatavilla: <http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/kuntaudistus/paras/Sivut/default.aspx>

- Kuntalehti (2015) [online]. *Perustuslain asiantuntijat: 18 alueen malli kaatuu vakaviin ongelmiin*. [Lainattu 5.4.2016]. Saatavilla: <http://kuntalehti.fi/kuntauutiset/paatoksenteko/perustuslain-asiantuntijat-18-alueen-malli-kaatuu-vakaviin-ongelmiin/>
- Kuutti, Heikki (2015). *Todenmukainen journalismi*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Leeuwen, Theo van (2005). Three models of interdisciplinarity. Teoksessa: Ruth Wodak & Paul Chilton (toim.). *A New Agenda in (Critical) Discourse Analysis. Theory, Methodology and Interdisciplinarity*. Amsterdam ym.: John Benjamins Publishing Company.
- Lehto, Juhani, Anneli Anttonen, Arto Haveri & Hannele Palukka (2012). Julkisen palvelun muutos tutkimuksen kohteena. Teoksessa: Anneli Anttonen, Arto Haveri, Juhani Lehto & Hannele Palukka (toim.). *Julkisen ja yksityisen rajalla. Julkisen palvelun muutos*. Tampere: Tampereen yliopistopaino. 11–16.
- Leiwo, Matti & Sari Pietikäinen (1996). Kieli vuorovaikutuksen ja vallankäytön väli-
neenä. Teoksessa: Kari Palonen & Hilikka Summa (toim.). *Pelkkää retoriikkaa. Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Tampere: Vastapaino. 85–108.
- Lerssi-Lahdenvesi, Arja (2015). *Aina jonkun asialla, vai...?: Sitoutumattomat sanomalehdet yhteiskunnallisina vaikuttajina pääkirjoitussivuillaan*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lintula, Paavo (2005). *Maakuntalehden toimittajan toimintatila teknis-rationaalisessa ajassa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Luomala, Anne (2008). *Muutosjohtamisen ABC. Ajatuksia muutoksen johtamisesta ja ihmisten johtamisesta muutoksessa*. Tampere: Tampereen yliopiston kauppa-
korkeakoulu.
- Machin, David & Andrea Mayr (2012). *How To Do Critical Discourse Analysis. A Multi-modal Introduction*. Lontoo: Sage Publications.
- MediaAuditFinland Levikkitilasto (2014) [online]. *LT-levikkitilasto*. [Lainattu 30.9.2015]. Saatavilla: <http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2015/09/LTtilasto2014.pdf>
- Meyer, Michael (2001). Between theory, method, and politics: positioning of the approaches to CDA. Teoksessa: Ruth Wodak & Michael Meyer (toim.). *Methods of Critical Discourse Analysis*. Lontoo ym.: SAGE Publications. 14–31.

- Niemelä, Mikko (2012). Terveyspalvelut kansalaismielipiteen ja luottamuksen näkökulmasta. Teoksessa: Hennamari Mikkola, Jenni Blomgren & Heikki Hiilamo (toim.). *Kansallista vai paikallista? Puheenvuoroja sosiaali- ja terveydenhuollosta*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. 24–39.
- Osborne, Stephen P. & Kerry Brown (2005). *Managing Change and Innovation in Public Service Organizations*. New York: Routledge.
- Paasi, Anssi (1996). *Alueellinen identiteetti ja alueellinen liikkuvuus: suomalaisten syntymäpaikat ja nykyiset asuinalueet*. *TERRA* 108:4. Oulu: Oulun yliopisto.
- Pietikäinen, Sari (2000). Kriittinen diskurssintutkimus. Teoksessa: Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.). *Kieli, diskurssi & yhteisö*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 191–217.
- Pietilä, Jyrki (2008). *Kirjoitus, juttu, tekstielementti. Suomalainen sanomalehtijournalismi juttutyyppeiden kehityksen valossa printtimedian vuosina 1771–2000*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä (2015) [online]. *Tiedotteet ja uutiset*. [Lainattu 29.9.2015]. Saatavilla: <http://www.pkssk.fi/sotetiedotteet>.
- Pälli, Pekka (2003). *Ihmisyhmä diskurssissa ja diskurssina*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Railo, Erkkä & Matti Välimäki (2012). Yhteinen julkisuutemme. Teoksessa: Ville Permaa & Erkkä Railo (toim.). *JYTKY. Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Turku: Kirja-Aurora. 67–99.
- Raisio, Harri (2010). *Embracing the Wickedness of Health Care. Essays on Reforms, Wicked Problems and Public Deliberation*. Acta Wasaensia No 228. Social and Health Management 5. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Rittel, Horst W. J. & Melvin M. Webber (1973). *Dilemmas in a General Theory of Planning*. *Policy Sciences* 4. 155–169.
- Salovaara-Moring, Inka (2004). *Media Geographies. Regional Newspaper Discourses in Finland in the 1990s*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Sanomalehdet.fi (2015) [online]. *KMT 2014: lukijamäärät ja kokonaistavoittavuudet*. [Lainattu 10.12.2015]. Saatavilla: http://www.sanomalehdet.fi/files/4619/KMT_2014_lukijamaarat.pdf.
- Sanomalehtien liitto (2015) [online]. *Lehdet maakunnittain*. [Lainattu 17.4.2015]. Saatavilla: http://www.sanomalehdet.fi/sanomalehdet/lehdet_maakunnittain

- Seppänen, Janne & Vesa Väliverronen (2012). *Mediayhteiskunta*. Tampere: Vastapaino.
- Silverman, David (2006). *Interpreting Qualitative Data*. 3. painos. Lontoo ym.: Sage Publications.
- Sitra (2015) [online]. *Huomisen sote. Millaiseen sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmään meidän pitäisi pyrkiä ja miten se tehdään*. [Lainattu 8.4.2016]. Saatavilla: <https://www.sitra.fi/julkaisut/Selvityksi%C3%A4-sarja/Selvityksia92.pdf>
- SLH 2 (1987) = *Suomen lehdistön historia 2. Sanomalehdistö suurlakosta talvisotaan*. Kuopio: Kustannuskiila Oy.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2015a) [online]. *Sote- ja itsehallintouudistus*. [Lainattu 26.2.2015]. Saatavilla: <http://stm.fi/sote-uudistus>
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2015b) [online]. *Hallituksen kärkihankkeissa uudistetaan sote-palveluja*. [Lainattu 7.9.2015]. Saatavilla: http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/hallituksen-karkihankkeissa-uudistetaan-sote-palveluja
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2015c) [online]. *Aiempi valmistelu*. [Lainattu 7.9.2015]. Saatavilla: <http://stm.fi/aiempi-sote-valmistelu>
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2015d) [online]. *Usein kysyttyä: sote-uudistus*. [Lainattu 21.10.2015]. Saatavilla: <http://stm.fi/sote-uudistus/ukk>
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2016) [online]. *Lainsäädäntö*. [Lainattu 5.4.2016]. Saatavilla: <http://stm.fi/sotepalvelut/lainsaadanto>
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2016b) [online]. *Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmä ja vastuut*. [Lainattu 6.4.2016]. Saatavilla: <http://stm.fi/sotepalvelut/jarjestelma-vastuut>
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2016c) [online]. *Sote-sanasto*. [Lainattu 6.4.2016]. Saatavilla: <http://stm.fi/sote-sanasto>
- Sote- ja aluehallintouudistus (2015a) [online]. *Asiakkaan valinnanvapautta ja sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitusta selvitetään*. [Lainattu 5.1.2016]. Saatavilla: http://alueuudistus.fi/artikkeli/-/asset_publisher/asiakkaan-valinnanvapautta-ja-sosiaali-ja-terveydenhuollon-rahoitusta-selvitetaan?_101_INSTANCE_QKnBiC19Bd4C_groupId=1271139.
- Sote- ja aluehallintouudistus (2015b) [online]. *Valmisteluryhmä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutuotannon uudistamiseksi*. [Lainattu 5.1.2016]. Saatavilla: http://alueuudistus.fi/artikkeli/-/asset_publisher/valmisteluryhma-sosiaali-ja-terveydenhuollon-palvelutuotannon-uudistamiseksi?_101_INSTANCE_QKnBiC19Bd4C_groupId=1271139.

- Sote- ja aluehallintouudistus (2015c) [online]. *Alueita kannustetaan valmistautumaan sote-uudistukseen*. [Lainattu 6.1.2016]. Saatavilla: http://alueuudistus.fi/artikkeli/-/asset_publisher/alueita-kannustetaan-valmistautumaan-sote-uudistukseen?_101_INSTANCE_QKnBiC19Bd4C_groupId=1271139
- Sote- ja aluehallintouudistus (2015d) [online]. *Valmisteluryhmät*. [Lainattu 15.1.2016]. Saatavilla: <http://alueuudistus.fi/soteuudistus/valmisteluryhmat>.
- Sote- ja aluehallintouudistus (2016) [online]. *Usein kysyttyä sote-uudistuksesta*. [Lainattu 4.4.2016]. Saatavilla: <http://alueuudistus.fi/soteuudistus/usein-kysyttya>
- TNS Gallup (2015) [online]. *Suomen web-sivustojen viikkoluvut*. [Lainattu 23.9.2015]. Saatavilla: <http://tnsmatrix.tns-gallup.fi/public/>
- Todd, May (2006). *The philosophy of Foucault*. Chesham: Acumen.
- Vaalit.fi (2015) [online]. *Vaalipiirien paikkamäärät eduskuntavaaleissa 1907–2015*. [Lainattu 9.4.2016]. Saatavilla: www.vaalit.fi/material/attachments/vaalit/vaalit/eduskuntavaalit/vaalipiirit/XpLS6dKv9/Vaalipiirit_ja_edustajanpaikkojen_jako_2015-.pdf
- Valtioneuvosto (2011) [online]. *Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma*. [Lainattu 4.3.2015]. Saatavilla: <http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/147449/Kataisen+hallituksen+ohjelma/81f1c20f-e353-47a8-8b8f-52ead83e5f1a>
- Valtioneuvoston kanslia (2015) [online]. *Sote-uudistuksen säästömekanismit*. [Lainattu 14.1.2016]. Saatavilla: <http://vnk.fi/documents/10616/1865308/Arvio+soteuudistuksen+s%C3%A4%C3%A4st%C3%B6ist%C3%A4+ja+s%C3%A4%C3%A4st%C3%B6mekanismeista.pdf/c5c53712-7b8c-4bae-aa62-3d8953f73d3a>
- Valtioneuvosto (2016) [online]. *Pääministeri Juha Sipilän hallitus*. [Lainattu 5.4.2016]. Saatavilla: <http://valtioneuvosto.fi/sipilan-hallitus/ministerit>
- Valtioneuvosto (2016b) [online]. *Hallitukset ja ministerit vuodesta 1917*. [Lainattu 9.4.2016]. Saatavilla: <http://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit>
- Varis, Tuula (1989). *Vallan genealogia. Tutkimus Michel Foucault'n valtakäsityksistä*. Tampere: Tampereen yliopisto
- Viestintäalan tutkimussäätiö (2014) [online]. *Uutismedia verkossa 2014*. [Lainattu 23.2.2015]. Saatavilla: <http://www.vkl.fi/files/2578/Suomi-raportti-30-5-2014.pdf>

- VISK (2008) = Ison suomen kieliopin verkkoversio [online]. [Lainattu 15.4.2016]. Saatavilla: <http://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php>
- Wallace Mike & Fertig Michael (2008). Orchestrating complex and programmatic change in the public services. Teoksessa Jean Hartley, Cam Donaldson, Chris Skelcher & Mike Wallace (toim.). *Managing to improve public services*. Cambridge: Cambridge University Press. 257–278.
- Wiio, Juhani (2006). *Media uudistuvassa yhteiskunnassa. Median muuttuvat pelisäännöt*. Sitran raportteja 65. Helsinki.
- Wodak, Ruth (2001). What CDA is about – a summary of its history, important concepts and its developments. Teoksessa: Ruth Wodak & Michael Meyer (toim.). *Methods of Critical Discourse Analysis*. Lontoo ym.: Sage Publications. 1–13.
- Yle (2015) [online]. *Vuosien sote-soppa – katso miten tähän on tultu* [Lainattu 28.5.2015]. Saatavilla: http://yle.fi/uutiset/vuosien_sote-soppa__katso_miten_tahan_on_tultu/8018477

LIITTEET

Liite 1. Hallituskausien sote-päätökset (Yle 2015)

Ajankohta	Päätös	Tulos
kesäkuu 2011	Hallitusohjelman kirjaukset sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisesta	Jäi löyhäksi
kesäkuu 2012	Palvelurakennetyöryhmän väliraportti	Sekava
tammikuu 2013	Palvelurakennetyöryhmän loppuraportti	Sekava
maaliskuu 2013	Selvityshenkilötyöryhmän ehdotukset	Ei kelvannut hallitukselle
maaliskuu 2013	Hallituksen kehysriihen sote-linjaukset	Sisällöllisesti ristiriitainen
toukokuu 2013	Orpon koordinaatioryhmän linjaukset	Pohjana lakiversiolle, joka myöhemmin hylättiin
joulukuu 2013	Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain ensimmäinen versio	Hylättiin
maaliskuu 2014	Puolueitten puheenjohtajien sopimus viidestä sote-alueesta	Uusi aloitus
kesäkuu 2014	Parlamentaarisen ohjausryhmän sopu järjestämislaita	Keskeneräinen
marraskuu 2014	Parlamentaarisen ohjausryhmän sopu 19 tuottamisvastuualueesta	Ehdotuksella mahdollisuus onnistua
marraskuu 2014	Parlamentaarisen ohjausryhmän sopu järjestämislaita	Perustuslaillisia ongelmia
joulukuu 2014	Hallituksen esitys järjestämislaita eduskuntaan	Perustuslaillisia ongelmia
helmikuu 2015	Perustuslakivaliokunnan lausunto	Hallituksen ehdotus hylättiin
helmikuu 2015	Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö	Ehdotus 19 sosiaali- ja terveysalueesta
maaliskuu 2015	Perustuslakivaliokunnan lausunto	Lakiehdotuksen käsittely raukesi
toukokuu 2015	Sipilän hallitusohjelma	Meneillään

Liite 2. Pääkirjoitusten teemojen vuosittainen jakautuminen aluetasoisittain

		Päätöksenteko	Lainsäädäntö	Alueet	Palvelut	Rahoitus	Soten kulku	Muut
I	2015	V	VP	V	V	VP	V	
	2014	V, VP, P	V, VP	VP	VP	V, VP	VP	V
	2013	V				V	V	V
	2012	V				V	V	V
	2011							

K	2015	V, VP	V	V, VP, P	VP, P	VP, P		V
	2014	V, VP	VP	V, VP, P	V, VP, P	VP	V, VP	V, VP
	2013	V, VP		VP, P	VP, P	VP, P	V, VP, P	V, VP
	2012	V		V	P		VP	V
	2011							

LK	2015	V	V	V,VP		V, VP, P	V	V, VP
	2014	VP, P	VP	VP, P	VP, P	VP, P	VP	
	2013	V, VP, P		V, VP	V, P		V	V
	2012	V, P		VP, P	P		V	
	2011							

P	2015	V, VP	V	V,VP	VP, P	VP	V, VP	V, VP
	2014	V, VP, P	V	V,VP, P	V	V, VP, P	V, VP, P	V, VP, P
	2013	VP		VP	V, VP		V, VP	
	2012			VP, P	VP, P		VP, P	
	2011			P			P	

SK	2015	V, VP, P	VP	V, VP, P	V, P	VP	V, VP	V, VP
	2014	V, VP, P		V, VP, P	V, P	V, VP	V, VP, P	V
	2013	V, VP		V, VP	P	V, VP	VP, P	V, VP, P
	2012							
	2011			P			P	